

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YARGI BAĞIMSIZLIĞI BAĞLAMINDA TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ'NİN YERİ VE ÖNEMİ

Zekiye Nur Atlı

21904008

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem

Diyarbakır 2024

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**YARGI BAĞIMSIZLIĞI BAĞLAMINDA TÜRKİYE ADALET
AKADEMİSİ'NİN YERİ VE ÖNEMİ**

Zekiye Nur Atlı

21904008

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem

Diyarbakır 2024

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Yargı Bağımsızlığı Bağlamında Türkiye Adalet Akademisi’nin Yeri Ve Önemi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

.../10/2024

Zekiye Nur ATLI

İmza

T.C
DİCLE UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

.....tarafından yapılan “.....”
konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Anabilim Dalında YÜKSEK
LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı

Adı Soyadı

Başkan:.....

Üye :

Üye :

Tez Savunma Sınavı Tarihi:/...../.....

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Doç. Dr. İbrahim TAVUKÇU

Enstitü Müdürü

(Mühür)

ÖN SÖZ

Yargı bağımsızlığı, demokratik bir toplumun olmazsa olmazlarından biridir. Herkesin adil bir yargı sürecine güven duyması, hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanmasıyla mümkündür. Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve adil yargılanmanın temel güvencesidir. Ülkemizde maalesef ki yargının bağımsızlığı noktasında noksanlıklar yaşanmaktadır. Bu noksanlıklardan biri de yürütmenin yargıya müdahalesine açık hale gelmesidir. Bu noktada müdahaleye ortam hazırlayan düzenlemelerden biride yargı bağımsızlığını sağlayan yargı mensupları hâkim ve savcılarının alımında görevli komitenin hepsinin yürütme organının temsilcileri olmasıdır. Bununla ilintili olarak komite üyelerinden biri olan, hâkim ve savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimini veren Türkiye Adalet Akademisi kurumunun yargı bağımsızlığında dolaylı ya da doğrudan bir rolü olduğu göz ardı edilmemelidir.

Türkiye Adalet Akademisi yargı mensuplarının tarafsızlık, adalet gibi temel prensiplerle yetişmesi noktasında verdiği eğitimlerle ve onların alımında söz hakkına sahip olmasıyla yargı bağımsızlığında rolü bulunarak yargı erkinin bağımsız çalışmasında etkili olan unsurlardan biri de tam anlamıyla yerleşik bir demokrasiye sahip olmayan ülkemizde kurumun özerk olup olmadığıdır. Yargıya müdahalenin bir iz düşümü olarak kurumun özerkliği kalmadığı görülmektedir. Ülkemizde kurumun bu durumu irdelenmeye muhtaçtır. Çalışmamızda literatür incelenerek bu mesele ele alınmıştır. Gerek diğer ülkelerle karşılaştırılarak gerek ise yapılan mevzuat düzenlemeleri incelenerek yargı bağımsızlığını için özerkliği tam kurumlara ve yargı erkinin yürütmenin müdahalesine kapatılması temenni edilmiştir.

Tezimin tüm süreçlerinde bilgi ve tecrübesiyle yön gösteren değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Fazıl Hüsni ERDEM'e teşekkürlerimi sunarım. Yine tez sürecimde destekleriyle beni motive eden aileme teşekkür ediyorum.

Zekiye Nur ATLI

Diyarbakır 2024

ÖZET

Demokratik hukuk devletinin temel gereklerinden biri olan yargının başta Anayasa ve kanunlarla olmak üzere kendisine verilen görevleri yerine getirebilmesi için bağımsız olması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi hiç şüphesiz yargı işlevini yerine getiren bağımsız ve teminatlı hâkimlerin varlığına bağlıdır. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimler teminatı ilkeleri kuvvetler ayrılığı ilkesi ile ortaya çıkmış ve hukuk devletinin en önemli unsurlarından kabul edilmiştir. Yargı organına tanınmış olan bu güvenceler anayasal düzeyde güvence altına alınmışlardır.

Ancak Türkiye’de yargı bağımsızlığına ilişkin sorunlar halen süregelmektedir. Bu sorunlardan biri de yürütmenin yargıya müdahalesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Müdahaleye kapı aralayan düzenlemelerden bir tanesi de hâkim ve savcılar yetiştiren aynı zamanda yargı mensuplarının alım komitesinde ki üyelere birinin de kendi bünyesinden birinin olduğu Türkiye Adalet Akademisi kurumunun özerkliğidir. Türkiye Adalet Akademisi dolaylı da olsa hem yargının etkin ve verimli işleyişini hem de yargının bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması açısından bağımsız bir kurul olarak yerine getirmekte rolü vardır. Ve bu durumların açıklığa kavuşması adına irdelenmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda da bu konu hakkında literatür taraması yapılmak suretiyle tezimin ilk bölümünde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, unsurları, tarihsel gelişim süreci incelenmiş, İkinci bölümde ise karşılaştırılmalı hukukta Türkiye Adalet Akademisi’nin o ülkelerde ki benzer kurumların yapısı, hâkimlerin göreve alımı ve eğitimlerinde ki farklılıkları ve uluslararası belgelerde ele alınışı ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Akademi geçmişten günümüze oluşumu, yapılan değişiklikler ve Yargı bağımsızlığına olan etkileri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışma özetlenerek mevcut yapıya yönelik eleştirilere ve çözümlere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Türkiye Adalet Akademisi, Hukuk Devleti, Yargı Bağımsızlığı, , Yargı Tarafsızlığı, Hâkim, Savcı*

ABSTRACT

The judiciary, which is one of the basic requirements of the democratic state of law, must be independent in order to fulfill the duties assigned to it, especially by the Constitution and laws. Achieving this undoubtedly depends on the existence of independent and assured judges performing judicial functions. The principles of independence of courts and security of judges emerged with the principle of separation of powers and were accepted as one of the most important elements of the state of law. These guarantees granted to the judicial branch are guaranteed at the constitutional level.

However, problems regarding judicial independence still persist in Turkey. One of these problems is the intervention of the executive into the judiciary. One of the regulations that opens the door to intervention is the autonomy of the Turkish Justice Academy, which trains judges and prosecutors and where one of the members of the recruitment committee of members of the judiciary is one of its own members. The Turkish Justice Academy has a role, albeit indirectly, in ensuring the effective and efficient functioning of the judiciary as well as the independence and impartiality of the judiciary, as an independent board. And these situations need to be examined in order to become clear.

In our study, by conducting a literature review on this subject, judicial independence and impartiality, its elements and historical development process were examined in the first part of my thesis. In the second part, the structure of similar institutions of the Turkish Justice Academy in comparative law in those countries, the differences in the recruitment and training of judges and international It is discussed in detail in the documents. In the third chapter, the formation of the Academy from past to present, the changes made and their effects on the independence of the Judiciary are examined in detail. In the conclusion section, the study is summarized and criticisms and solutions for the current structure are included.

Keywords: Turkish Justice Academy, State of law, Judicial Independence, Judicial Impartiality, Judge, Prosecutor

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
GENEL OLARAK YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE TARAFSIZLIĞI	4
1. Yargı Bağımsızlığı	4
1.1. Yargı Bağımsızlığı Kavramı:	4
1.1.2. Yargı Bağımsızlığının Tarihsel Gelişimi:.....	5
1.1.3. Yargı Bağımsızlığının Önemi ve Unsurları:.....	10
1.1.3.1. Yürütme Organına Karşı Bağımsızlık:	12
1.1.3.2. Yasama Organına Karşı Bağımsızlık:	12
1.1.3.3. Yargı Organına Karşı Bağımsızlık:	13
1.1.3.4. Mahkemelerin Bağımsızlığı:	14
1.1.3.5. Hâkimlerin Bağımsızlığı:	16
1.1.3.6. Savcılarının Bağımsızlığı:	17
1.2. Yargının Tarafsızlığı:	19
1.2.1. Yargı Tarafsızlığı Kavramı:.....	19
1.2.2. Yargı Tarafsızlığının Tarihsel Gelişimi:.....	21
1.2.3. Yargı Tarafsızlığının Önemi ve Unsurları:.....	22
1.2.3.1. Adil Yargılanma Hakkı:	23

1.2.3.2. Duruşmaların Aleniyeti ve Müzakerelerin Gizliliği Unsuru:	24
1.2.3.3. Kararların Gerekçeli Olması İlkesi Unsuru:	24
1.3. Türkiye’de Yargı Bağımsızlığının Tarihsel Gelişimi:	25
1.3.1. 1876 Kanuni Esasi ve Yargı Bağımsızlığı:	26
1.3.2. 1921 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:	28
1.3.3. 1924 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:	29
1.3.4. 1961 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:	31
1.3.5. 1982 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:	35
İKİNCİ BÖLÜM	40
KARŞILAŞTIRILMALI HUKUKTA HÂKİMLERİN GÖREVE ALIMI	
VE EĞİTİMLERİ	40
2.1. Hâkimlerin Göreve Alımı ve Ataması:	40
2.1.1. Uluslararası Belgelerde:	40
2.1.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Kopenhag Kriterleri:	41
2.1.1.2. Avrupa Konseyi:	41
2.1.1.3. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi:	42
2.1.1.4. Avrupa Birliği Antlaşması (ABA):	44
2.1.1.5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi:	44
2.1.1.6. Venedik Komisyonu Raporu:	45
2.1.1.7. Türk Hukukunda:	46
2.1.2. Uluslararası Hukukta:	49
2.1.2.1. İngiltere’ de Hâkimlerin Alımı, Ataması :	50
2.1.2.2. Almanya’da Hâkimlerin Alımı, Ataması:	52
2.1.2.3. Fransa’da Hâkimlerin Alımı, Ataması :	53
2.1.2.4. İtalya’da Hâkimlerin Alımı, Ataması :	54
2.1.2.5. İspanya’da Hâkimlerin Alımı, Ataması :	56

2.1.2.6. Mukayeseli Hukuka Dayalı Ara Değerlendirme	58
2.2. Hâkimlerin Eğitimi:	60
2.2.1. İngiltere’de Hâkimlerin Eğitimi:	60
2.2.2. Almanya’da Hâkimlerin Eğitimi:	61
2.2.3. Fransa’da Hâkimlerin Eğitimi:	62
2.2.4. İtalya’ da Hâkimlerin Eğitimi:	63
2.2.5. İspanya’da Hâkimlerin Eğitimi:	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ	65
3.1. Türkiye Adalet Akademisi ve Yargı Bağımsızlığındaki Yeri:	65
3.2. Türkiye Adalet Akademisinin Kurumunun Kuruluşu:	66
3.1.2. Türkiye Adalet Akademisinin Kuruluş Amaçları ve Hedefleri:	67
3.1.3. Türkiye Adalet Akademisinin Birimleri ve Teşkilat Şeması:	71
3.1.4. Türkiye Adalet Akademisinin 703 Sayılı KHK İle Kaldırılması	78
3.1.5. Türkiye Adalet Akademisinin 34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle Yeniden Kurulması:	82
3.1.6. Türkiye Adalet Akademisinin Yeniden Kurulması ile Önceki ve Şimdiki Yapısı:	86
3.1.6.1. Türkiye Adalet Akademisi’nde 4954 Sayılı Kanun’un 2014’teki Değişiklikleri:	87
3.1.6.2.2/5/2019 tarihli 34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Buna İlişkin Çıkan Yönetmeliklerin Mülga Olan 4954 Sayılı Kanun İle Arasındaki Değişiklikler:	88
3.1.7.34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle İlgili Anayasa Mahkemesi Tarafından Verilen İptal Kararının Değerlendirilmesi:	94
SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA	109

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.y : Adı geçen yayın

AB: Avrupa Birliği

ABA : Avrupa Birliği Antlaşması

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AÜ : Ankara Üniversitesi

AYKA : Avrupa Yargı Kurulları Ağı

AYM : Anayasa Mahkemesi

BM : Birleşmiş Milletler

C. : Cilt

CBK : Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

CMK : Ceza Muhakemesi Kanunu

CÜ : Cumhuriyet Üniversitesi

DEÜ : Dokuz Eylül Üniversitesi

Ed. : Editör/Editörler

ERÜ : Erciyes Üniversitesi

GÜ : Gazi Üniversitesi

HF : Hukuk Fakültesi

HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HSK : Hâkimler Savcılar Kurulu

HSYK : Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İÜ : İstanbul Üniversitesi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

m. : Madde

NATO : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

RG : Resmî Gazete

s. : Sayfa Sayıları

S. : Sayı

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

SBF : Sosyal Bilimler Fakültesi

TAA : Türkiye Adalet Akademisi

TAAD: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TAAK: Türkiye Adalet Akademisi Kanunu

TAATÇUEHY : Türkiye Adalet Akademisi'nin Teşkilatı ile Çalışma Usul ve Esasları
Hakkında Yönetmelik

TBB : Türkiye Barolar Birliği

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK : Türk Ceza Kanunu

TODAİE : Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

vb. : ve benzeri/ve benzerleri

YDT : Yayınlanmamış Doktora Tezi

YHK : Yüksek Hâkimler Kurulu

YSK : Yüksek Savcılar Kurulu

YYLT : Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

Adaletin gerçekleştirilmesi için bağımsız ve tarafsız bir yargının varlığı temel bir öneme sahiptir. Bu durum, hukuk devletlerinin en önemli hedeflerinden biridir. Yargı organının, diğer devlet organlarının müdahalesi olmadan işleyişine devam etmesi yargı bağımsızlığı noktasının temel sağlayıcıdır. Yine aynı şekilde Hukuk devleti ilkesi çağdaş demokratik devletlerin vazgeçilmez bir unsurudur. Hukuk devleti ilkesinin en önemli öğelerinden olan kuvvetler ayrılığı ise, devletlerin sahip olduğu gücün yasama, yürütme ve yargı organlarına paylaştırılmasıdır. Bağımsız ve tarafsız yargının varlığı, hukuk devleti olabilmenin en temel şartlarından biridir. Temel hak ve hürriyetlerin korunmaları ve güvence altına alınmaları da bağımsız yargı organının varlığıyla mümkün olabilecektir.

Bağımsız bir yargı ise yine bağımsız olan bir otorite veya şahısın tesiri altında olmayan hâkim ve savcılar eliyle gerçekleştirilir. Bu nedenle, herhangi bir güç veya baskı altında bile bağımsız duruşunu sergileyebilen, diğer devlet organlarından ayrı olarak süreci yürütebilmek önemlidir. Bu amaçla, hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı anayasalarda düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır.

Türkiye'de yargı bağımsızlığı, uzun süredir yoğun bir şekilde tartışılan ve üzerinde çeşitli düzenlemeler yapılan bir konudur. Ülkemizde, yargı bağımsızlığına ilişkin önemli düzenlemeler anayasal ve yasal düzeyde gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeler, Türkiye'nin demokratik yapısının güçlendirilmesi ve hukukun üstünlüğünün korunması amacıyla hayata geçirilmiştir. Yargı bağımsızlığına yönelik yapılan düzenlemeler, hukuk sisteminin güvenilirliğini ve etkinliğini artırmayı hedeflemektedir. Ancak ister ülkemizde olsun ister uluslararası alanda olsun Türkiye'deki yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile yargı sistemi ve işleyişine yönelik ciddi eleştirilerde bulunulduğu gözlenmekte olup sorunlar mevcuttur.

Bu sorunlardan biri de yürütmenin yargıya müdahalesidir. Bu konu irdelendiğinde ise müdahaleye kapı aralayan düzenlemelerden birinin yürütmenin yargıya müdahalesinin göstergesi olan hâkim ve savcılarının alımına ilişkin mülakat

sürecinde yer alan 7 kişilik komitenin tamamının yürütmenin temsilci olmasıdır. Şöyle ki komite üyelerine bakıldığında hepsinin Cumhurbaşkanı kararıyla atandıkları görülmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak değinilmesi gerekli bir diğer husus yargı mensubu olan hâkim ve savcılarının alımdan sonra staj sürecinde ki meslek öncesi ve atandıktan sonra meslek içi eğitimlerini veren ve yargı mensuplarının alım komitesinde ki üyelere birinin de kendi bünyesinden birinin olduğu kurum olan Türkiye Adalet Akademisidir.

Akademi yargının etkin ve bağımsız çalışması için etkili olan hususlardan biri kurumun kendisinin özerk olup olmadığı noktasıdır. Başka bir bakılacak husus ise verilen eğitimin milli hukuk temellinde mi yoksa evrensel hukuka uygun olarak mı verilip verilmediği olmalıdır. Şöyle ki ülkemizde ki yargı bağımsızlığı sürecinin en son kısmını oluşturan yargı mensupları ile alakadar olan bir kurumun kendi özerkliği bulunmadan yetiştirdiği yargı mensuplarından bağımsız bir yargı beklemek pek de olağan değildir. Çünkü yürütmenin tek sahibi olan partili bir Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulan kurumun yargı mensuplarının eğitim sürecinde eğitim yolu ile manipüle edilip edilmediği evrensel hukuku ne derece verdikleri noktasında ki belirsizlik bile bağımsızlık noktasında şüpheyi yer vermektedir.

Kurumun şimdiye kadar olan sürecinde ki kuruluşuna, üyelerine, mevzuatına bakıldığında yürütmenin etkisi altında olduğu görülmektedir. Hatta öyle ki yargıya müdahalenin iz düşümü ise Akademinin özerkliğinin kaldırılmış olması olasılığı ile karşı karşıya kalırız. Demokratik bir ülke olmamıza karşın tam anlamıyla yerleşik bir demokrasiden bahsedilemeyeceği bu nedenle yargı bağımsızlığını sağlama noktasında daha titiz ve hassas davranmak zorunda olmamız gerekmektedir.

Kurum hakkında Anayasa değişiklikleri ile yeni düzenlemeler yapılmıştır. Son yıllarda Akademinin yapısında meydana gelen değişimleri ve kurum hakkında yukarıda değindiğimiz noktaları da ele almak suretiyle yargı bağımsızlığı noktasında ki yeri, rolü ve bu konu hakkında bir takım önerilerde bulunmak suretiyle bu çalışmamızda irdelenecektir.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yargı bağımsızlığı kavramı, tarihsel gelişimi, önemi ve unsurları incelenecektir. Ayrıca, yürütme organına karşı bağımsızlık, yasama organına karşı bağımsızlık, yargı organına karşı bağımsızlık,

mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlerin bağımsızlığı, savcılarının bağımsızlığı, yargının tarafsızlığı kavramları ele alınacaktır. Türkiye' de yargı bağımsızlığının tarihsel gelişimi, 1876 Kanuni Esasi ve yargı bağımsızlığı, 1921 Anayasası ve yargı bağımsızlığı, 1924 Anayasası ve yargı bağımsızlığı, 1961 Anayasası ve yargı bağımsızlığı, 1982 Anayasası ve yargı bağımsızlığı gibi anayasal tarihler üzerinden değerlendirilecektir.

İkinci bölümde ise karşılaştırmalı hukukta hâkimlerin alımı, ataması ve eğitiminin uluslararası belgelerde ve uluslararası hukukta mukayese edilerek incelenecektir. Bu bağlamda, karşılaştırmalı hukukta, uluslararası belgelerde Türk hukukunda detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde Türkiye Adalet Akademisi incelenecek olmakla birlikte kuruma dair olarak yargı bağımsızlığındaki yeri, Türkiye Adalet Akademisinin kuruluşu, amaçları ve hedefleri, teşkilat şeması, Akademinin KHK ile kaldırılması, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle yeniden kurulması, önceki ve şimdiki yapısı, kurumun 2014'te ki ve CBK ile yeniden kurulduğundan sonra ki değişiklikleri ve ilgili CBK ile ilgili Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararının değerlendirilmesi konuları bu bölümde detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bunun yanı sıra sonuç bölümünde de ideal bir demokratik hukuk devleti zemininde kurum ile ilgili olması gereken değişiklikler kanaatimizce belirtilerek, çözüm yolları aranmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE TARAFSIZLIĞI

1. Yargı Bağımsızlığı

1.1.Yargı Bağımsızlığı Kavramı:

Akademik bir perspektiften bakıldığında, yargı bağımsızlığı konusunda çeşitli öğretiler ve görüşler bulunmaktadır. Bağımsızlık kavramı, organlar arasındaki ilişkinin niteliğini açıklayan bir terimdir ve bir organın, diğer organların müdahalesi olmaksızın görevlerini yerine getirebilmesini ifade eder¹. Yargı bağımsızlığı ise, yargının hiçbir makam veya organın etkisi altında olmadan yargılama sürecini yürütme ve kararlarını bağımsızca verebilmesini içerir. Yargı üzerinde dahi olabilecek herhangi bir baskı, yargı bağımsızlığını tehlikeye atabilir². Bu nedenle, yargı bağımsızlığının korunması, demokratik bir hukuk devletinin temel unsurlarından biri olarak kabul edilir.

Yine aynı çerçevede doğrultusunda, tarafsızlık ve siyasi bağımsızlık, yargı bağımsızlığını tanımlarken önemli faktörler olarak öne çıkar. Bu tanımların ele alınmasıyla, yargı bağımsızlığı kavramı, yargı organlarının hukuka uygun bir şekilde somut olayları tespit etmelerine ve değerlendirmelerine olanak tanıyan kurumsal³ bir özellik olarak ortaya çıkar.

Yargı bağımsızlığı, en geniş tanımıyla, tüm hâkimlerin hukuk kuralları çerçevesinde, herhangi bir dış etki altında kalmaksızın, kendi bağımsız kanaatlerine göre karar vermeleri anlamına⁴ gelir. Bu bağlamda, yargı bağımsızlığı, yargı mercilerinin adil ve tarafsız bir şekilde işlev görmesini sağlayarak hukukun üstünlüğünü korur ve demokratik ilkelerin temelini oluşturur.

Akademik literatüre göre, yargı bağımsızlığı kavramı hem negatif hem de pozitif anlamlar içerebilmektedir. Negatif anlamı, yargının dış etkenlerden uzak tutulması ve

¹ Birol Kırmaz, Hâkimlerin Denetimi ve Yargı Bağımsızlığı, Adalet Yayınları, Ankara, 2009, s.14.

² Yener Ünver, “Yargı Bağımsızlığı Açısından Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu”, İstanbul Üniversitesi(İÜ), Hukuk Fakültesi(HF),Cilt(C.)53, Sayı(S.)1-4, İstanbul, s.153.

³ Halit Yılmaz, Türkiye’nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları, Türkiye Barolar Birliği(TBB) Yayınları, Ankara, 2009, s.13.

⁴ Bülent Yavuz, Kuruluş ve İşleyiş Açısından Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.8.

yasama ile yürütme organlarının etkilerine karşı dirençli olmasıyla ilgilidir. Pozitif anlamı ise, yargının doğruluk, adalet, eşitlik ve vicdan gibi temel değerleri içselleştirmesini ve bunları uygulamasını gerektirir.

Bangalor Yargısal Davranış İlkeleri'nde ifade edildiği gibi, yargı bağımsızlığı, hukuk devletinin ve adil yargılamanın temel koşuludur. Bu nedenle, yargı bağımsızlığı hem bireysel olarak hâkimlerin hem de kurumsal olarak mahkemelerin bağımsızlığını desteklemeli ve temsil etmelidir⁵.

1.1.2. Yargı Bağımsızlığının Tarihsel Gelişimi:

Akademik literatüre göre, yargı bağımsızlığının tarihi 17. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu dönemde, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde, kralın yetkilerine karşı bağımsızlık mücadeleleri görülmüştür. Örneğin, İngiltere'de, Kralın hâkimleri görevden almasını engelleyen ve Parlamantonun onayını gerektiren 1701 tarihli Act of Settlement gibi yasal düzenlemeler⁶ yapılmıştır.

Yargı bağımsızlığı ilkelerinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı dönem ise 19. yüzyıldır. Bu dönemde, yargı bağımsızlığı prensipleri netleştirilmiş ve keyfi uygulamaların önlenmesi için çaba gösterilmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin temeli, yargı bağımsızlığının sağlanmasıyla oluşturulmuştur⁷. Bu ilke, yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden bağımsız olması ve her birinin kendi yetki alanında hareket etmesini öngörür⁸. Bu şekilde, yargı bağımsızlığı, demokratik sistemlerin ve hukukun üstünlüğünün temel taşlarından biri olarak kabul edilir.

Yargı bağımsızlığının anayasal güvence altına alınması, birçok ülkede önemli bir gelişme olarak kabul edilir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Anayasası, 1787'de kuvvetler ayrılığı ilkesine yer vererek⁹ yargı bağımsızlığını vurgulamıştır. Bu tarih, yargı bağımsızlığının anayasal bir ilkedен bahsedilmesi açısından önemlidir.

⁵ Sibel İnçeoğlu, Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008, s.16.

⁶ Nur Centel, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1996, s. 8.

⁷ Bülent Tanör, Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, BDS Yayınları, İstanbul, 1994, s.307.

⁸ Muharrem Özen, Hâkimin Cezai Sorumluluğu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004, s.29.

⁹ Bülent Daver, "Anayasa Mahkemesi Yargıcı(Üyesi)", Anayasa Yargısı Dergisi, S.3, 1986, s.20.

Diğer ülkelerde de benzer adımlar atılmıştır. Fransa'nın 1958 tarihli Anayasası'nda, Cumhurbaşkanının doğal yargının bağımsızlığının garantörü olduğu belirtilmiş olsa da konu detaylı bir şekilde ele alınmamıştır. İtalya'nın 1947 tarihli Anayasası ise yargı bağımsızlığını daha kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Bu anayasa, hâkimlerin yalnızca yasalara bağlı olduklarını ve "Hâkimler, özerk ve diğer güçlerden bağımsız bir konumu oluştururlar" şeklinde hüküm getirmiştir (Madde 101/2). Bu düzenlemeler, yargının siyasi etkilerden ve dış müdahalelerden bağımsız olarak adaleti sağlamasını ve hukukun üstünlüğünü korumasını amaçlar.

Birçok ülke, yargı bağımsızlığını anayasal güvence altına almıştır. Örneğin, İrlanda'nın 1937 tarihli Anayasası'nda, "Tüm hâkimler, hâkimlik görevlerini yerine getirirken bağımsız olup, sadece anayasaya ve yasaya bağlıdır" hükmü bulunmaktadır (Madde 35/2). Yunanistan'ın 1975 tarihli Anayasası, "Mahkemeler, maddi ve kişisel bağımsızlığı olan doğal hâkimlerden oluşur" şeklinde hüküm içermektedir (Madde 87). Portekiz Anayasası ise, "Mahkemeler bağımsızdır ve sadece yasaya bağlıdır" (Madde 206) hükmünü içermektedir. Benzer şekilde, 1978 İspanyol Anayasası'nda da "Hâkimler bağımsız, azledilemez, sorumlu ve sadece yasaya tabidirler" hükmü yer almaktadır (Madde 117).

Türkiye'de ise, yargı bağımsızlığına ilk vurgu 1876'da yapılmıştır. Kanuni Esasi'nin 86. maddesinde, mahkemelerin her türlü müdahaleden uzak olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, 1878 tarihli Teşkilat-ı Mehâkim Kanunu'nda düzenlenen yargı bağımsızlığı prensipleri, uygulamaya geçirilememiştir¹⁰. Türkiye'nin yargı bağımsızlığı konusundaki tarihsel süreci, çeşitli yasal ve anayasal düzenlemelerle şekillenmiştir ve halen güncelliğini korumaktadır.

Yargı bağımsızlığı ilkesi, uluslararası belgelerde de kabul edilen bir ilke olarak yer almaktadır. Bu nitelikteki ilk uluslararası belge, Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'dir.¹¹ Bildirgenin 10. maddesine göre, "Herkes, haklarının ve yükümlülüklerinin ve kendisine karşı herhangi bir suç isnadının (hukuksal) karara/(sonuca), tam bir eşitlikle, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri

¹⁰ Münici Kapani, İcra Organı Karşısında Hâkimlerin İstiklali, AÜHF Yayınları, Ankara, 1956, s.93-94.

¹¹ İnanç İşten, Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:17, 2013, syf.291

tarafından adil ve aleni (açık) olarak yargılanma hakkına sahiptir" (Madde 10). Benzer şekilde, BM Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. Maddesi, "Herkes mahkeme ve yargı önünde eşittir. Aleyhine bir suça hükmedilirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri karara bağlanırken, herkesin yasayla kurulmuş, yetkili, bağımsız ve tarafsız mahkeme tarafından adil ve açık olarak yargılanma hakkı vardır" hükmünü içermektedir (Madde 14).

1985 yılında Milano'da gerçekleştirilen ve konusu "Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı" olan yedinci BM Konferansı'nda, "Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler" kabul edilmiş ve BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarihli ve 450/146 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Bu temel prensipler, yargı bağımsızlığının hukuk kuralları kapsamında düzenlenmiş olması, devlet tarafından güvence altına alınması ve tüm kamu kuruluşları tarafından saygı görmesi gerektiğini belirtmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "adil yargılanma hakkı" başlıklı 6/1. Maddesi ise herkesin, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun olarak görülmesini istemek hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir.

Adil yargılanma hakkı, kişilerin yasalarla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemelerde yargılanma hakkını içerir. Bu sayede yargılama usulü, tarafsız, objektif ve yasalara uygun bir şekilde gerçekleştirilir¹². Adil yargılanma hakkı, yargı bağımsızlığının önemli bir unsurudur ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "adil yargılanma hakkı" başlığı altında yer alması, bu ilişkiyi vurgular niteliktedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir mahkemenin bağımsızlığını incelediğinde, üyelerinin atanma ve görevden alınma süreçlerine, görev sürelerine, üyelerin dış etkilere karşı korunması için alınan önlemlere ve mahkemenin genel olarak bağımsız bir görünüm sergileyip sergilemediğine¹³ odaklanır. AİHM'in verdiği bir karara göre, mahkemenin bağımsızlığı, yürütme ve davanın tarafları karşısındaki

¹² İnceoğlu, s.158.

¹³ Naz Çavuşoğlu, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukuku'nda Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine, Ankara Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1994, s.31.

bağımsızlıkla eşdeğer kabul edilmektedir¹⁴. Ancak, mahkeme üyelerinin yürütme organı tarafından atanmasının her durumda bağımsızlığa zarar verdiği düşünülmemektedir.

Yargı bağımsızlığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) de ele alınmış ve Taraf Devlet için ihlalin giderim yolu olarak belirli yaptırımlar öngörülmüştür. Bu bağlamda Türkiye'ye yapılan başvurularda, mahkemelerin tarafsız ve bağımsız olmadığı iddiaları ele alınmış ve AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin tarafsız ve bağımsız olmadığı sonucuna varmıştır. Bunun ardından, 7 Mayıs 2004 tarihinde kabul edilen Anayasa Değişikliği Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemeleri düzenlemesine son verilerek, tarafsız ve bağımsız olmayan¹⁵ yargı organlarının varlığına son verilmiştir. Bu kanunla, yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Özetle, tarafsız ve bağımsız bir yargı sistemi, adil yargılanma hakkının temelini oluşturur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkı başlıklı maddesinde, herkesin, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili durumlarda ve cezai konularda kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında karar verecek olan, kanun tarafından kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içerisinde, geriye dönük olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir¹⁶. Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme, adil yargılanma ve savunma hakkının temelini oluşturur. Yasayla kurulmuş her türlü organ, kurum ve kişiler arasında bağımsız, davaya tarafsız, yargılama usulü güvencesine sahip bir yargı makamını ifade eder¹⁷.

Mahkeme üyelerinin atanma ve görevden alınma şekli, üyelerinin görev süreleri, mahkemenin üyelerine emir verme yetkisine sahip bir kurumun olup olmadığı

¹⁴ Feyyaz Gölcüklü, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde 'Adil Yargılama'", AÜ, Sosyal Bilimler Fakültesi (SBF) Dergisi, C.49, S.1-2, s.211.

Delcourt/Belçika kararı, 17 Ocak 1970

¹⁵ Yasemin Özdek, Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye, 2.Baskı, TODAİ İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.203-208.

¹⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1950.

¹⁷ İnceoğlu, s.158.

ve üyelerin baskıdan korunmasını sağlayacak önlemlerin alınıp alınmadığı gibi unsurlar bir mahkemenin bağımsızlığını gösteren ölçütler olarak kabul edilmektedir.¹⁸

7.5.2004 tarihinde yapılan anayasa değişikliği ile 1982 Anayasası'nın 90. maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe girmiş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarla yasaların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkan ihtilaflarda, uluslararası anlaşmaların esas alınacağı hükmü eklenmiştir. (1982).

Bu doğrultuda yargı bağımsızlığına ilişkin uluslararası belgelerin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. İnsan haklarının güvence altına alınmasında, hukuk devletin hayata geçirilmesindeki önemi sebebiyle adil yargılanma hakkının oluşturulan yargı bağımsızlığı pek çok belgede doğrudan ya da dolaylı olarak düzenlenmiştir¹⁹. Özellikle ülkemizde bu ilkenin neticesinde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı olmadığı iddia edilen başvurular²⁰ sonucunda Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve Sıkıyönetim Mahkemeleri, tarafsız ve bağımsız olmadığı gerekçesiyle yapılan bir anayasa değişikliği neticesinde kapatılmıştır. 5190 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun. (5170 sayılı Kanunun 9. maddesi).

Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri, yargı bağımsızlığının sağlanması ve belirtilen ilkelerin anayasalar veya yasalarda yer alması gerekmektedir. Adalet, herkesin yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanması gerektiğini belirtir²¹. Böylece yargı bağımsızlığı Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler'de başlık halinde yer alıp aşağıda ki gibi ele alınmıştır:

“Bu ilkeler doğrultusunda;

► Yargı bağımsızlığı, ülkenin anayasa veya kanunlarında yer verilerek devlet tarafından teminat altına alınmalıdır. Yargı bağımsızlığına riayet etmek ve onu gözetmek, tüm resmi ve diğer kurumların görevidir.

¹⁸ Şeref Gölcüklü ve Feyyaz Gözübüyük, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s.281.

¹⁹ Mehmet Selim Gemalmaz, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, 5. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.22.

²⁰ Vural - Türkiye, no: 56007/00, prg. 20-22, 21 Aralık 2004

²¹ Şeref Ünal, Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı, TBMM Kültür ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 1994, s.143.

► Yargı, işindeki konular hakkında, tarafsız, olayın özelliklerine ve hukuka uygun olarak, hiçbir kısıtlamaya, etkiye, baskıya, tehdide ve her ne sebeple olursa olsun hiçbir taraftan müdahaleye maruz kalmadan, karar verecektir.

► Yargı, adli nitelikteki bütün konular hakkında yargı yetkisine ve karar verilmek üzere kendisine sunulan bir davanın, kanun gereğince kendi yetkisine girip girmediği konusunda münhasır karar verme yetkisine sahip olacaktır.

► Davaya yetkisiz veya uygun olmayan şekilde müdahale edilemeyecek ve adli kararlar yeniden gözden geçirilemeyecektir. Bu ilke, yetkili makamların kanunlara uygun olarak kararlarının gözden geçirilmesi için kanun yollarına başvurabilme hakkını etkilemez.

► Herkes, yerleşmiş muhakeme usulü kurallarını uygulayan düzenli mahkemelere başvurma hakkına sahiptir. Düzenli mahkemelerin yargı yetkisine giren konularda bu yetki bertaraf edilerek başka mahkeme kurulmayacaktır.

► Yargı bağımsızlığı ilkesi, yargılamanın adil bir şekilde yapılmasını ve tarafların haklarının saygı görmesini gerektirir. Yargının görevini amaçlarına uygun bir şekilde yapabilmesi için uygun kaynakların sağlanması, her ülkenin görevidir²².’’

1.1.3. Yargı Bağımsızlığının Önemi ve Unsurları:

Yargı bağımsızlığı, herhangi bir rejimin temel bir ilkesi olup, üzerinde genel bir uzlaşma bulunan bir konudur²³. Hukukun üstünlüğü, demokrasinin sürdürülmesi için, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini devletin baskıcı gücüne karşı koruyabilmesi için bağımsız ve tarafsız bir yargı organının varlığı şarttır²⁴. Yargı bağımsızlığı, adaletin en doğru şekilde yerine getirilmesinin ilk koşuludur²⁵. Siyasal müdahaleden korunmuş bir yargı, hukukun üstünlüğünü ve yasaların egemenliğini bireyin tek güvencesi olarak gören siyasal örgütlenmenin önemli bir unsuru olarak kabul edilir²⁶.

²² Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler, 1985

²³ Vedat Ardahan, *Mahkemelerin İstiklali ve Hâkim Teminatı 1961*, 2. Baskı, Ankara, s.4.

²⁴ Justice Diplock ve Tuncer Karamustafaoğlu “Devlet yönetiminde yargıya düşen görev”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 36, s.1.

²⁵ Servet Armağan, *Türk Esas Teşkilat Hukuku*, 1979, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s.71.

²⁶ Cemil Oktay, *Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Yargı Açısından Anlamı ve Türkiye Örneği*, 1984, Anayasa Yargısı Dergisi, 1, s.215-242.

Yargı bağımsızlığı, sadece yargıya sağlanan ayrıcalıklar olarak görülmemeli, aynı zamanda yapılan düzenlemelerin asıl amacı bireylere devlet karşısında güvence sağlamaktır²⁷. Hâkimlere objektif bağımsızlık tanınmasındaki asıl hedef, adaletin her türlü baskı ve müdahaleden uzak bir şekilde dağıtılacağına dair kamuoyunda güven ve inanç oluşturmaktır²⁸. Yargı bağımsızlığı, yargı tarafsızlığının sağlanması için bir araçtır, amaç değildir. Dolayısıyla, yargı bağımsızlığının asıl hedefi adaletin sağlanmasına hizmet etmek üzere tarafsızlığın sağlanmasıdır²⁹. Volcansek'in ifadesinde belirtildiği gibi, bağımsızlık ve tarafsızlık bir madalyonun iki yüzü gibidir ve bunlardan birini diğerinden ayrı düşünmek mümkün değildir³⁰.

Ayrıca yargının bağımsızlığının sağlanması amacıyla yargı görevini yerine getirenleri etkilemeye çalışarak adaletin tecelli etmesini engelleyen kişileri bu eylemlerinden dolayı cezalandırılmak üzere ceza kanunumuzda ele alınmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun 277. maddesi, hâkimleri etkilemeye ve baskı altına almaya yönelik her türlü davranışı içeren suçları düzenlemektedir. Bu suçlar için 2 ila 4 yıl arasında hapis cezası öngörülmektedir. Eğer baskı teşebbüsleri iltimas derecesini aşmazsa, ceza 6 ay ile 2 yıl arasında olabilir. Ayrıca, suçu oluşturan eylemin başka bir suçu da beraberinde getirmesi durumunda, ceza fikri içtima hükümlerine göre yarı oranında artırılabilir.

TCK'nın 288. maddesi ise, dava kesin hükümle sonuçlanıncaya kadar yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeyi amaçlayarak açıkça sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişiyi cezalandırmaktadır. Bu suç, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılmaktadır³¹.

Bu maddeler, yargı bağımsızlığının korunması için önemli birer hukuki dayanak oluşturur. Yargı mensuplarının, dış etkilere karşı korunması ve yargı süreçlerinin adil bir şekilde işlemesi için bu tür hükümler yasalarımızda yer almaktadır. Bu sayede adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması hedeflenmektedir

²⁷ Mustafa Erdoğan, *Anayasal Demokrasi*, 2015, 12. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, s.201.

²⁸ Bülent Tanör ve Necmi Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku, 2005, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.429.

²⁹ Mustafa Erdoğan, *Anayasa ve Özgürlük*, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s.25.

³⁰ <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi136/32/>, Erişim Tarihi:31.03.2024.

³¹ Kemal Gözler, "Askeri Yargı Organlarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Uygunluğu Sorunu", *İnsan Hakları Yıllığı*, C.21-22, 2000, s.91.

1.1.3.1. Yürütme Organına Karşı Bağımsızlık:

Yargı ve yürütme arasında, kanunlarla belirtilmemiş olsa da önemli bir ilişki bulunmaktadır. Her iki kurumun ortak özellikleri arasında, yasaları etkin bir şekilde uygulama sorumluluğu yer almaktadır. Yargı, bağımsız makam ve görevliler tarafından bağımsız bir şekilde uygulanırken, yürütme ise bağımsız olmayan idare yetkilileri tarafından icra edilmektedir. Hukuk devleti prensiplerinin yerine getirilmesi ve demokrasinin kurallarına uyum sağlanabilmesi için, yargı bağımsızlığının önemi büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, yargı organının tarafsızlığı ve bağımsızlığı, adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması açısından temel bir gerekliliktir. Bu nedenle, yargının bağımsızlığı, demokratik toplumların işleyişinde temel bir unsur olarak kabul edilmektedir.

Hâkimlerin hukuk kurallarını yorumlarken dış baskı altında kalmama ve tarafsız bir biçimde olayları değerlendirebilme yetenekleri, yargı bağımsızlığının en temel unsurlarından biridir. Başka bir ifadeyle, yargının işlevlerini yerine getirirken siyasi iktidarın etkisinden uzak durması gerekmektedir ki bu demokratik bir devletin temel gerekliliğidir. Bu gereklilik, dış etkilerin yargı süreçlerine müdahale etmediği sürece adil bir yargıdan bahsedilebilmesinin ön koşuludur. Hâkimler, olayları değerlendirirken yalnızca hukuka dayanmalı ve tarafsız bir şekilde hareket etmelidirler. Bireylerin özgürlüğünün en önemli güvencesi, aynı zamanda yargı bağımsızlığıdır. Bu durum, hukuk devletinin ve buna bağlı olarak yürütme erkine karşı bağımsızlığın³² bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Yargının siyasi müdahalelerden uzak, tamamen yasalara ve adalet prensiplerine dayalı olarak işlemesi, demokratik toplumların temel taşlarından biridir ve bireylerin haklarının korunmasında kritik bir rol oynamaktadır.

1.1.3.2. Yasama Organına Karşı Bağımsızlık:

Hâkimlerin kararlarında özgür olabilmeleri için yasama organına karşı da bağımsızlık gereklidir³³. Anayasa, bu konuya ilişkin olarak "Hiçbir organ (...) yargı

³² Erdoğan, Anayasa ve Özgürlük, s.24-25.

³³ Mehmet Turhan, Anayasal Devlet, Ankara, 2005, s.93.

yetkisinin kullanılmasında mahkemelere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz³⁴ hükmüyle bu ilkeyi vurgulamaktadır (Anayasa m.138/2). Bu bağlamda, yasama organının bir dava dolayısıyla dahi olsa hâkime emir vermesi mümkün değildir. Ayrıca, "*Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz³⁵, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz*" (Anayasa m.138/3) hükmü, hâkimlerin karar süreçlerinde dış etkilere maruz kalmasının önüne geçmeyi amaçlar³⁶.

Anayasa'nın 138/4 maddesi ise "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*" hükmünü içerir. Bu hüküm, yasama organının yargı bağımsızlığını güçlendirmektedir. Ancak, Anayasa'nın 87/2 maddesi, TBMM'nin genel ve özel afları ilan etme yetkisine sahip olduğunu belirtir ve bu durum yargı süreçlerini etkileyebilir³⁷. Bununla birlikte, "kanuni hâkim güvencesi" başlığı altında, yasama organının olağanüstü mahkemeler kuramayacağı ve yargıya müdahale edemeyeceği Anayasa tarafından belirtilmiştir (Anayasa m.37/2 ve m.140/3).

Yargının yasama organına karşı bağımsızlığını sağlamak için Anayasa'da daha birçok güvence bulunmaktadır. Bunlar arasında, yargılanma sürecinde baskıların önüne geçilmesi(m.36), tabii yargı yolunun kabul edilmesi(m.37), yargı kararlarının bağlayıcılığı(m.153) ve hâkimlerin özlük konularının(m.139) Anayasaya uygunluğunun denetimi gibi hususlar yer almaktadır.

1.1.3.3. Yargı Organına Karşı Bağımsızlık:

Yargılamada var olan alt-üst ilişkisi, yargılama sürecindeki usullerle sınırlıdır³⁸. Hâkimlere ve mahkemelere talimat ve emir verilemeyeceği, telkin ve tavsiyede bulunulamayacağı, genelge gönderilemeyeceği gibi sınırlamalar, yargı

³⁴ Nurullah Kunter ve diğerleri, a.g.e., s.192.

³⁵ Kazım Öztürk, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1966, s.3490.

³⁶ Ünal, s.15.

³⁷ İnceoğlu, s.25-26.

³⁸ Serap Keskin, "Yargıç Bağımsızlığı", *İÜHF Yayınları*, İstanbul, s.148-149.

yetkisinin kullanılmasıyla ilgili somut konularla sınırlıdır. Ancak, yazı işlerinin yürütülmesi ve personel yönetimi gibi idari eylemlerde bu sınırlamalar geçerliliğini³⁹ yitirebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin 13 Mayıs 1964 tarihli ve K.1964/38 sayılı kararı, hâkimlerin ve mahkemelerin kalem işlerinin yürütülmesi ve personelin yönetimi gibi idari işlemleri Adalet Bakanlığı adına idari makam olarak gerçekleştirebileceğini belirtmektedir. Bu tür işlemler, hâkimlik sıfatıyla değil, idari bir makam olarak gerçekleştirilir ve yargı yetkisiyle doğrudan ilişkilendirilmez.

Anayasa Komisyonunun raporunda da mahkemelerin idari işlemlerinin Adalet Bakanlığı tarafından genelge gönderme ve tedbir alma yetkisi olduğu ifade edilmiştir⁴⁰. Yargı bağımsızlığı, bu idari işlemlerin düzenlenmesinde Adalet Bakanlığı'nın yetkisini vurgular⁴¹.

Hâkimlerin kararlarının bir diğer hâkim tarafından denetlenmesi durumunda, denetleyen hâkimin emir aldığına dair bir sonuca varılamaz. Bu denetleme süreci, hâkimlerin verdiği kararların maddi gerçeğe ulaşma gayretini destekler. Dolayısıyla, bu denetim süreci, yargının kalitesini artırmak ve adaletin sağlanmasını güçlendirmek amacıyla yürütülür.

1.1.3.4. Mahkemelerin Bağımsızlığı:

Mahkemelerin bağımsızlıkları kavramından Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında şöyle bahsetmektedir: “Mahkemelerin “bağımsızlığı ve tarafsızlığı ” adıl yargılanmanın koşulları arasındadır. Mahkemelerin bağımsızlığı, genellikle hâkimlerin bağımsızlığı ile eş anlamlı kullanılmakta ve biri diğerinin nedeni ve doğal sonucu olarak anlaşılmaktadır.” denilmektedir.⁴²

AIHM bir kararında ise “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM), Sözleşme'nin 6. Maddesi bakımından bir mahkemenin “bağımsız” olup olmadığı incelenirken, üyelerinin atanma biçimi ve görev süreleri, dıştan gelecek baskılara karşı*

³⁹ Ergun Özbudun, Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s.332.

⁴⁰ Anayasa Mahkemesi, 13 Mayıs 1964 Tarih ve E 1963/99, K1964/38 Sayılı Karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S.2, s.117-118.

⁴¹ Hasan Tahsin Fendoğlu, Türk Anayasası ve Avrupa Birliği, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s.55.

⁴² Anayasa Mahkemesi, E.2011/29, K.2012/49, 30/3/2012

mevcut güvencelerin olup olmadığı ve bir bağımsızlık görüntüsü verip vermediğine bakılması gerektiğini tekrarlamaktadır.’’⁴³

Bakıldığında mahkemenin bağımsızlığı kavramı toplumun yargılama sürecinde yargı görevinin yerine getirildiği yargı formu olması nedeniyle yargı bağımsızlığı ile ilişkisi yadsınamaz. Şöyle ki yargı bağımsızlığı yargı yetkisini ifa eden mahkemelere ve hâkimlere hiçbir şahsın, kurumun, organın ve ya makamın müdahalede bulunmaması olarak tanımlanması ile kavramların ilişi ortadadır.

Ayrıca mahkemelerin genel olarak Yargıtay kararlarına uyma zorunluluğu bulunmamaktadır. Eğer bir mahkeme kararı Yargıtay tarafından bozulmuşsa, mahkemenin bu karara direnme hakkı vardır. Bu direnme kararları, Yargıtay Hukuk ya da Ceza Genel Kurullarında ele alınır ve son karar verilir. Bu karara hem ilk derece mahkemesi hem de Yargıtay'ın uyması zorunludur⁴⁴. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği bir karara göre⁴⁵, verilen kararların Anayasaya, kanuna ve hukuka uygunluğunu sağlamak amacıyla bir mahkemenin başka bir mahkemede verilen kararı inceletme ve o kararın ilk mahkeme için bağlayıcı olmasını öngören bir kanun hükmü, "Mahkemelerin bağımsızlığı" ilkesine aykırı sayılmaz. Bu tür bir düzenleme, hâkimleri Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun karar verme konusunda teşvik eden bir tedbir niteliği taşır.

Aynı nitelikteki olaylarla ilgili olarak verilen mahkeme kararlarının birbiriyle çelişmesi, kanun önünde eşitlik ilkesine zarar verebilir. Bu durumun önüne geçmek için Anayasa, Yargı organlarına içtihadı birleştirme kararı verme yetkisi tanımıştır⁴⁶. Bu kararlar, benzer durumlarda mahkemeleri bağlar ve buna uyma zorunluluğu getirir⁴⁷. İçtihadı birleştirme kararı verme yetkisi ve bu kararların mahkemeleri bağlaması, yargı bağımsızlığına aykırı bir durum oluşturmaz⁴⁸.

⁴³ Çıraklar/Türkiye, Başvuru No.19601/92, 28/10/1998

⁴⁴ Baki Kuru, Hâkim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı, Ankara 1966, s.23.

⁴⁵ Baki Kuru, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s.9.

⁴⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, s.678.

⁴⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, s.681.

⁴⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, s.681

Bazı görüşlerde, hâkimlerin içtihatların tersi yönünde karar verebilecekleri belirtilmektedir⁴⁹. İctihadı birleştirme kararı türünde bir kararın olduğu durumlarda, hâkimlerin hukuka katkıları olmayacağı⁵⁰ ve bu durumun bağımsızlık ilkeleriyle uyumlu olmadığı ifade edilmektedir.

1.1.3.5. Hâkimlerin Bağımsızlığı:

Mahkemelerin işleyişi, hâkimler tarafından yönetilmektedir, bu nedenle yargı işlevi hâkimler aracılığıyla icra edilmektedir. Hâkim, devlet tarafından yetkilendirilmiş olup, hukuki anlaşmazlıkları çözme göreviyle yükümlüdür ve tarafların önünde tarafsızdır⁵¹.

Yargı bağımsızlığından bahsedildiğinde ilk olarak akla gelen kavram, hâkimin kişisel bağımsızlığıdır. Gözler, mahkemelerin bağımsızlığı yerine, hâkimlerin bağımsızlığı kavramını savunmuştur⁵².

Hâkimin kişisel bağımsızlığı, hâkimin yargılama görevini yerine getirirken hiçbir baskı altında olmadığını ifade eder⁵³. Hâkimin baskı altında olmaması açısından, ast-üst ilişkileri de dikkate alınmalıdır.

Hâkimlerin tarafsızlığı, kararlarını verirken herhangi bir baskı altında olmamaları ve dış etkilere maruz kalmamaları gerekliliğini vurgular. Dahası, hâkime baskı yapılması kadar, böylesi bir olasılığın varlığı da hâkimlerin bağımsızlığını etkileyebilir⁵⁴. Hâkimlik sürecinde tarafsızlığın sağlanması, karar alma sürecinin adalet ve hukuk ilkelerine uygun olarak yürütülmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, hâkimlerin her türlü dış etkiden bağımsız bir şekilde görevlerini yerine getirebilmeleri hukukun üstünlüğünün ve adaletin teminatıdır.

Hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, birbirine sıkı sıkıya bağlı kavramlardır ve genellikle pratikte hâkim bağımsızlığının tarafsızlık şeklinde ifade edildiği

⁴⁹ Necmeddin Berkin, “Hâkim ve Savcılar Hukukuna Getirilen Yenilikler”, *İÜHF Yayınları*, C.38, S.1-4, İstanbul, 1973, s.150.

⁵⁰ Erdener Yurtcan, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı, İstanbul, 2000, s.497 - 498.

⁵¹ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 2008, 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, Bursa s.194-196.

⁵² Kemal, Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, 2011, Ekin Yayınevi, Bursa, s.464.

⁵³ Ferman Demirkol, Yargı Bağımsızlığı, 1991, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, s.47.

⁵⁴ Nurullah Kunter, Ceza Muhakemesi Hukuku Olarak Yargılama Süreci. (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 1994. s.347.

bilinmektedir. Hâkim bağımsızlığı, hâkimlerin herhangi bir dış etkiye maruz kalmadan, davaların taraflarının lehine ya da aleyhine bakmaksızın, emir, talimat, tavsiye, telkin veya herhangi bir zorlama yöntemi olmadan hukuk kuralları çerçevesinde yargılama faaliyetini gerçekleştirebilmesi demektir⁵⁵. Hâkimin tarafsızlığı ise yargılamayı yürütürken yan tutmaması, taraflara karşı objektif olmasıdır. Şöyle ki aynı davada taraflar ve hâkim başka olsaydı yine aynı karar verilebilecekse, tarafsızlık söz konusudur.

Anayasamıza göre, hâkimler görevlerini yerine getirirken bağımsızdırlar. Anayasa, kanuna ve hukuka uygun bir biçimde, herhangi bir baskı altında kalmadan karar verirler. Anayasanın bu hükmü özellikle, anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler ifadesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla hâkim, anayasa ve kanun hükümleri çerçevesinde, hukuka bağlı olarak karar verecektir. Diğer bir ifadeyle, hâkimin bağımsızlığı mutlak değildir. Hâkim, hukuk kurallarıyla bağdaşık bir şekilde hareket edecektir⁵⁶.

1.1.3.6. Savcıların Bağımsızlığı:

Bir uyuşmazlıkta hâkim ile savcının rolleri farklı olmakla birlikte; hâkim önüne getirilen uyuşmazlıkları incelemekle görevli iken onun önüne uyuşmazlığı getiren savcı ise suç haberini aldığı şüpheli veya sanık hakkında devlet adına araştırma ve soruşturma işlemleri yapmaktadır. Savcı suç şüphelerinin güçlü olduğu durumlarda hukuka uygun adımlar atmak, adil bir dava sürecini yürütmek ve nihayetinde mahkemenin verdiği kararları yerine getirmek zorunda olan bir kamu görevlisidir⁵⁷.

1982 Anayasası'na göre savcılar da hâkimler gibi idari yönden Adalet Bakanlığı'na bağlı oldukları gibi yine aynı şekilde savcılarının özlük işlemleri de Anayasa'da kendilerine sağlanan güvenceler sayesinde teminat altına alınmıştır.

Savcılarla ilgili tartışılan konulardan biri de hâkimlerle aynı statüde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorunudur. Savcılarının, yürütme organı karşısında tam bağımsız olamamasına karşın hâkimler gibi bağımsız olması gerektiği

⁵⁵ Demirkol, s.47.

⁵⁶ Ünal, s.9.

⁵⁷ Öztekin Tosun, Türk Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1994, s.562.

ileri sürülmektedir. Hatta savcılar ve yürütme arasındaki bağın kesilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Savcıların yürütme organı ile bağının kesilmesi durumunda kamu yararı ve kamu düzenini sağlamakla yetkili yürütmenin güç durumda kalacağı belirtilmiştir.⁵⁸

Türk hukuk sisteminde, genel olarak savcılarının bağımsız olmadıkları ve bağımsız olmamaları gerektiği, yürütme organından emir almalarının görevlerinin niteliği gereği olduğu benimsenmiştir.

Savcının bağımsızlığıyla ilgili bir işlemi değerlendirebilmek için öncelikle ilgili işlemin yargısal görevlerden mi, idari görevlerden mi kaynaklandığının belirlenmesi gerekmektedir. Ulusal düzeyde normlar hiyerarşisinde en üst sırayı alan Anayasa'da yer aldığına göre, savcılar idari görevleri bakımından Adalet Bakanlığı'na bağlı olduklarından idari açıdan bağımsız değildirler. Ancak, adli görevleri bağlamında, savcılarının bağımsızlığı, "mahkemelerin bağımsızlığı" ilkesine dayanmamaktadır. Bunun yerine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına, yargı organı içinde yer almalarına ve adli soruşturma aşamalarının yargısal niteliğine dayanmaktadır. Ancak, bu bağımsızlık, mahkemelerin bağımsızlığına kıyasla sınırlı bir niteliğe sahiptir.⁵⁹

Savcılık makamı suçtan zarar gören taraflardan biri olan devletin iddia görevini yapmak üzere kurulmuş bir makamdır. Savcı, şahsi olarak değil, bulunduğu makam gereği tarafıdır. Hâkimler bağımsızdır, emir alamazlar; savcı ise bağımsız değildir, emir alabilir. Savcılarının bağımsız olmamaları, görevleri sebebi gereğidir.⁶⁰

27 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihleri arasında Küba'da yapılan 8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansı'nda kabul edilen Savcılarının Rolüne Dair Yönerge'de savcı bağımsızlığı ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Genel Kurulun 17 Aralık 1979 tarihli ve 34/179 sayılı kararı, 17 Aralık 1979 tarihli ve 34/179 sayılı kararları gereğince Yönerge'de hâkimlerin bağımsızlığının tespit

⁵⁸ Ömer Sever, Hâkim Bağımsızlığı ve Savcılık Teminatı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.125

⁵⁹ Mustafa Paksoy, Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 17, Sayı:1,Erzincan, 2014, s.57.

⁶⁰ Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, Ceza Muhakemesi Hukuku Olarak Yargılama Süreci, Ankara Yayınları, Ankara, 2005. s.295.

edilen esasların savcılar için de geçerli olması hükme bağlanmıştır.⁶¹ Adil ve hakkaniyete uygun bir ceza adaleti için vatandaşların haklarının etkili bir şekilde korunması gerektiği, bunda da savcılarının önemli bir rolü olduğu belirtilmiştir⁶².

Bu yönergeye göre savcılar, görevlerine ilişkin olarak işlerini, tarafsız ve her türlü siyasal, sosyal, dinsel, etnik, kültürel, cinsel veya başka herhangi bir ayrımcılıktan kaçınarak yaparlar. Kamu güvenliği anlamında işlenen suçların takibinde, özellikle rüşvet, yetki suistimali ve ağır insan hakları ihlallerinin soruşturmasında yeterli özeni göstermelidirler⁶³.

1.2. Yargının Tarafsızlığı:

1.2.1. Yargı Tarafsızlığı Kavramı:

Yargı tarafsızlığı, adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün temel bir unsuru olarak kabul edilir. Yargı bağımsızlığı ilkesinin temel amacı ve yargıda bir diğer yüzü olan yargı tarafsızlığı, yargı erkinin ve temsilcisi olan hâkimlerin tarafsızlığını sağlamaktır. Bu noktada, hâkimlerin tarafsızlığı büyük önem taşır ve çeşitli açılardan değerlendirilir. İlk olarak yargı tarafsızlığı kavramına bakıldığında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararların da şu şekil ele alınmıştır: “Tarafsızlık, yargı görevinin eksiksiz ve doğru bir şekilde yerine getirilmesinin temelidir. Bu ilke, sadece kararın kendisi için değil, aynı zamanda kararın oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir. Bu nedenle, bir hâkim, yargısal sorumluluklarını tarafsız, önyargısız ve taraf tutmadan yerine getirmelidir. Mahkeme içinde ve dışında, yargı ve hâkim tarafsızlığına dair kamuoyu, hukuk camiası ve dava taraflarının güvenini sağlayacak ve artıracak davranışlar sergilemelidir. Bir dava veya gelebilecek bir konu hakkında, bilerek ve isteyerek; yargılama sürecinin sonuçlarını veya seyrini etkileyecek veya zayıflatacak herhangi bir yoruma kaçınılmamalıdır⁶⁴.”

AİHM’ye göre Sözleşme’nin m.6/1 göre tarafsızlık ele alınmış olup AİHM kararında iki açıdan değerlendirilmiştir. “Bu bağlamda, belirli bir davada belirli bir yargıcın kişisel kanaatlerini belirleme çabası şeklindeki sübjektif test ile bir yargıç hakkında bu konuda haklı kuşku duyulmasına engel olan, yeterli güvencelere sahip

⁶¹ <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/847b13--Savcilarin-Rolune-Dair-Ilkeler.pdf> Erişim Tarihi: 23.07.2024

⁶² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, 1990.

⁶³ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, 1990.

⁶⁴ Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, m.2.

olup olmadığının belirlenmesi şeklindeki objektif test arasında bir ayrım yapılabilir.⁶⁵

Yargı tarafsızlığı, iki temel boyutta incelendiğinde:

- 1. Subjektif tarafsızlık:** Hâkimlerin dava taraflarından herhangi birini kayırmamaları, kendi hayat görüşleri veya siyasi eğilimleri nedeniyle dava sonuçlarını etkilememeleri ve kişisel çıkar kaygılarından tamamen arınmaları gerekliliğini ifade eder. Bu bağlamda, hâkimlerin sahip oldukları dünya görüşleri yok sayılmamalı, ancak bu görüşlerin, duyguların ve deneyimlerin davanın nesnelliğini etkilemesine izin verilmemeli, herhangi bir tarafa duygusal yakınlık hissetme eğilimleri⁶⁶ engellenmelidir. Hâkimlerin yaşamlarında edindikleri deneyimlerin, tarafsızlık ilkesine⁶⁷ zarar verebilecek düzeyde olması durumunda, yargı bağımsızlığının tehlikeye girdiği kabul edilebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin genel tutumuna göre, hâkimlerin tarafsızlığına ilişkin şüpheye yer verilmez, ancak bu ilke her zaman doğru bir şekilde uygulanmalıdır.
- 2. Objektif tarafsızlık:** Bir mahkeme kararının etki veya baskı altında alınmış olmadığına dair makul bir şüphenin olmaması durumunu ifade eder. Mahkemenin, güven veren ve tarafsız bir tavır sergilemesi, objektif tarafsızlığın sağlanması açısından hayati öneme sahiptir⁶⁸. Bağımsızlık ve objektif tarafsızlık kavramları, birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisindedir⁶⁹. Objektif tarafsızlığın sağlanamaması durumunda, genellikle yargı bağımsızlığının da sağlanmadığı kabul edilir. Mahkeme kararlarının, herhangi bir dış etkenin etkisi altında olmadan, kanıtlara ve yasalara dayanarak alınması gereklidir. Bu şekilde, toplumun güveni kazanılır ve hukukun üstünlüğü ilkesi sağlam temellere oturur. Objektif tarafsızlık, yargı sürecinin adil ve şeffaf bir şekilde işlemlerini sağlar ve adaletin gerçekleşmesine yardımcı olur. Bu nedenle, mahkemelerin objektif tarafsızlığı koruması ve güçlendirmesi, hukukun temel ilkelerinden biri olarak kabul edilir⁷⁰.

⁶⁵ AİHM, Piersack /Belçika Kararı, E. 8697/79, 1.10.1982, parag. 30,

⁶⁶ Nur Centel, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Mahkemelerin Bağımsızlığı ile Tarafsızlığı ve Türk Hukuku, İstanbul, 1998, s.30.

⁶⁷ İnceoğlu, s.34-35.

⁶⁸ İnceoğlu, s.35.

⁶⁹ Atilla Özer, Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s.69.

⁷⁰ İnceoğlu, s.167.

Hâkim tarafsızlığına gelindiğinde ise öncelikle hâkimlerin kendi kişisel inançları, duyguları ve dış etkenlerden bağımsız bir şekilde davaları değerlendirmesi gerektiği ilkesini içerir. Bu, adil bir yargılama süreci için temel bir gerekliliktir. Ayrıca, hâkimlerin davaya bakan taraflara eşit mesafede durması da önemlidir⁷¹. Bu durum, yargılama sürecinin tarafsızlığını sağlar ve herkesin adalet önünde eşit olduğu hissini güçlendirir⁷².

Tarafsızlığın korunması ve güvence altına alınması için çeşitli mekanizmalar vardır. Bunlar arasında hâkimlerin davadan çekilmesi, davaya bakmalarının yasaklanması ve hâkimlerin reddi gibi prosedürler bulunur⁷³. Bu mekanizmalar, bir davanın hâkiminin tarafsızlığının sorgulanması durumunda, adil bir yargılama sürecinin devamını sağlar⁷⁴.

Ülkemizde, bu durumlar için özel yöntemlerin nasıl izleneceğine dair hükümler, temel usul kanunlarında hâkimin tarafsız kalamayacağı belirlenen özel durumlar göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, ilgili kanunlarda hâkimin çekinme ve ret halleri olarak tanımlanmıştır. Önemli olan düzenlemeler arasında, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 34-45'inci maddelerinde "Hâkimin Davaya Bakmaktan Yasaklığı ve Reddi" başlığı altında yer alanlar ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 22-32'nci maddelerinde "Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi" başlığı altında yer alanlar bulunmaktadır⁷⁵.

1.2.2. Yargı Tarafsızlığının Tarihsel Gelişimi:

Yargılamanın tarafsızlığına dair kökler, antik Mısır'a kadar uzanmaktadır, çeşitli kaynaklar bu dönemdeki hâkimlerin tarafsızlık ilkesine verdiği öneme işaret etmektedir. Antik Mısır'daki yargıçlar, adaleti sağlama ve tarafsızlık ilkelerini koruma konusunda özen göstermişlerdir. Tarih boyunca, adil davranışları ve tarafsızlıklarıyla

⁷¹ Nurullah Kunter-Feridun Yenisey, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Arıkan Yayınları, İstanbul, 1989, s.181.

⁷² Kâmil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1990, s.103.

⁷³ Suat Dursun, Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına İlişkin İlkeler ve Kurallar, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007, s.17.

⁷⁴ Merih Öden, "Anayasa Yargısında Yargıcın Davaya veya İşe Bakamaması", *AÜHF Dergisi*, C.43, S.1-4, 1993, s.65.

⁷⁵ Demirhan Burak Çelik, 16 Nisan Anayasa Değişikliği ve Yeni Hâkimler ve Savcılar Kurulu Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 73, No. 4, 2018, s.1060.

öne çıkan yargıçlar, kötü niyetli olanları ayırt etmek için çaba göstermişlerdir. Adaleti saptıran, rüşvet alan veya adil olmayan davranışlarda bulunan hâkimlere ciddi cezalar verilmiştir⁷⁶.

Günümüzdeki teknolojik ilerlemeler ve dilbilimi, arkeoloji gibi alanlardaki gelişmeler, antik Mısır'daki yargılama tarafsızlığına dair bilgilerin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır. Antik Mısırlıların adaletli yargılama konusundaki önemleri, modern yargılamanın köklerini oluştururken, bu değerlerin günümüz uygulamalarına da yansımaları söz konusudur⁷⁷.

Antik Mısır'da yönetim yapısına ilişkin olarak, kralın başbakanı konumunda olan "vezir" adı verilen üst düzey bir yönetici bulunmaktaydı. Vezir, önemli mahkemelerde baş yargıçlık yaparak yargı sisteminin merkezinde yer alıyordu. Antik Mısırlılar, veziri, adalet tanrıçası Ma 'at adına konuşan bir figür⁷⁸ olarak görmekteydiler.

Antik Mısırlıların tarafsızlık geleneğine bakıldığında, bu geleneğin Batı'nın hukuk geleneğinin temelini oluşturduğu ifade edilebilir. Adalet terazisi, kökenini antik Mısır'dan almaktadır ve geçmiş ile günümüz arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

Yaklaşık 4000 yıl önce bir çiftçi tarafından söylendiği kabul edilen sözde belirtildiği gibi, "Hâkimler davalara karar verirken tarafsız olmalı ve her iki tarafı da dinlemelidir⁷⁹." Bu ilke, adaletin temel prensiplerinden biri olarak kabul edilmiştir ve yargılama sürecinin adil ve tarafsız olması gerektiğini vurgular.

1.2.3. Yargı Tarafsızlığının Önemi ve Unsurları:

Yargının tarafsızlığı, adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması açısından kritik bir öneme sahiptir. Tarafsızlık, yargı organlarının bağımsızlığını ve adil kararlar alabilme yeteneğini temin eder. Bu, hukukun herkes için adil ve eşit uygulanmasını sağlar.

Yargıdaki tarafsızlık, toplumun güvenini kazanmak ve adalet duygusunu pekiştirmek için temel bir unsurdur. Bir hukuk devletinde, yargının tarafsızlığı, siyasi,

⁷⁶ Mahmud Es'ad b. Emîn Seydîşehrî, Hukuk İlmi Tarihi, Daru'l-Funûn Hukuk Fakültesi Müderrislerinden, Isparta Mebusu, İstanbul – Matbaa-i Amire, 1332.

⁷⁷ Lorne Neudorf, "Judicial Independence: The Judge as a Third Party to the Dispute", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (YYLT)*, McGill Üniversitesi, 2009, s.16-17.

⁷⁸ Neudorf, s.23- 24.

⁷⁹ Neudorf, s.38.

dini, ideolojik veya diğ er amaçsal değerlerin üzerinde tutulması gereken adaletin gerçekleşmesini sağlar.

Yargının tarafsızlığının sağlanması, hukuk sisteminin güvenilirliğini artırır ve toplumda adalet duygusunun yerleşmesine yardımcı olur. Tarafsız bir yargı, herkesin yasal haklarını savunabileceği ve adalet arayabileceği bir ortamın oluşturulmasına katkı sağlar. Bu nedenle, yargının tarafsızlığı, demokratik bir toplumun işleyişi ve hukukun üstünlüğü ilkesinin korunması için hayati bir öneme sahiptir.

Yargı Tarafsızlığının sağlanmasında ilk koşulun bağımsızlık olduğu kabul edilir. Bununla birlikte, bağımsızlık tek başına yeterli değildir. Yargı kararlarının gerekçeli olması ve yargılamanın aleniyeti gibi unsurlar da yargı tarafsızlığını⁸⁰ güvence altına alır.

Bir hâkimin tarafsızlığını sorgulatacak ve tehlikeye sokacak davranışlardan⁸¹ kaçınması önemlidir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Tavsiye Kararı⁸², çıkar atışması, sağlık sorunları veya adaletin sağlanması gerekliliği gibi yasal veya içtihatlarla belirlenen nedenlerle hâkimlerin davaya çekilmesini öngörmektedir. Bu tür durumlarda, hâkimlerin objektifliğini ve tarafsızlığını korumak için adımlar atılması gerekmektedir.

1.2.3.1. Adil Yargılanma Hakkı:

Adil yargılanma hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenmiş olup temel, yerleşik ve evrensel bir insan hakkıdır. Bir ülkede hukukun üstünlüğü ilkesi ve demokrasinin sürdürülmesi, adil yargılanma hakkının başlıca varlık sebepleridir. Yargılamaların adil olması hem kamuoyuna adalet duygusunu hissettirme hem de üzerinde yargılama yapılan bireye güven verilmesiyle gerçekleşir.

İlgili maddenin birinci fıkrasında adil yargılanma kavramını oluşturan hak ve ilkelerin bazıları açıkça sayılmıştır. Bunlardan ilki yargılama yapacak mahkemelerin

⁸⁰ Hasan Yılmaz, 1961 ve 1982 Anayasalarına Göre Sosyal Hukuk Devleti, , Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, 2006, s.27-28.

⁸¹  den, s.116.

⁸² CM/Rec(2010)12 sayılı Tavsiye Kararı

taşıması gereken niteliklerdir. Buna göre davanın kanunla kurulmuş, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme önünde görülmesi gerekir. Hukukumuzda da, mahkemelerin ve hâkimlerin tarafsızlığını ve bağımsızlığını koruyan çok sayıda düzenleme mevcuttur. Örneğin Anayasa'nın 9'uncu maddesinde yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı, 138'inci maddesinde de hâkimlerin görevlerinde bağımsız olması gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Görüldüğü üzere yargının tarafsızlığının sağlanması noktasında hukukun herkes için adil ve eşit uygulanmasını sağlamak adına adil yargılanma hakkı evrensel nitelikte bir hak olmakla her ülke tarafında da güvence altına alınmaktadır.

1.2.3.2. Duruşmaların Aleniyeti ve Müzakerelerin Gizliliği Unsuru:

Yargı tarafsızlığı ve bağımsızlığı için duruşmaların açık bir şekilde yapılması hayati önem taşır ve bu uygulama, hâkimlerin keyfi davranışlarının önlenmesine katkı sağlar. Duruşmaların aleniyeti, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 182. maddesinde, 1982 Anayasası'nın 141. maddesinde ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 28. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere ek olarak, müzakerelerin gizli yapılması da yargı tarafsızlığı ve bağımsızlığına olumlu katkı sağlar. Müzakerelerin gizli yapılması, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 227. Maddesinde belirtilmiştir. Bu düzenlemeler, adaletin sağlıklı bir şekilde işlemesine ve yargı sisteminin güvenilirliğine katkı sağlar.

1.2.3.3. Kararların Gerekçeli Olması İlkesi Unsuru:

Kararların gerekçeli olması ilkesi, hâkimin kararını verirken hangi yasal hükümleri temel aldığını, delilleri nasıl değerlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

"Mahkeme, muhakemenin gerçekleştirildiği yerdir." Yargılama süreci, mahkemenin tarafların katılımıyla gerçekleştirdiği mantıksal bir çıkarım faaliyetidir. Herhangi bir mantıksal çıkarımda olduğu gibi, burada da işin doğası gereği neden-sonuç ilişkisinin kurulması ve sonuca nasıl ulaşıldığının bir gerekçeyle açıklanması beklenir. Sağlam ve güçlü gerekçeler, yalnızca olguların ve hukuki sorunların detaylı

bir şekilde incelenmesi sonucunda ortaya çıkabilir. Bu kapsamlı inceleme, yargının hata yapma olasılığını en aza indirerek adli hataların önüne geçer⁸³.

Türkiye'de, Anayasa'nın 141. maddesi fıkra 3'ünde yer alan hüküm dışında, diğer kanunlarda da benzer konuları düzenleyen hükümler bulunmaktadır. Örneğin, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 34. ve 230. maddeleri ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesi, kararların gerekçeli olması gerektiğini belirtmektedir.

Gerekçeli kararlar, adil yargılama hakkının bir unsuru olarak kabul edilir ve insan haklarının usuli güvencesini temsil eder. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde Adil Yargılama Hakkı başlığı altında gerekçeden hiç bahsedilmemesine rağmen, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), gerekçenin adil yargılama hakkının bir unsuru olduğunu ve gerekçesiz kararların adil yargılama hakkını ihlal ettiğini kabul etmiştir. Alman Anayasa Mahkemesi ve anayasa hukuku öğretisinde de Alman Anayasası'nın 103. maddesinde yer alan Hukuki Dinlenilme Hakkının zımnen gerekçeyi içerdiği ve gerekçesiz kararların bir anayasa ihlali olduğu görüşü yaygın kabul görmektedir⁸⁴.

Bu ilke, adil yargılanmanın temel unsurlarından biri olup, hukuk devletinin ve hukuki güvenlik ilkesinin de bir gereğidir. Yargı denetimini kolaylaştırması ve kararları etkili kılması açısından da zorunludur. Verilen kararların açık bir ifade ile gerekçelendirilmesi ise yasama veya idari düzenlemeler ile müdahale edilmesini de engelleyecektir. Adaletin sağlanmasında ve hukukun üstünlüğünün korunmasında önemli bir role sahiptir.

1.3. Türkiye’de Yargı Bağımsızlığının Tarihsel Gelişimi:

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kadılar, devlet ile bireyler arasındaki ilişkilerde ve bireyler arasındaki uyuşmazlıklarda İslam hukuku prensiplerine göre görevlendiriliyordu. Kadıların atama ve görevden alma yetkisi, başlangıçta padişaha aitti. Ancak, I. Murat döneminden itibaren kadılar, kadı askerler tarafından atanmaya

⁸³Mustafa, Alp “Anayasa Hukuku Açısından Mahkeme Kararlarında Sözde (Görünürde) Gerekçe”, Prof. Dr. Mahmut Tefik Birsal’e Armağan, İzmir; Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, (s. 425-441), s. 428

⁸⁴ Alp, s.425.

başlandı. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun hukuk sistemine ve yargı düzenine önemli bir değişiklik getirdi.

Kanuni Esasi, hâkimlik güvencesini yasal olarak ilk kez sağlayan belgedir. 1924 Anayasası ise yargı bağımsızlığı ve hâkimlik güvencesi açısından önemli garantiler getirmesine rağmen, uygulamada sürekli olarak ihlal edilmiştir. Bu ihlaller, yargı sisteminin güçlendirilmesi ve adaletin sağlanması adına önemli reform ihtiyacını ortaya koymuştur.

1961 Anayasası'nın hazırlanma sürecinde, yargının bağımsızlığının gerekliliklerinin yerine getirilmesine önem ve öncelik verilmiştir⁸⁵. Bu dönemde, yargısal bir kontrol kurulu olan Yüksek Hâkimler Kurulu oluşturulmuş ve hâkimlerle ilgili konular bu Kurul tarafından yönetilmiştir. Yüksek Hâkimler Kurulu, adaletin sağlanması ve yargının bağımsızlığının korunması adına önemli bir role sahip olmuştur.

Kurul, demokratik bir yapıya sahiptir ve yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını güvence altına almak için çaba göstermiştir. Ancak, zamanla değişen koşullar ve siyasi etkiler, kurumun etkinliğini ve bağımsızlığını sınırlayabilecek faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

1982 Anayasası ile yargısal kontrol kurulu değişime tabi tutulmuş ve yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu değişiklikler, yargının bağımsızlığını ve adaletin sağlanmasını güvence altına almak amacıyla yapılmıştır. Ancak, uygulamadaki etkileri ve kurumun işleyişi zamanla değerlendirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı, bir demokratik toplumun temel unsurları arasında yer alır ve sürekli olarak korunması ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

1.3.1. 1876 Kanuni Esasi ve Yargı Bağımsızlığı:

Osmanlı Devleti'nde yargı, hayati bir rol oynamıştır. Devletin işleyişi ve önemli kararların alınması sürecinde, yargı mensuplarına büyük bir önem verilmiştir.

⁸⁵ Mümtaz Soysal, Anayasaya Giriş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara, s.283.

Hatta siyasi organlar tarafından alınan birçok karar, yargı mercilerinin onayıyla gerçekleştirilmiştir⁸⁶.

Osmanlı Devleti'nde, yargı bağımsızlığı ve yargı gücü genellikle işlevsel bir denge sunmasına rağmen, yönetim altında merkezileştirilmiştir. 19. yüzyılın başlarından itibaren, hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı oluşturma çabaları görülmüştür. 1808 yılında II. Mahmut tarafından hazırlanan ve kamu hukukumuzda hukuk devleti yolunda atılmış ilk adım olarak kabul edilen Sened-i İttifak, bu çabaların bir göstergesi olarak sunulmaktadır⁸⁷.

Bu belge, Osmanlı hukuk sisteminde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. Yargının bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkesinin vurgulanması, devletin ve toplumun adalet anlayışında ve hukuk düzenlemelerinde önemli bir değişimi işaret etmiştir. Ancak, bu sürecin tam anlamıyla uygulamaya geçirilmesi ve güvence altına alınması zaman almıştır.

Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nda, bütün tebaanın can, mal ve ırz güvenliği vurgulanarak kanunla belirlenen usuller çerçevesinde kurulan mahkemelerin olmaması durumunda kimsenin cezalandırılmayacağı öngörülmüş ve kanun ile mahkeme kavramlarının ön plana çıkarıldığı ifade edilmiştir⁸⁸.

Osmanlı Devleti'nin hukuk sisteminde, vatandaşların hak ve özgürlüklerini koruyan prensipler, hâkimlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin; Sultan tarafından atanan ve görevden alınabilen hâkimler, dava işlemleri ve karar alma süreçlerinde Sultan'ın vekili sıfatıyla görev yaparlardı. Vali ve beylerbeylerin geniş yetkilerine rağmen, hâkimleri atama yetkisi verilmemiştir⁸⁹.

Osmanlı Devleti Hukuk Sistemi'nde kadıların sadece zulüm yapmamakla görevli olmadığı, aynı zamanda zulmü ortadan kaldırmakla da görevli oldukları vurgulanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yayımlanan Niğbolu Kanunu'nun 20. maddesinde, kadılara zulme engel olma görevi verilmiştir. Osmanlı Devleti hukuk sisteminde görevli kadıların azledilmesinin temel nedenleri arasında zulüm yapmaları

⁸⁶ Kemal Dal, Türk Temel Teşkilat Hukuku. Ankara. s.281.

⁸⁷ Zafer Gören, Anayasa Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s.34.

⁸⁸ M. Zeki Genç, Anayasalar Arasından Yargı Bağımsızlığının, Kuvvetler Ayrılığı ve İlişkileri, İstanbul, 1993 s.55.

⁸⁹ Abdulaziz Bayındır, İslam Muhakeme Hukuku - Osmanlı Devri Uygulaması. (1. Baskı). İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015, s.85.

veya zulme engel olmamaları gibi yargı bağımsızlığını aksatan sebepler bulunmaktadır⁹⁰.

Osmanlı Devleti Hukuk Sistemi'nde padişahların yargı karşısında herhangi bir dokunulmazlığı bulunmamaktadır. Hukuk kurallarını ihlal eden bir padişah da olsa yargı tarafından mevcut düzenin gereklilikleri çerçevesinde yargılanmaktadır. Padişahlar için özel bir mahkeme kurulmamaktadır. Doğal hâkim ilkesi daima geçerlidir⁹¹.

Osmanlı Devleti'nde padişahlar yasama, yürütme ve yargı görevlerini yürütürken bazı sınırlarla karşı karşıyadırlar. Bu sınırlar, İslam Hukuku, Örfî Hukuku, Divan-ı Hümayun, ilmiye-seyfiye-kalemiye sınıfları, Ahilik Teşkilatı, tarikatlar ve halkın genel kararlarıdır. Padişah, İslam Hukuku'na rağmen, emir veremez; padişahın emri ancak hukukun hükümlerine uygun olduğu durumda geçerlidir. Aksi takdirde geçerli sayılmaz⁹².

Osmanlı Devleti'nde yargı bağımsızlığı ile ilgili olarak kadıları bugünkü bakış açısıyla bağımsız bir hâkim olarak görmek elbette mümkün değildir. Ancak kadılar, adaletle kararlar vermekle yükümlüdürler⁹³.

1.3.2. 1921 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:

Kanuni Esasi'nin yerine geçen ve Anayasa olarak kabul edilen 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun görüşülmesi ve kabul edilmesi, Türk siyasi tarihinin dikkat çeken belgelerinden biri olarak kabul edilir⁹⁴.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabul edildiği dönem, Millî Mücadele'nin verildiği kritik bir zaman dilimidir. 1921 Anayasası, sadece 24 maddeden oluşan kısa bir metin olarak kaleme alınmıştır. 1876 tarihli Kanuni Esasi'nin yürürlükten kaldırılmamış olması sebebiyle uzun ve detaylı bir metin ortaya çıkmamıştır.

⁹⁰ Adnan Gürüz, Adalet Kavramının Belirsizliği. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği Yayınları, 2008, s.25.

⁹¹ Yavuz, s.41.

⁹² Hasan Tahsin Fendoğlu, Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2010, s.131.

⁹³ Yüksek Binici, Bugünkü Türkiye'sinde Yargı Bağımsızlığı Açısından Adli Hâkimin Durumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1990, s.20.

⁹⁴ Peri Uran Murphy, Teorik Çerçeve Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.64.

Olağanüstü bir dönemde hazırlandığı için kendine özgü özellikler taşımasının yanı sıra devlet mekanizmasının hızlı ve sorunsuz işlemlerini hedeflemiştir.⁹⁵

1921 Anayasası'nın kurduğu hükümet sistemi, "meclis hükümeti" olarak adlandırılmaktadır. Klasik anayasa hukuku, hükümet tiplerini sınıflandırırken, kuvvetler ayrılığı ilkesini esas alır. Meclis hükümeti sisteminde kuvvetler birliği prensibi benimsenmiştir. Yasama ve yürütme organları, yasama organı çatısı altında bir araya getirilmiştir⁹⁶.

1921 Anayasası'nda, kuvvetler ayrılığı yerine kuvvetler birliği ilkesinin katı bir şekilde uygulandığı görülür. Bu dönemde yargı bağımsızlığı açısından önemli olan İstiklal Mahkemeleri öne çıkmaktadır. Bu mahkemelerin özelliği, tamamının milletvekilleri arasından seçilmiş olmalarıdır. Olağanüstü dönemlerde kuruldukları için, hâkimlerden oluşmamışlardır⁹⁷.

İstiklal Mahkemeleri, olağanüstü dönemlerde geniş yetkilere sahip olmuştur. Mahkeme üyeleri TBMM içinden seçtikleri için hukuki sorumlulukları bulunmamaktadır. Verdikleri kararlar kesin nitelik taşır ve üst mahkemeler tarafından incelenmezler⁹⁸. Mahkeme üyelerinin meclis üyesi olmaları, kararlarının tarafsızlığına zarar vermiştir. Ayrıca, hâkimlerin atanmış olmaları ve suçlandıkları suçu ispat etme yükümlülüğü altında olmaları, İstiklal Mahkemeleri'nin yargı bağımsızlığını ihlal ettiğini göstermektedir⁹⁹.

1.3.3. 1924 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:

1921 yılında oluşturulan Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, olağanüstü koşullar altında hazırlanmış olup, devletin ihtiyaçlarına tam olarak cevap veren bir belge değildir. İkinci TBMM'nin seçilmesini müteakip, 20 Nisan 1924'te TBMM tarafından yeni bir anayasa kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir.

⁹⁵ Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, 14. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013, s.28.

⁹⁶ Özbudun, s.28.

⁹⁷ M. Zeki Genç, Anayasalar Arasından Yargı Bağımsızlığının, Kuvvetler Ayrılığı ve İlişkileri. Eldim Ofset Yayınevi, İstanbul, 1993 s.60.

⁹⁸ Demirkol, s.39.

⁹⁹ Uran Murphy, s.67.

1924 Anayasası'nın 8. maddesi, yargı bağımsızlığını düzenlemiştir. Bu maddeye göre, "Yargı hakkı, millet adına usul ve kanuna uygun olarak bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır." Anayasa, yargı alanını bu ifadeyle sınırlamamıştır.

1924 Anayasası'nın 55. ve 56. maddeleri, hâkimlerin bağımsızlığı ve hâkim teminatıyla ilgilidir. Hâkimlerin belirli durumlar dışında görevlerine son verilemeyeceği, nitelikleri, hakları, görevleri, ayıklık ödenekleri, atama ve görev sonlandırma durumlarının özel bir yasa ile düzenleneceği belirtilmiştir. 1924 Anayasası'nın 56. maddesinde belirtilen hâkimlerin özlük işlerini düzenleyen kanun, 2556 sayılı Hâkimler Kanunu'dur (1924).

Yargı bağımsızlığı ilkesinin benimsendiğini gösteren uygulamalara rağmen, 1924 Anayasası döneminde yargı bağımsızlığının tam olarak sağlandığı söylenemez. Anayasanın 55. maddesinde, "yargıçlar, kanunda belirtilen usuller ve haller dışında görevlerinden alıkonulamaz" hükmüyle yargı bağımsızlığının önemli bir unsuru olan azledilemezlik ilkesine istisnalar getirilmiş ve bu istisnaların kapsamı yasama organının takdirine bırakılmıştır. Yine, 56. madde de "yargıçların nitelikleri, hakları, görevleri, ayıklık ve ödenekleri, nasıl atanacakları ve görevlerinden nasıl alınacakları özel kanunla belirtilir" hükmüne yer verilerek hâkimlik teminatıyla ilgili önemli konular yasama organının takdirine bırakılmıştır¹⁰⁰. Bu durum, hâkimlik teminatıyla ilgili birçok önemli konunun kanun koyucuların takdirine bırakıldığını ortaya koymaktadır.

Ancak 1924 Anayasası'nda kanuni hâkim güvencesine yer verilmemiştir. Meclis görüşmelerinde, olağanüstü yetkilere sahip mahkemelerin kurulamayacağı yönündeki öneri reddedilmiştir¹⁰¹.

Bu dönemde, Hâkimler Kanunu olmasına rağmen yargı mensupları devlet memuru statüsünde bulunmaktaydılar. 1924 Anayasası'nın 56. maddesinde hâkimlerin ayıklık ve ödenekleri konusunun özel bir kanunla düzenleneceği belirtilmesine rağmen, hâkimler bu konuda diğer devlet memurları hakkındaki genel hükümlere tabi tutulmuşlardır¹⁰².

¹⁰⁰ Özbudun, s.31-35.

¹⁰¹ Şeref Gözübüyük & Zekai Sezgin, 1924 Anayasası Hakkında Meclis Görüşmeler, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1957, s.414.

¹⁰² Ünal, s.71.

1924 Anayasası'nın yürürlükte olduğu süre zarfında, hâkimlerin atanma ve özlük işlerinin düzenlenmesinde yürütme kuvvetinin belirgin bir etkisi gözlenmektedir. Yargı bağımsızlığına yönelik baskı ve müdahalelerin çoğunlukla yürütme kuvveti tarafından geldiği düşünüldüğünde, bu dönemde yargı bağımsızlığının tam olarak sağlandığını söylemek mümkün değildir. Ancak yargı bağımsızlığı yasama kuvveti tarafından da güvence altına alınmamıştır. Anayasanın üstünlüğü ve kanunların Anayasaya uygun olması gerektiği vurgulanmasına rağmen, kanunun Anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir kurumun bulunmaması, yargı organını yasama kuvveti karşısında savunmasız bırakmaktadır.

Pratikte, hâkimlerin atanma, terfi, nakil ve disiplin işlerinin yürütme organının yetkisi altında olması ve hâkimlerin yaş sınırına bakılmaksızın emekliye ayrılmaları, yargının yürütme organına bağımlı olduğunu göstermektedir¹⁰³.

Yargı bağımsızlığına aykırı olarak, hâkimlik onurunu da zedeleyen bir diğer düzenleme, 2556 Sayılı Hâkimler Kanunu'nun Adalet Bakanına tüm hâkimler üzerinde gözetim hakkı tanınmasıdır. Hâkimler Kanunu'nun 83. maddesinde, Adalet Bakanı, Yargıtay Başkanı ve üyeleri de dâhil olmak üzere her düzeydeki hâkimi, kendilerine yöneltilen suçlamalara cevap vermek üzere makama çağırma yetkisine sahiptir¹⁰⁴.

1924 Anayasası, yargı bağımsızlığına ilişkin açık hükümler içermesine rağmen, yargı organının yürütmenin vesayeti altına alınmasını engelleyememiştir. Bu durum, hâkimlerle ilgili asıl düzenlemenin kanuna bırakılmış olmasına ve kanunların Anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir mekanizmanın bulunmamasıyla ilgilidir¹⁰⁵.

1.3.4. 1961 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:

1924 Anayasası'nın, milletin egemenliğini yasama organı aracılığıyla kullanabileceğini kabul eden anlayışına karşın, 1961 Anayasası egemenliğin kullanımı bakımından oldukça farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milleti'ne ait olduğu yolundaki ifade korunmakla birlikte, milletin egemenliğinin Anayasa tarafından belirlenen esaslara göre yetkili organlar aracılığıyla kullanılacağı ifade edilmiştir. Bu durum, TBMM'nin egemenliğin kullanımında tek yetkili organ

¹⁰³ Ergun Özbudun, s.378.

¹⁰⁴ Uran Murphy, s.71.

¹⁰⁵ Uran Murphy, s.71.

olmaktan çıkarılmış ve TBMM'nin egemenliğin kullanımında diğer organlarla yetkisini paylaşması öngörülmüştür¹⁰⁶.

Özellikle 1950-1960 yılları arasında yasal düzenlemelerle hâkimlerin bağımsızlığının önemli ölçüde tahrip edilmesi üzerine, 1961 Anayasası'nın hazırlanması sürecinde yargı bağımsızlığının tüm gerekliliklerinin yerine getirilmesine önem ve öncelik verilmiştir¹⁰⁷.

1961 Anayasası'nda yargı bağımsızlığı düzenlenirken, objektif bağımsızlık (mahkemelerin bağımsızlığı) ve subjektif bağımsızlık (hâkimlik teminatı) bir arada ele alınmış, böylelikle Anayasa'nın 132. maddesinde mahkemelerin bağımsızlığı, 133. maddesinde ise hâkimlik teminatı düzenlenmiştir¹⁰⁸.

Bu Anayasa'nın en önemli özelliklerinden biri, mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile hâkimlik teminatının sağlanması için gerekli anayasal düzenlemelerin yapılmasıdır. Hâkimleri ilgilendiren tüm özlük işleri ile ilgili karar verme görevinin yüksek hâkimler tarafından oluşturulan bir kurula verilmesi, bu durumun en iyi kanıtıdır¹⁰⁹.

Anayasa'daki teminat kavramı, dar anlamda hâkimlerin azledilemeyeceği ve coğrafi teminatı ifade eder. Geniş anlamda ise hâkimlerin yükselmeleri, denetimleri ve hâkimler hakkında verilen inceleme ve soruşturmaların yürütme organına bağlanmaması belirtilmektedir.

1961 Anayasası'nın yeniliklerinden biri de yasama yetkisinin iki organ arasında paylaşılmasıdır. Bunlar TBMM ve Cumhuriyet Senatosu'dur¹¹⁰. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun gerekliliğine göre, yargısal denetimi yapacak organların bağımsızlığı, bu denetimin ciddiyetinin artırılması amacıyla hâkimler ve mahkemeler üzerindeki her türlü baskıları ortadan kaldırmaya yönelik önlemler alınmış, mahkemelerin yürütme ve yasama kuvvetlerine karşı bağımsız hale getirilmiştir.

¹⁰⁶ Özbudun, s.39.

¹⁰⁷ Soysal, s.283.

¹⁰⁸ Kuru, s.6.

¹⁰⁹ Yener Ünver, Yargı Bağımsızlığı Açısından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Cilt 3, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1991, s.172.

¹¹⁰ Özbudun, s.41.

Hâkimlerin haklarının teminat altına alınması ve bu amaçla Yüksek Hâkimler Kurulu'nun kurulması sağlanmıştır¹¹¹.

Anayasa'nın 143. maddesine göre, Yüksek Hâkimler Kurulu, on sekiz asıl ve beş yedekten oluşmaktadır. Bu üyelerin altısı Yargıtay Genel Kurulu tarafından, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarında gizli oyla seçilmektedir. Yüksek mahkeme hâkimliği için artım taşıyanlar arasından on dokuzu Cumhuriyet Senatosu tarafından atanmaktadır. Kurul, birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerin kendi aralarından seçtikleri altı üye ile on sekiz asıl üye ve beş yedek üyeden meydana gelmektedir. Yedek üyelerden ikisi Yargıtay Genel Kurulu tarafından atanmaktadır. Üyelerin biri birinci sınıfa ayrılmış hâkimler tarafından, geriye kalan iki üye ise Cumhuriyet Senatosu ve parlamento tarafından belirlenmektedir. Hâkimlerin, Kurul tarafından verilen görev dışında başka bir görev yapmaları kanunen yasaklanmıştır (10859 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1961).

Hâkimlerin Kurul'da daha etkin bir temsili için önerilen birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerin kendi aralarından Kurula üye seçmeleri uygulamada beklenen faydayı sağlayamamaktadır. Ayrıca Kurula üye seçiminde birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerle diğer hâkimler arasında ayırım yapmayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

Demokratik düzenin temsil sistemi, seçmen tabanının daha geniş olmasını ve bu doğrultuda hâkimlerin seçime katılmasını gerektirir¹¹². Yüksek Hâkimler Kurulu (YHK), aday hâkimlerin mesleğe kabul edilmesi ve hâkimlerin atama, nakil, görevde yükselmeleri gibi görevleri yerine getirmektedir. Hâkimler arasından birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren şartları sağlayanlar birinci sınıf hâkim olarak atanmaktadır. Hâkimlerin kadro dağıtımı, geçici yetki verme ve diğer özlük işlerini Yüksek Hâkimler Kurulu karar bağlamaktadır. Ayrıca, hâkimler hakkında şikâyet ve ihbarların incelenmesi, soruşturulması gibi temel görevleri bulunmaktadır (10859 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası).

Yüksek Hâkimler Kurulu'nun üyelerinin bir kısmının yasama organı tarafından seçilmiş olması çeşitli açılardan eleştirilmiştir. Yasama kuvveti tarafından yapılan seçimlerde siyasi tartışmaların olacağı ve Kurulun çalışmalarının siyasi parti

¹¹¹ Özbudun, s.381 - 384.

¹¹² Kuru, s.23.

politikalarından etkilenebileceği belirtilmiştir¹¹³. Yapılan eleştirilere karşın, kurulun yapısında yasama organının katkısının parlamenter demokrasinin bir gereği olduğu düşünülmelidir. Ayrıca, yasama kuvveti seçimlerin basit çoğunlukla değil, nitelikli çoğunlukla yapılmasıyla bu sakıncanın giderilmesi mümkündür¹¹⁴.

Yüksek Hâkimler Kurulu'nun kendine özgü bir bütçesinin olmaması eleştiriler arasındadır. Bu dönemde hâkimlerin mali bağımsızlığının gerçekleştirilmesi açısından ayrı bir bütçe oluşturulmamış, Adalet Bakanlığı bütçesinden giderler karşılanmaktadır¹¹⁵.

1961 Anayasası döneminde, 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında, 20.09.1971 tarih ve 1488 Sayılı Kanun ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Uygulamada yaşanan zorlukların etkisiyle, Anayasanın konuyu düzenleyen 143. ve 144. maddeleri söz konusu Kanunla değiştirilerek Yüksek Hâkimler Kurulu yeniden düzenlenmiştir.

Yüksek Hâkimler Kurulu'nun denetim mekanizmasının işlemediği ve hâkimlerin görevlerini yerine getirmediği iddiasıyla 1961 Anayasası'nın yargı ile ilgili bazı değişiklikler yapılmıştır. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ile ilgili önemli değişikliklerden biri, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kurulmasıdır¹¹⁶. İlk olarak, kurulun daha önce on sekiz asil ve beş yedekten oluşan yapısı değiştirilmiştir. Yeni yapıda, kurulun on bir asil ve üç yedek üyeden oluştuğu belirtilmektedir. Üyelerin tamamı Yargıtay Genel Kurulu tarafından, Yargıtay Genel Kurulu üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile gizli oyla seçilmektedir. Kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kendi bünyesinde Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı ile diğer bölüm başkanlarını seçeceği belirtilmiştir. TBMM'nin üye seçimindeki yetkisi kaldırılmıştır. 1971 Anayasa değişikliği ile hâkimlik görevini icra ederken Yüksek Hâkimler Kurulu'na seçilmiş üyelere dört yıllık görev süresinin sonunda yeniden seçilme hakkı tanınmıştır. Yine Adalet Bakanının, gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına başkanlık edebileceği belirtilmiştir¹¹⁷.

¹¹³ Kuru, s.23.

¹¹⁴ Ünal, s.75.

¹¹⁵ Uran Murphy, s.75.

¹¹⁶ Maksut Mumcuoğlu, Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye Gelişimi. Ankara Barosu Dergisi, 2, 1989, s.264-301.

¹¹⁷ Mumcuoğlu, s.264-301.

TBMM'nin atama yetkisinin kaldırılmasının sebebi olarak, sürekli partililerin tartışması ve çoğu zaman seçimlerin gecikmesinin etkili olduğu belirtilmektedir¹¹⁸.

1971 Anayasa değişikliğinden önce Yüksek Hâkimler Kurulu kararlarına karşı yargı yoluna başvurulabilmekteydi. Ancak yapılan değişiklikle Kurulun kararlarına karşı yargı yolu kapatılmış ve ayrıca disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararlarda, hakkında karar verilen hâkim ile Adalet Bakanına, kararın bir kez daha Kurul tarafından gözden geçirilmesini isteme hakkı tanınmıştır. Bu Anayasa değişikliği daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir¹¹⁹.

1971 Muhtırası sonrasında Devlet Güvenlik Mahkemelerinin verdiği kararlar, yargı bağımsızlığını önemli ölçüde ihlal etmiştir. Sıkıyönetim ilan edildikten ve yargılanacak kişiler belirlendikten sonra kurulmuş yargı organları, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının temel ilkesi olan, bir suçun ancak işlendiği zaman mevcut olan mahkemelerce yargılanmasını öngören tabii hâkim ilkesini ihlal etmiştir¹²⁰.

Bu dönemin önemli bir özelliği, devlet hayatının gerektirdiği ilişkiyi dışında, yargı organı ile yasama ve yürütme organları arasındaki etkileşimin en aza indirgenmesidir¹²¹. 1961 Anayasası döneminde, 1971 askeri darbesinden önceki süreçte hâkim bağımsızlığının hukuksal olarak en üst düzeyde sağlandığı bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde, anayasanın ruhuyla uyumlu olarak oluşturulan Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu ile yargı bağımsızlığının altın çağına tanıklık edilmiştir¹²².

1.3.5. 1982 Anayasası ve Yargı Bağımsızlığı:

1980 askeri darbesi öncesinde yaşanan siyasi ve toplumsal kargaşadan etkilenen 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'ndaki kurumlara tepki niteliğinde ortaya çıkmıştır. Yeni yapılan anayasada devletin birliği ve korunması, vatandaşın bölünmezliği gibi konular ön planda tutulmuştur.

1982 Anayasası, yargı organının diğer Anayasal kuvvetleri kontrol etme görevlerini, onların siyasi ve idari işlemlerini denetleme yetkilerini belirli ölçüde kısıtlama yoluna gitmiştir. 1961 Anayasası, yürütme ve yasama organları karşısında

¹¹⁸ Özbudun, s.381 - 382.

¹¹⁹ Anayasa Mahkemesi'nin 1977/82 Esas, 1977/117.

¹²⁰ Tanör, Yüzbaşıoğlu, s.223-227.

¹²¹ Genç, s.66.

¹²² Mumcuoğlu, s.264-301.

yargıyı güçlendirirken, 1982 Anayasası'nda bu kez yürütme organı lehine düzenlemeler yapılmıştır¹²³.

1982 Anayasası, yargı kuvvetinin diğer anayasal organların işlemlerini denetleme yetkisini asgariye indirmiştir¹²⁴. 1982 Anayasası'nın yargı bağımsızlığı ile ilgili 9. maddesine göre, "Yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır". 1982 Anayasası'nın 11. maddesinde, Anayasa'nın ilgili ilkesi yani yasama ve yargı organları ile idare makamları ve diğer kurumları ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu belirtilmiştir. 37. maddeye göre: "Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz". Bu maddede kanuni hâkim güvencesine yer verilmiştir.

Anayasanın yargıya dair hükümleri, "Genel Hükümler" başlığı altında öncelikle mahkemelerin bağımsızlığını ve ardından hâkimlik ile savcılık teminatını ve bu mesleklerin bağlarını ele almaktadır. Anayasa'nın "Genel Esaslar" bölümünde yer alan bu hükümlerin yanı sıra, 138-160 maddeleri arasında detaylı açıklamalar mevcuttur. Buna göre, hâkimler görevlerini tarafsız ve bağımsız bir şekilde yerine getirirler ve kararlarını Anayasa, kanun, hukuk ve vicdani kanaatlerine uygun olarak verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı görevinin yerine getirilmesinde mahkemelere ve hâkimlere talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Mahkeme tarafından görülen bir davayla ilgili yasama organında yargı yetkisinin kullanılmasıyla ilgili sorular sorulamaz, görüşme yapılamaz veya beyanda bulunulamaz.

1982 Anayasası'nın ilgili maddeleri, yargıya dair önemli prensipleri ve kuralları belirlemektedir. Bu hükümler, yargının bağımsızlığına, tarafsızlığına ve kararlarının yerine getirilmesine yönelik temel prensipleri içermektedir. Bu prensipler, Türkiye'nin demokratik ve hukuk devleti ilkesine uygun olarak yargı sisteminin işleyişini teminat altına almaktadır.

¹²³ Cemil Oktay, Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Yargı Açısından Anlamı ve Türkiye Örneği, 1984, Anayasa Yargısı Dergisi, 1, s.215-242.

¹²⁴ Binici, s.110.

Hazırlık sürecinde yapılan analize göre, 1961 Anayasası'nın 1982 Anayasası'na kıyasla daha geniş kapsamlı olduğu ifade edilmektedir. 1982 Anayasası, siyasi iktidarı daha sıkı bir denetim altına alırken, günümüzde yürürlükte olan bu anayasa, yargının bağımsızlığına yönelik farklı bir yaklaşım sergilemektedir.

12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden sonra, 1982 Anayasası kabul edilmeden önce, Yargıtay ve Danıştay genel kurulları tarafından belirlenen adaylar arasından Devlet Başkanı tarafından seçilen üyelerin yanı sıra Adalet Bakanlığı başkanlığında toplanan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK), 2461 Sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile Yüksek Hâkimler Kurulu ve Yüksek Savcılar Kurulu tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Ancak, Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdürü'nün HSYK'daki temsili, eleştirilere maruz kalmış ve 1982 Anayasası'nın kabulüyle bu eleştiriler dikkate alınmıştır. Yapılan değişiklikle, Özlük İşleri Genel Müdürü HSYK üyeliğinden çıkarılmıştır.

2835 Sayılı Kanun ile HSYK'nın yapısı Anayasa'ya uygun olarak değiştirilmiş, yürütme organından sadece Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarı yer almıştır. Bu değişiklikle birlikte, idari yargı hâkimleri de Kurulun yetki alanına dâhil edilmiş, Danıştay üyelerinin seçiminde HSYK'ya verilen yetki, yargı sisteminin daha bütünsel bir şekilde yönetilmesine katkı sağlamıştır. Ancak, hâkimlerin idari açıdan denetim yetkilerinin Adalet Bakanlığı'na devredilmesi ve Adalet Bakanının hâkimleri geçici olarak başka yerde çalıştırma hakkı¹²⁵ elde etmesi bazı kesimler tarafından eleştirilmiştir.

Bağımsız Yüksek Hâkimler Kurulu'nun sona ermesiyle, Adalet Bakanlığı binasında faaliyet gösteren ve ayrı sekreteryası bulunan, üyelerini yargı organının seçtiği bağımsız bir kurul dönemi sona ermiştir. Bu değişiklik, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSYK) kurulmasıyla gerçekleşmiş ve bu yeni kurulun, ayrı bütçe ve kalem olmaksızın Adalet Bakanlığı çatısı altında çalıştığı, üye seçiminde Cumhurbaşkanı'nın yetkili olduğu, Adalet Bakanı'nın başkan ve Müsteşarı'nın doğal üye sıfatıyla oy kullanma hakkına sahip olduğu bir dönemin başlaması olarak nitelendirilmiştir¹²⁶. Bu değişiklikler, yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına zarar

¹²⁵ Yavuz, s.78.

¹²⁶ Sami Selçuk “Yargı Bağımsızlığı”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Kasım 1997, s.

verdiği şeklinde eleştirilmiştir. HSYK, hukuki statüsü, üyelerinin seçilme şekli, üye profili, yürütme ile ilişkileri, aldığı kararlar ve bu kararların niteliği açısından birçok eleştiriye maruz kalmış ve sonuç olarak 2010 Anayasa değişikliği ve sonrasında çıkarılan kanunlarla yeni bir yapıya kavuşmuştur.

1982 Anayasasının 159. maddesi, Kurulun varlık sebebini açıklamaktadır. Bu madde, hâkim ve savcıların atama, tayin, terfi, nakil, denetim ve disiplin gibi özlük işlerinin hangi organ veya kurul tarafından gerçekleştirileceğini belirtmektedir. Bu düzenleme, yargı bağımsızlığının sağlanması ve özellikle hâkimlik ve savcılık teminatının amacına uygun bir şekilde yerine getirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır¹²⁷.

Yargı bağımsızlığı açısından bir başka önemli konu mahkemelerin yargı çevresinin değiştirilmesi ya da kaldırılmasıdır. Anayasa'nın 159. maddesi, Adalet Bakanlığı'nın bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlama yetkisini Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na (HSYK) vermiştir. Bir mahkemenin kurulmasından çok kaldırılması ve yargı çevresinin değiştirilmesi, yargı bağımsızlığı açısından hassas bir konudur¹²⁸. Anayasa'da 2010 yılında yapılan değişiklikle Adalet Bakanlığının "bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılmasına" ilişkin teklif yetkisi kaldırılmıştır¹²⁹. 6087 sayılı Kanun ile HSYK, hâkim ve savcıların özlük işlerinde esas yetkili kurum olarak kabul edilmektedir. Bu kanunun 4. maddesinin 2. fıkrasına göre hâkim ve savcıların yasalarla açıkça Bakanlığa verilmiş olanlar dışındaki tüm özlük işleri HSYK tarafından yerine getirilmektedir. Bu husus, yargı bağımsızlığı açısından son derece önemlidir ve yargının tarafsızlığına katkı sağlar.

16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği referandumuyla, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda (HSYK) bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle birlikte, kurulun adı değiştirilerek içerisindeki "Yüksek" ibaresi kaldırılmış ve kurulun adı Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) olarak değiştirilmiştir. "Yüksek" ibaresinin çıkarılmasının sebebi ise Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun yargılama yetkisi

¹²⁷ Yavuz, s.185.

¹²⁸ Halit Yılmaz, Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları, Türkiye Barolar Birliği (TBB) Yayınları, Ankara, 2009, s.97.

¹²⁹ Yavuz, s.76.

bulunmadığından mahkeme statüsünde olmadığı bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay mahkemelerinden yüksek bir konumda yer almadığı gerekçesiyle bu ibarenin karışıklık yaratmaması sebebiyle kaldırılmıştır.

Bu referandumla birlikte, kurulun görev ve yetkilerinde herhangi bir değişiklik yapılmamış, ancak kurulun yapılanmasında bazı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikler arasında, kurulun üye sayısının yirmi iki asıl üyeden on üçe düşürülmesi ve yedek üyeliklerin kaldırılması bulunmaktadır. Adalet Bakanı ve Müsteşarı kurulun hâlâ tâbi üyeleri olarak kalmıştır. Ayrıca, HSK'nın daha önce üç daire halinde çalışması öngörülürken, bu değişiklikle kurulun iki daire halinde çalışacağı belirtilmiştir¹³⁰.

16 Nisan 2017'deki değişiklikler, HSYK'nın yapılanması açısından önemli yenilikler getirmiştir. Bu değişikliklere göre, HSK'nın üyelerinin belirlenme yöntemi değiştirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre, HSK'nın 'kürsü'yü temsil eden dört birinci sınıf yargıç ve savcı üyelerini Cumhurbaşkanı belirleyecek; yüksek yargıyı temsil eden üç Yargıtay, bir Danıştay ve üç üye ise yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından doğrudan seçilecektir. Anayasanın ilgili hükmüne göre, 13 üyeli HSK'nın 7 üyesi TBMM tarafından seçilmekte ve 4 üye ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Ancak, değişikliğe rağmen, Kurul üyesi olarak bırakılan Adalet Bakanı ve Bakanlık müsteşarı da hâlâ Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Yargı mensuplarının, doğrudan veya aday gösterme yoluyla dolaylı olarak seçim sürecine katılmaları öngörülmemiştir¹³¹.

Bu değişiklik, 1961 Anayasası döneminden beri yargı kurulu üyelerinin seçimine doğrudan ya da dolaylı olarak dâhil olan yargı mensuplarının ilk kez üye seçiminden dışlanması anlamına gelmektedir. Ayrıca, yargı kurulu üyelerinin en az yarısının yargı mensuplarının kendi aralarından yapacakları seçimle belirlenmesi konusunda artık yerleşmiş olan Avrupa standartlarına tamamen aykırıdır¹³².

¹³⁰ Çelik, s.1081.

¹³¹ Çelik, s.1081.

¹³² Çelik, s.1081.

Diğer yapılan değişiklikler arasında şunlar bulunmaktadır: Üyeler dört yıl süreyle seçileceklerdir ve seçilen üyeler bir kez daha seçilebilirler. Bakan ve Müsteşar dışındaki üyelerin, üyelikleri süresince başka bir iş veya görevle uğraşmaları yasaktır. Bu değişikliklerle birlikte, meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlara karşı yargı yolunun kapalı olması hükmü hâlâ geçerliliğini korumaktadır¹³³.

16 Nisan 2017'deki anayasa değişikliği referandumu çerçevesinde yapılan değişiklikler, HSYK'ya ilişkin olarak değerlendirildiğinde, yürürlükteki parlamenter sistemin kaldırılarak yerine Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin getirilmesi amacıyla mevcut yargı düzeninin revize edilmesini hedeflemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRILMALI HUKUKTA HÂKİMLERİN GÖREVE ALIMI VE EĞİTİMLERİ

2.1.Hâkimlerin Göreve Alımı ve Ataması:

2.1.1. Uluslararası Belgelerde:

Yargı kurullarının oluşturulmasındaki temel amaç, hukuk devleti ilkesinin güçlenmesi, sağlıklı işleyen bir demokrasi ortamının tesis edilmesi ve kuvvetler ayrılığının¹³⁴ korunmasıdır. Bu amaçlar doğrultusunda, bağımsız ve tarafsız bir yargılama sürecinin sağlanması hedeflenmektedir. Bu şekilde, adaletin sağlanması ve toplumsal güvenin artırılması amaçlanmaktadır.

Yargı erkinin yönetimi konusunda, devletlerin uzun yıllardır takip ettiği yöntemler, tarihsel, siyasi ve hukuki bir dizi sebeple sık sık değişmemiştir. Bu durum, yargının genellikle yürütmenin etkisi altında olması ve tek bir yöntemin benimsenmesini engellemiştir. Bu durumun uluslararası belgelere yansımaları ise, devletlerin iç işleyişlerine odaklandığı için bağlayıcı nitelikte belgelerin¹³⁵ yayınlanmasını zorlaştırmıştır. Ancak, birçok devletin taraf olduğu Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi belgeler, yargı bağımsızlığı ve

¹³³https://tr.wikipedia.org/wiki/H%C3%A2kimler_ve_Savc%C4%B1lar_Kurulu#2010_tarihli_kanun, Erişim Tarihi:31.03.2024.

¹³⁴ Murat Yanık, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Standartlar Işığında HSYK’nın Oluşumu, Çalışma Şekli ve Kararlarının Denetimi”, Anayasa Yargısı Dergisi, S.27, 2010, s.161.

¹³⁵ Dönmez,Uluslararası Belgelerde..., s.2.

adil yargılanma hakkına vurgu yaparak yargı kurullarının düzenlenmesi konusunda rehber niteliği taşımaktadır.

BM'nin Yargı Bağımsızlığının Temel İlkeleri¹³⁶ ve Bangalore Yargısal Davranış İlkeleri¹³⁷ gibi belgeler, bağımsızlık ve tarafsızlık prensiplerine vurgu yaparak yargı kurullarının gerekliliğine işaret etmektedir. Bu belgeler, yargı kurullarının oluşturulması ve etkin bir şekilde işletilmesinin, adil ve bağımsız bir yargılama sürecinin sağlanmasına katkıda bulunabileceğini vurgulamaktadır.

2.1.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Kopenhag Kriterleri:

Avrupa Birliği Antlaşmaları kapsamında belirlenen Kopenhag Siyasi Kriterleri, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunması gibi önemli değerleri garanti¹³⁸ etmektedir. Benzer şekilde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi de herkesin, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının adil bir şekilde ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına¹³⁹ vurgu yapmaktadır. Bu hükümler, referans değerler olarak kabul edilerek, Avrupa'daki demokratik normların ve insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi açısından önemlidir.

2.1.1.2. Avrupa Konseyi:

Avrupa Konseyi'nin 94/12 numaralı Tavsiye Kararı, "Hâkimlerin Bağımsızlığı, Verimliliği ve Rolü Hakkında" önemli bir belgedir. Kararın 1(2)c maddesi, hâkimlerin seçimi ve kariyerleri konusunda karar verecek makamın, idare ve hükümetten bağımsız olması gerektiğini vurgular. Bu makamın bağımsızlığını sağlamak için üyelerinin yargı tarafından seçilmesi ve çalışma usullerinin belirlenmesi gerektiği belirtilir.

Yargı bağımsızlığını korumak için hâkimlerin seçimi ve diğer özlük işlemleriyle ilgili kararları alacak ayrı bir yargı kurulunun oluşumunu önerir¹⁴⁰. Ancak, bazı istisnai durumlar için esneklik sağlanır. Anayasal ve yasal düzenlemelerin, hâkimlerin hükümet tarafından atanmasına izin verdiği durumlarda, atama sürecinin şeffaflığı ve

¹³⁶ Ünal, s. 143-146.

¹³⁷ İnceoğlu, s.358-359.

¹³⁸ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html, (Erişim:25.05.2011).

¹³⁹ http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_01.html, (Erişim: 25.02.2024).

¹⁴⁰ İnceoğlu, Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin ..., s. 238.

bağımsızlığının sağlanması gerektiği vurgulanır. Bu süreçte belirli objektif kriterlerin dışında etkilere maruz bırakılmaması önemlidir¹⁴¹.

Bu şekilde, uzun yıllara dayanan ve işleyen hukuk sistemlerine, yargı bağımsızlığını zedelemeyen düzenlemelere saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanır¹⁴². Bu tavsiye, adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması açısından önemlidir.

Avrupa Konseyi bünyesinde 8-10 Temmuz 1998 tarihleri arasında kabul edilen Yargıçların Statüsü Hakkında Avrupa Şartı'nda, hâkimlerin seçimi, atanması, tayini, kariyer ilerlemeleri ve meslekten ayrılmalarıyla ilgili her türlü kararın yasama ve yürütme organlarından bağımsız bir organ tarafından alınması önerilmektedir¹⁴³. Bu öneri, hâkimlik görevinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, hâkimlikle ilgili herhangi bir kararın siyasi etkilere maruz kalmadan, yasal süreçlere uygun bir şekilde alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu prensip, adil yargılama ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin güvence altına alınması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.1.1.3. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi:

Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi'nin 2001 yılında yayımladığı Yargının Bağımsızlığı ve Hâkimlerin Görevden Alınmaması Standartlarına Dair 1(2001) numaralı görüşünde, üye devletlerdeki atama ve terfileri gerçekleştiren veya bu konuda görüş bildiren makamların, "hâkimlerin mesleğe kabulü veya kariyerleri ile ilgili tüm kararların objektif kıstaslara dayanması veya bağımsız bir merci tarafından ya da anılan özellikteki kıstaslardan başka bir temelde karar alınmasına engel olacak teminatlar altında alınması gerektiğini" tavsiye etmiştir. Bu tavsiye, hâkimlik mesleğinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını korumayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, hâkimlikle ilgili tüm kararların tarafsız ve objektif bir şekilde alınması, adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması açısından önemlidir. Bu prensipler, adil bir yargılama sürecinin teminatı olarak kabul edilmektedir.

¹⁴¹http://www.legalisplatform.net/hukuk_metinleri/Yarg%C4%B1da%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler.pdf, (Erişim: 25.02.2024).

¹⁴² Dönmez, Uluslararası Belgelerde ..., s.3.

¹⁴³ İncoğlu, Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin..., s. 238.

Konseyin 2007 yılındaki 10 numaralı raporu, yargı kurullarıyla ilgili detaylı değerlendirmeler içermektedir. Rapora göre, hukuk devleti ilkesinin gereği olarak kuvvetler ayrılığı ilkesine saygı gösteren bir ülkede yargı bağımsızlığını koruyan "yargı kurulu" biçiminde özel bir birim oluşturmak önemlidir. Yargı kurulları, hâkimlerin görevlerini yürütme ve yasama erklerinden bağımsız ve kontrollerine tabi olmadan, aynı ölçüde yargı içinden gelecek yersiz baskılara maruz kalmadan yapmasına imkân tanıyacak şekilde yargıyı bağımsız şekilde yönetmelidir.

Yargı kurulunun kendi özerkliğinin yasama ve yürütme organı lehine sınırlandırılmasına karşı korunması gerekmektedir. Kişisel çıkar, kayırma ve arkadaşlık beklentilerinden sakınmak ve toplumdaki farklı görüşleri yansıtmak açısından yargı kurulu, asıl çoğunluğu hâkimlerden olmak şartıyla karma bir oluşum yöntemine göre oluşturulmalıdır¹⁴⁴. Bu şekilde, yargı kurulları hâkimlerin bağımsızlığını güvence altına alarak adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilir.

Yargı kurulları, sadece hâkimlerden veya hâkimlerle birlikte hâkim mesleğinden olmayan kişilerin karışımından oluşabilir. Her iki durumda da kendi çıkarlarına çalışma, kendini koruma ve yandaşlık izlenimi verilmesi önlenmelidir. Hâkim kökenli üyeler, kendi meslektaşları arasından herhangi bir siyasal otoritenin veya yargı hiyerarşisindekilerin müdahalesi olmaksızın ve yargıyı en geniş biçimde temsil edecek bir yöntemle seçilmelidir. Hâkim olmayan üyelerin siyasi yönleri olmamalıdır.

Kurul üyeleri, yargı kökenli olsun veya olmasın aktif politika içinde bulunmamalıdır¹⁴⁵. Parlamenterler, hükümet üyeleri ve idare mensupları kurulda yer almamalıdır¹⁴⁶; muhalefetin de desteğini alacak nitelikli çoğunlukla seçilmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, bu şekilde seçilecek üyelerin toplumda farklı görüşleri yansıtabilecek kişiler olmasına dikkat edilmelidir. Bu yöntemler, yargı kurullarının tarafsızlığını ve bağımsızlığını güvence altına alarak adil bir yargılama sürecini desteklemektedir.

¹⁴⁴ http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2010/mart10/hsyk/hsyk.htm#_Toc257032918, (Erişim: 25.02.2024).

¹⁴⁵ Hakyemez,2010, s.57-58.

¹⁴⁶ http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2010/mart10/hsyk/hsyk.htm#_Toc257032918, (Erişim: 25.02.2024).

Üyelerin görev süresi net olarak belirlenmeli ve üyeler, görev süresi boyunca başka bir işle meşgul olmamalıdır. Tüm üyelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Yargıya olan güvenin teminatı olarak, yargı kurulu şeffaf bir şekilde çalışmalı ve faaliyetlerinden dolayı hesap verebilir olmalıdır. Yargı kurulu, hâkimlerin seçimi, atanması ve yükselmeleri gibi konularda yetkili olmalıdır. Hâkimlerin seçimi, yasama ve yürütmeden bağımsız bir şekilde tam bir şeffaflık ölçütüne göre gerçekleştirilmelidir¹⁴⁷. Bu önlemler, yargı kurullarının etkinliğini ve yargının bağımsızlığını sağlayarak adil bir yargılama sürecini destekler.

2.1.1.4. Avrupa Birliği Antlaşması (ABA):

Bu antlaşmada, doğrudan yargı kurullarını düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır; ancak Antlaşmanın 6. maddesinde hukukun üstünlüğü ilkesine vurgu yapılması, demokratik, bağımsız ve şeffaf bir yargı sisteminin benimsenmesinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir¹⁴⁸. Bu, antlaşmanın genel prensipleri arasında yer alır ve üye devletlerin bu ilkeleri korumasını teşvik eder. Bu çerçevede, yargı kurullarının oluşturulması ve işleyişi de hukukun üstünlüğü ilkesi doğrultusunda yapılmalıdır, böylece demokratik değerlerin ve adaletin güçlendirilmesine katkıda bulunulabilir.

2.1.1.5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi:

Sözleşmenin 6. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği üzere, her bireyin yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının adil bir şekilde ve makul bir süre içinde görülmesini talep etme hakkı vardır. Bu kural, "bağımsız bir mahkeme" ifadesiyle, mahkemelerde görev alacak hâkimlerin mesleğe kabul, atanma, tayin, terfi, disiplin ve görevden uzaklaştırma gibi işlemlerde karar verme yetkisine sahip mercilerin de bağımsız olarak hareket etmesi gerektiğini vurgular¹⁴⁹. Bu, hukukun üstünlüğü ilkesinin güvence altına alınmasında ve adil yargılanma sürecinin sağlanmasında hayati öneme sahiptir.

Uluslararası alanda, özellikle Avrupa Birliği (AB) içinde, yargı üst kurullarıyla ilgili çeşitli araştırmalar ve çalışmalar gerçekleştirilmiş ve belirli prensipler ortaya

¹⁴⁷ Hakyemez,2010, s.57-58.

¹⁴⁸ Seyfulah Çakmak, "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Yargı Kurulları" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:11, 2012, s.36.

¹⁴⁹ Çakmak, s.152.

konmuştur. Bu prensiplerden biri, demokratik, bağımsız ve şeffaf bir yargı sisteminin oluşturulmasının hukukun üstünlüğü açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu ilke, "Demokrasi ve Özgürlükler İçin Avrupa Yargıçlar Birliği"nin 16 Ocak 1993 tarihinde yayımladığı Palermo Bildirisi'nde kabul edilmiş ve bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) ek bir protokolün oluşturulması önerilmiştir¹⁵⁰. Bu ilke, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığının korunmasıyla adil bir yargılama sürecinin sağlanmasının temel bir gerekliliğini yansıtmaktadır.

2.1.1.6. Venedik Komisyonu Raporu:

Venedik Komisyonu'nun yargısal atamalarla ilgili raporu, Avrupa'da farklı yargısal atama¹⁵¹ sistemlerinin bulunduğunu belirtmektedir. Bu sistemlerde, daha köklü demokrasilerde yürütme erkinin yargısal atamalarda belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Ancak, bu sistemin uzun bir süre boyunca hukuk kültürü ve geleneklerin etkisiyle çalışabilir ve bağımsız yargıya hizmet edebilir nitelikte olduğu vurgulanmaktadır.

Yeni demokrasilerin bu geleneksel modele uymakta zorlanabileceğini ve yargısal atamalarda kötüye kullanımları önlemek için koruyucu anayasal ve yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulabileceğini belirtmektedir. Özellikle, yeni demokrasilerde, hâkimlerin atanmasında parlamentoların seçimi yerine politik mülahazaların etkili olabileceği ve bu durumun yargı bağımsızlığını tehlikeye atabileceği ifade edilmektedir.

Yargı bağımsızlığını sağlamak için daha uygun bir çözüm olarak, oluşumu, yetkileri ve özerkliği anayasal garantilerle desteklenmiş bir yargı kurulunun oluşturulmasını¹⁵² önermektedir. Bu kurul, hâkimlere ilişkin atanma, yükselme ve disiplin konularında karar alma yetkilerine sahip olmalıdır. Yargı bağımsızlığını güvence altına almak ve yargısal atamalarda objektiflik ve tarafsızlığı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Yargı kurullarının üyelerinin önemli bir kısmının veya çoğunluğunun seçimine ilişkin olarak, yargı tarafından belirlenmelidir demokratik meşruiyetin sağlanması

¹⁵⁰ Oğuz Turhan, "Türkiye'de ve Karşılaştırmalı Hukukta Yargı Üst Kurulları", Siyaset, Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi, Analiz No:1, 2012, s.4.

¹⁵¹ [http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-JD\(2007\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-JD(2007)001-e.pdf), (Erişim: 24.02.2024).

¹⁵² Hakyemez, 2010, s.56-57.

amacıyla, diğer üyelerin ise hukuk profesörleri ve hukukçu kimliklerine sahip kişiler arasından parlamento tarafından seçilmesi gerekmektedir. Yargıdaki korporatizmin olumsuz etkilerinden kaçınılması için, yargı bağımsızlığı ile yargının kendi kendini yönetimi arasındaki dengeyi sağlamak ve yargının hesap verebilirliğini sağlamak önemlidir. Rapor, yüksek yargı kurullarının oluşturulması konusunda demokratik ülkelerde tek bir standart olmadığını özellikle vurgulamaktadır. Oluşum açısından, yargı mensuplarının kurulda belirli bir ağırlıkta temsil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, kurulun demokratik meşruiyetinin sağlanması açısından parlamentonun üyeleri seçmesinin önemli olduğu ve kurulda yargının ezici üstünlüğünün korporatif yönetimdeki riskleri artırabileceği ifade edilmektedir.

Avrupa ülkelerindeki bazı yargı kurullarında milletvekillerinin bulunduğu belirtilirken, parlamentonun kendi aktif üyelerinin yer almamasının yargı kurulunu politik mülahazalardan izole etmek açısından daha uygun bir yaklaşım olabileceği ifade edilmektedir. Komisyon, politik mülahazaların devre dışı bırakılabilmesi için parlamentonun kurula nitelikli çoğunlukla üye seçmesinin daha doğru olacağını, böyle bir şartın varlığında parlamentodaki bir hükümet partisi çoğunluğunun tek başına seçim yapamayacağına dikkat çekmektedir.

Yürütme erkine mensup olanların kurul üyeliğine yer veren ülkelerin yaygın olduğu ancak Adalet Bakanının disiplin yaptırımları ile ilgili olanlar gibi kurulun bazı kararlarına katılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Raporda, ayrıca kurulun başkanının parti politikalarına yakın olmayan tarafsız bir kişi olmasının önemine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, parlamenter sistemlerde devlet başkanının daha çok sembolik yetkilere sahip olduğu ve kurula başkanlık etmesinin itiraz görmeyeceği, ancak yarı başkanlık rejimlerinde kurulun kendisine yargı dışından seçilen kurul üyeleri arasından bir başkan seçmesinin daha uygun olabileceği belirtilmektedir. Bu tercihin, kurulun korporatist eğilimlerden kaçınma ve bağımsızlık ile denge sağlama ihtiyacını daha iyi karşılayacağı ifade edilmektedir¹⁵³.

2.1.1.7. Türk Hukukunda:

Demokratik toplumlarda, demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin gerçekleştirilmesi için temel bir gereklilik, adaletin sağlanmasını sağlayacak sorunsuz bir yargı

¹⁵³ Hakyemez, 2010, s.57-58.

sisteminin kurulmasıdır. Bu sistem, yargı mensuplarının mesleğe kabulünden itibaren bağımsız bir ortamda görev yapabilmelerini sağlamalıdır¹⁵⁴. Bağımsız yargının varlığı, hukuk devletinin önemli bir gereksinimidir ve bu, hâkimlerin bağımsızlığı ile hâkimlik teminatı ilkelerinin tam olarak korunmasına dayanır. Bu nedenle, hâkimlerin bağımsızlığını ve teminatlarını güvence altına almak için uygun bir sistem oluşturulmalıdır. Demokratik rejimlerde, hâkimlerin bağımsızlığını ve özlük haklarını korumak için çeşitli adlar altında yargı kurulları kurulmuştur¹⁵⁵.

20. yüzyıldan itibaren çağdaş demokrasilerde yargı teşkilatının idaresi giderek yürütme organının etkisinden uzaklaşmış ve genellikle yargı mensuplarının da katılımıyla oluşturulan bağımsız otoritelere veya kurullara devredilmiştir. Ancak, bu yönde uygulama birliğini sağlamanın zorluğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, yargı bağımsızlığı ve adil yargılanma hakkına atıfta bulunan Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin belirli hükümleri, yargı kurullarının düzenlenmesi ve yetkilerinin kullanılması konusunda rehber belgeler olarak değerlendirilmektedir. Bu belgeler, hukuki anlamda bağlayıcı olmayabilir ancak içerdikleri prensip ve yorumlar sayesinde ülkelere esnek hukuk belgeleri sunarak yol gösterici olmaktadır. Özellikle son yıllarda Avrupa Konseyi çatısı altında oluşturulan komiteler ve danışma grupları tarafından yayınlanan bu tür belgeler, ülke sistemlerini analiz ederek yargı bağımsızlığının sağlanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır¹⁵⁶.

Yüksek yargı kurulları, yargı bağımsızlığı ilkesinin uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur ve hukuk devleti ilkesinin önemli bir unsuru olarak kabul edilirler. Hâkimlerin görevlerini yerine getirirken yasama ve yürütme organlarından bağımsız olmaları gereklidir. Bu organların yargı organına baskı yapması veya müdahale etmesi, sadece doğrudan güç kullanımıyla değil, aynı zamanda hâkimlerin mesleki koşullarını ve teminatlarını etkileyerek de mümkündür. Bu nedenle, yargıçların mesleki kariyerlerinin her aşamasında, örneğin mesleğe kabul, atanma,

¹⁵⁴ Yazıcı, s.760.

¹⁵⁵ Kırmaz, s.123.

¹⁵⁶ Dönmez, Uluslararası Belgelerde..., s.36.

terfi gibi süreçlerde, yasama ve yürütme organlarının baskı ve müdahalelerine karşı korunmaları gerekmektedir¹⁵⁷.

Hâkimlerin terfi, atama, disiplin gibi özlük işlemlerinin hangi kurul tarafından gerçekleştirileceği, hâkimlik teminatının korunması için önemli bir meseledir. Bu yetkilerin yürütme organına devredilmesi durumunda, hâkimlik teminatının değeri ve etkinliği büyük ölçüde azalacaktır. Bu sebeple, yargı organının denetimi ve idaresi nasıl gerçekleştirileceği önem arz etmektedir. Yargı organının denetim ve idaresine ilişkin yetkiler, bağımsız idari kurullara devredilmezse, hâkimlik teminatı anlamını yitirebilir¹⁵⁸.

Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, dünya genelinde pek çok ülkede, yasama ve yürütme organlarından bağımsız bir kurul oluşturularak, hâkimlerin mesleki kariyerleriyle ilgili işlemlerin bu kurullar tarafından yürütülmesi benimsenmiştir. Bu kurulların ilk kez Fransa'da 19. yüzyılda ortaya çıktığı ve günümüzde yaygın olarak kabul gördüğü bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da yaygınlaşan yüksek yargı kurulları, hâkimleri iç ve dış etkilerden korumak amacıyla oluşturulmuştur. Bu nedenle, Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde kurulan yüksek yargı kurulları, diğer ülkeler için de birer örnek teşkil etmektedir¹⁵⁹.

Yargı kurullarının oluşumuyla ilgili olarak, üye sayısı, üyelerin nitelikleri ve seçim süreci, uluslararası alanda da tartışılan konular arasındadır. Genel olarak kabul gören bir husus, yargı kurullarının bağımsız ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlayacak şekilde oluşturulması gerektiğidir¹⁶⁰.

Yargı kurullarının kim tarafından oluşturulması gerektiği konusunda, yargı bağımsızlığı ilkesine tam olarak uygun olan bir sistem belirlenmemiştir. Bu kurullarda, yargı görevlilerinin yanı sıra yürütme ve yasama organlarından üyeler, akademisyenler, avukatlar ve sivil toplum temsilcileri gibi farklı kesimlerden kişiler yer alabilir. Yargı mensuplarının çoğunluğa sahip olduğu kurulların temel amacı, yargı organının bağımsızlığını sağlamaktır. Ancak, yargı mensubu olmayan üyelerin

¹⁵⁷ Levent Gönenç, *Dünyada ve Türkiye'de Yüksek Yargı Kurulları*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Anayasa Çalışma Metinleri, 2011, s.1.

¹⁵⁸ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s.360.

¹⁵⁹ Yanık, s.162.

¹⁶⁰ Dönmez, *Uluslararası Belgelerde...*, s.38.

bulunması, özellikle yürütme ve yasama organlarının temsilcilerinin bu kurullarda yer alması, yargı organının siyasallaşması endişelerine yol açabilir.

Ancak, yargı kurullarında yargı mensubu olmayan üyelerin bulunması, yargı mensupları arasındaki dayanışmanın veya baskının olumsuz etkilerini önleyebilir, kurulların demokratik meşruiyetini artırabilir ve toplumda farklı görüşlerin temsil edilmesine olanak tanıyabilir¹⁶¹.

Yargı kurullarının kararlarının denetimi de önemlidir. Bu kurulların kararları, kişilerin hukuki durumlarını etkileyebileceği için etkili bir denetime tabi olmalıdır. Bu nedenle, yargı kurullarının kararlarının yargısal denetime veya kararı veren makamın dışında bir başka makam tarafından etkili bir şekilde denetlenmesi, uluslararası belgelerde ve çağdaş hukuk sistemlerinde kabul görmektedir¹⁶².

2.1.2. Uluslararası Hukukta:

Hâkimlerin alımı ve atamasında bağımsız kurulların oluşturulması, yargı bağımsızlığının sağlanması açısından modern anayasaların önem verdiği bir konudur. Bu tür kurullar, hâkimlerin atanması sürecinde siyasi müdahalelerden arındırılmış bir ortamın sağlanmasına ve yargılama faaliyetinin etkilenmesini engellemeye yardımcı olur.

Bu bağımsız kurullar genellikle adil ve objektif bir değerlendirme süreci yürütürler ve hâkim adaylarının nitelikleri, liyakati, deneyimi ve mesleki yeterlilikleri gibi faktörleri dikkate alarak atama kararları verirler. Bu, hâkimlik görevine yalnızca en uygun adayların atanmasını sağlar ve yargının bağımsızlığına zarar verebilecek siyasi veya diğer dış etkilerin önüne geçer.

Ancak, bu tek yol değildir ve farklı ülkeler farklı yaklaşımlar benimseyebilir.¹⁶³ Bazı ülkelerde, yargı bağımsızlığını sağlamak için farklı mekanizmalar kullanılabilir. Örneğin, bazı ülkelerde yargı organları hâkimlerin atanmasıyla doğrudan ilgilenirken, diğerlerinde bağımsız denetleme kurulları veya komiteler bu süreci yönetebilir.

¹⁶¹ Erdem, Solak, s.126.

¹⁶² Yazıcı, s.780.

¹⁶³ Hilal Yazıcı, Bazı Ülke Örnekleri ve Uluslararası Belgelerde Yargı Kurulları, Hâkimlerin Atanma ve Disiplin İşlemlerine İlişkin Yetkileri, 2014, s.759-784.

Önemli olan, hangi mekanizma kullanılırsa kullanılsın, hâkimlerin atanması sürecinin bağımsızlık, tarafsızlık ve adil rekabet ilkelerine dayalı olmasıdır. Bu, yargı sisteminin güvenilirliğini ve etkinliğini sağlar ve hukukun üstünlüğünü korur.

2.1.2.1. İngiltere’ de Hâkimlerin Alımı, Ataması :

İngiltere’de hâkimlerin atanma süreci, uzun yıllar avukatlık yapmış ve hukuk alanında deneyim kazanmış bireylerin niteliklerine dayanır. Bu süreç, hâkimlerin yargısal kararlarında gereken bilgi ve deneyime sahip olmalarını sağlamak amacıyla şekillendirilmiştir. Avrupa Konseyi’nin 2005 yılında verdiği tavsiye kararının¹⁶⁴ etkisiyle, İngiltere’de yargı sistemi ve hâkim atama süreci değiştirilmiş ve daha bağımsız bir yapı oluşturulmuştur¹⁶⁵.

"Esas Teşkilat Yasası"¹⁶⁶ ile Yargısal Atamalar Komisyonu kurulmuş ve hâkimlerin atanması bu komisyon aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Komisyonun yapısı, çeşitli meslek gruplarından temsilcileri içermekte ve başkanlık pozisyonu hukuk dışı bir meslekten kişiye verilmektedir¹⁶⁷. Bu, farklı bakış açılarının ve uzmanlıkların değerlendirilmesini sağlayarak adil bir seçim süreci oluşturmayı amaçlamaktadır.

Komisyon üyeleri, Hâkimler Konseyi tarafından seçilerek atanır ve belirli bir süre için görev yaparlar. Boşalan bir kadro olduğunda, Adalet Bakanı’nın önerisi üzerine Kraliçe’nin onayı ile yeni bir üye atanır¹⁶⁸. Bu süreç, komisyonun bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamaya yönelik önlemler içerir.

Hâkimlerin atanması sürecinde yapılan bu değişiklikler, yargı sisteminin bağımsızlığını ve tarafsızlığını güçlendirmek için önemli adımlardır. Ayrıca, hâkimlerin atanmasıyla ilgili süreçte daha geniş bir meslek gruplarının temsil edilmesi,

¹⁶⁴http://www.legalisplatform.net/hukuk_metinleri/Yarg%C4%B1da%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler.pdf, (Erişim: 12.02.2024). Hâkimlerin Rolü, Etkinliği ve Bağımsızlığı Konusunda Avrupa Konseyi Üye Devlet Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı [R(94)12].

¹⁶⁵Fulya EROĞLU, “İngiltere ve Galler’de Hâkim Atama Sistemi”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, TCHD, CEHAMER, Galatasaray Üniversitesi HF Ceza Hukuku Kriminoloji ve İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Seçkin Yayınları, 2010, Ankara, s.115.

¹⁶⁶ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4/notes/contents>, (Erişim:12.02.2024).

¹⁶⁷Sibel İNCEOĞLU, “Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin Neler Yapılmalı? Uluslararası Belgeler Işığında Öneriler” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.95, 2011, s. 239.

¹⁶⁸ Özer, s.92.

adaletin farklı perspektiflerden değerlendirilmesine katkıda bulunur. Bu da toplumun yargı sistemine olan güvenini artırır ve adaletin daha etkin bir şekilde işlemlerini sağlar.

İngiltere'de 2003 yılında başlayan süreç, hâkimlerin disiplin işlemlerinden sorumlu makam olan Lord Chancellor'ın yetkilerinin azaltılmasıyla başladı. Bu süreçte, Adalet Bakanı ve Lord Chief Justice'nin (Lord Baş hâkimi) hâkimlerin disiplin işlemlerinde yetkili kılınmasıyla bir dizi yasal düzenleme yapıldı. 2005 yılında yapılan reform yasasıyla, bu durum anayasal zemine kavuşturuldu ve Adalet Bakanı ile Lord Baş hâkiminin hâkimler hakkındaki disiplin işlemlerinde görevden uzaklaştırma ve diğer disiplin cezalarının Adalet Bakanı tarafından Baş hâkimin olumlu görüşünün alınması zorunlu hale getirildi.

Bu düzenlemelerin temel amacı, hâkimlerin bağımsızlık güvencesi ile sosyal haklarının garanti altına alınması ve toplumun yargıya olan güveninin artırılmasıydı. Bu çerçevede, 2006 yılında kurulan Yargısal Atamalar Komisyonu, hâkimler hakkında disiplin işlemi gerektiren şikâyetlerin ilk inceleme mercii oldu. Komisyonun temel görevi, hâkimler hakkındaki idari işlem gerektiren şikâyetleri araştırmak ve disiplin soruşturmasını yapmak üzere kıdemli bir hâkim atanmasını sağlamaktı. Ardından, konuyla ilgili raporlar Adalet Bakanı ve Baş hâkime gönderilir ve disiplin işlemi için önerilerde bulunulur¹⁶⁹.

Yargısal Atama Komisyonunun işleyişine ilişkin denetim ise özerk bir yapıya sahip olan Yargısal Atamalar ve Disiplin Ombudsmanı tarafından gerçekleştirilir. Ombudsmanın¹⁷⁰ görevi, yargısal atamalara ilişkin şikâyetleri soruşturmak, yargısal disiplin ve ahlaka ilişkin konuları incelemektir. Ancak, Ombudsman, Komisyonun verdiği kararların içeriğini denetleyemez, sadece sürecin hukuka uygunluğunu inceleyebilir¹⁷¹.

Bu düzenlemelerle birlikte, İngiltere'de yargı sistemi büyük ölçüde değişmiş ve yasama ile yürütme organlarından bağımsız bir mekanizma oluşturulmaya

¹⁶⁹ Ayhan Bozlak, "İngiltere Yargı Sisteminde Mahkeme ve Savcılıkların Denetimi ile Hâkim ve Savcılar Hakkındaki Soruşturma işlemleri", Adalet Dergisi, 2010, S.36, s.12-16.

¹⁷⁰ Bozlak, s.17.

¹⁷¹ Eroğlu, s.118.

çalışılmıştır. Ancak, bu sistemle ilgili kesin yargılara ulaşmak için daha fazla zaman ve deneyim gerekmektedir.

2.1.2.2. Almanya’da Hâkimlerin Alımı, Ataması:

Almanya’da, hâkimlerin atanması ve özlük işleriyle ilgili süreçler genellikle federal ve eyalet düzeyinde belirlenir. Federal düzeyde, hâkimler genellikle "Hâkim Seçim Komisyonları" tarafından belirlenir ve Federal Başbakan ile Federal Adalet Bakanı tarafından¹⁷² atanır. Federal Anayasa Mahkemesi üyeleri ise Federal Millet Meclisi ve Federal Senato¹⁷³ tarafından seçilir.

Yüksek mahkemelerin üyelerinin atanması ise federal ve eyalet bakanlarının katılımıyla gerçekleştirilen bir seçim komisyonu tarafından yapılır. Bu komisyonda, yargı organlarını temsil eden bir üye bulunmamaktadır¹⁷⁴.

Eyalet düzeyinde ise, hâkimler ve savcılar hakkında kararlar genellikle Eyalet Personel Komisyonu tarafından verilir. Bu komisyonda, Adalet Bakanlığında bir temsilci ile Alman Hâkimler Konfederasyonunca belirlenen üç asıl ve üç yedek hâkim bulunur. Bu üyeler, beş yıllığına hükümet tarafından komisyonda görevlendirilir.

Almanya’da, hâkim ve savcıların atanmaları ve özlük işleri genellikle eyalet işi olarak görülür ve bu konularda Eyalet Adalet Bakanına önemli yetkiler verilir¹⁷⁵. Ancak, hâkimlik güvenceleri açısından bazı eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin, kadroların kaldırılabilmesi, adaylık sürelerinin uzun olması ve resen emekli edilebilme gibi durumlar sorun teşkil edebilir¹⁷⁶.

Bu nedenle, hâkimlerin alımı ve atamasında yargı bağımsızlığının önemi büyüktür. Bağımsız bir yargı sistemi, hukukun üstünlüğünü sağlamak ve adil yargılamayı güvence altına almak için önemlidir.

¹⁷² Özer, s.80.

¹⁷³ http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html, Erişim Tarihi : 12.02.2024

¹⁷⁴ Fendoğlu, s. 211.

¹⁷⁵ Bahri Öztürk, “ Almanya’da Yargı Bağımsızlığı”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, s.118.

¹⁷⁶ Özer, s.83.

2.1.2.3. Fransa’da Hâkimlerin Alımı, Ataması :

Fransa'da yargı organının tarihçesi oldukça çeşitli ve değişken bir yapıya sahiptir¹⁷⁷. 1789 Fransız Devrimi'ne kadar, hâkimlik makamları Kral tarafından satın alınıyordu. Bu durum, hâkimlik görevlerinin tek bir kişide toplanmasına ve yargı işlerinin aksamasına yol açıyordu. Ancak hâkimler, görevlerini satın alarak elde ettikleri için bağımsız bir statüye sahiptiler ve nadiren azledilebiliyorlardı¹⁷⁸.

1883-1946 yılları arasında ise hâkimlerin atama, tayin, terfi ve disiplin işlemleri Yargıtay içindeki daireler tarafından gerçekleştiriliyordu¹⁷⁹. Anayasal gelişmelerle birlikte hâkim ve savcı atamalarında değişiklikler yapıldı. Yüksek Yargı Kurulu, III. Cumhuriyet döneminde 1883 tarihli bir kanunla kuruldu ve 1946 Anayasası ile bağımsız bir yapı kazandı. 1958 Anayasası'nda da bu bağımsızlık statüsü korundu¹⁸⁰.

Yüksek Yargı Kurulu¹⁸¹, hâkimler ve savcılardan oluşan özerk bir kurumdur. Ancak başkanlığını Cumhurbaşkanı yapmakta ve yardımcısı Adalet Bakanı olmaktadır. 1993 yılında yapılan bir anayasa değişikliği ile Kurulun yapısı "Hâkimler Kurulu" ve "Savcılar Kurulu" olmak üzere iki dairesi hale getirildi. 2008'de yapılan bir anayasa değişikliği ile bu ikili yapının korunması ama üye profili üzerinde önemli değişiklikler yapıldı.

Fransa'da yargı alanında Cumhurbaşkanının güçlü bir konumu bulunmaktadır. Ancak 2008 Anayasa değişikliği, yürütmenin yargı üzerindeki etkisini dengelemeyi amaçlamıştır. Üye profili üzerinde yapılan değişikliklerin sisteme menfaatler çatışmasında denge getireceği düşünülmüştür¹⁸².

Hâkimlerin atanması, Fransız Anayasa Konseyi tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak 2008'deki değişiklikle Cumhurbaşkanının atadığı kişi,

¹⁷⁷<http://www.abgm.adalet.gov.tr/ekutuphane/avrupa%20birli%C4%9Fi%20%C3%BClkeleri%20hâkim%20savc%C4%B1%20atamalar%C4%B1.pdf>, (Erişim:22.02.2024).

¹⁷⁸ Fendoğlu, s. 211.

¹⁷⁹ Öztürk, s.118.

¹⁸⁰ Pınar Memiş, “Fransız Yüksek Yargı Konseyi”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, s.125.

¹⁸¹ Kasım Erdem, Mehmet Solak, “Bazı Ülkelerde Yargı Konseylerinin Oluşumu ve Görevleri”, Yasama Dergisi, S:13, Eylül-Aralık, 2009. s.127.

¹⁸² Memiş, s.125.

Millet Meclisi ve Senato'daki oylamada 3/5 çoğunlukla reddedilebilir¹⁸³ hale gelmiştir. Yüksek mahkemelere yapılan atamalarda, Yüksek Yargı Kurulu'nun görüşleri doğrultusunda Cumhurbaşkanı yetkilidir. Diğer mahkemelere yapılan atamalar ise Yüksek Yargı Kurulu'nun görüşleri¹⁸⁴ dikkate alınarak Hükümet tarafından gerçekleştirilir.

Disiplin incelemelerinde ise her iki Bölüm Yargıtay'da toplanır. Bir hâkim için disiplin soruşturması İstinaf Mahkemesi Başkanları ya da Yüksek Mahkeme Başkanlarının başvurusuyla başlatılır. Bir savcı ile ilgili disiplin soruşturması süreci ise Adalet Bakanı tarafından başlatılır¹⁸⁵. Bu süreçlerin yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından büyük önemi bulunmaktadır.

Disipline aykırı davranışlar genellikle üç ana grupta ele alınmaktadır: meslekteki kusurlu davranışlar, özel yaşamdan kaynaklanan kusurlu davranışlar ve siyasi tavırlar. Bu davranışlar, genellikle mesleğin gerektirdiği saygınlık, özen veya onur¹⁸⁶ eksikliği gibi kriterlere dayanarak disiplin yaptırımlarına tabi tutulur.

Ancak, "mesleğin gerektirdiği saygınlık, özen veya onur eksikliği" gibi genel ifadelerin somut bir anlam içermemesi, yargının bağımsızlık ve tarafsızlığı için gereken teminatları zayıflatabilir. Bu tür ifadelerin belirsizliği, disiplin süreçlerinin keyfi veya öznel bir şekilde yorumlanmasına neden olabilir ve bu da yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını tehdit edebilir. Bu nedenle, disiplin yaptırımlarının belirlenmesinde daha net ve ölçülebilir kriterlerin kullanılması önemlidir. Bu, yargı sisteminin güvenilirliğini ve etkinliğini artırabilir ve bağımsızlığını sağlamlaştırabilir.

2.1.2.4. İtalya'da Hâkimlerin Alımı, Ataması :

İtalya Anayasası, yargı organının düzenlenmesine ilişkin önemli hükümler içermektedir. 104. maddeye göre, yargının diğer devlet erklerinden bağımsız olduğu¹⁸⁷ açıkça belirtilmiştir. Bu, yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını sağlamak için temel bir prensiptir.

¹⁸³ Özen Ülgen, Sinan Altunç, "Fransız Anayasa Konseyi", 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, s.54.

¹⁸⁴ Özer, s.86-87.

¹⁸⁵ Memiş, s.129.

¹⁸⁶ Memiş, s.129.

¹⁸⁷ http://www.servat.unibe.ch/icl/it00000_.html#A104_, (Erişim: 20.02.2024).

Anayasanın 107. maddesinde, hâkimlerin azledilemeyeceği ancak belirli kanuni şartların oluşması halinde azillerinin mümkün olduğu düzenlenmiştir. Örneğin, kademe ilerlemesindeki iki kez üst üste başarısızlık, azil sebebi olarak sayılmıştır¹⁸⁸.

Hâkim ve savcıların mesleğe girişi, hukuk fakültesi mezunları için yapılan bir sınavla gerçekleşir¹⁸⁹. Bu sınavın açılması ve kadroların belirlenmesi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun yetkisindedir. Sınav üç aşamada gerçekleştirilir ve değerlendirmelerin adil ve tarafsız olması için çeşitli önlemler alınır.

İtalya Anayasası'nın 105. maddesi, hâkim ve savcıların atanması, terfi, görevlendirme ve disiplin işlemleri ile ilgili olarak bağımsız bir organ olan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu görevlendirmiştir¹⁹⁰. Bu kurul, yargı mensuplarının sadece yasalara bağlı olmalarını sağlar ve gerektiğinde disiplin kurallarını uygular¹⁹¹.

Kurulun üye sayısı ve üyelerin belirlenme yöntemleri, kanunlar ve içtüzüklerle¹⁹² belirlenmiştir. Kurulun başkanı Cumhurbaşkanı olup, doğal üyeler arasında Yargıtay Başkanı ve Yargıtay Başsavcısı bulunmaktadır¹⁹³. Kurulun bağımsızlığı, Adalet Bakanlığı'nın denetimi altında olmamasını sağlamak için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Disiplin işlemleri¹⁹⁴, özel bir "Disiplin Dairesi" tarafından yürütülür ve Adalet Bakanı'nın veya Yargıtay Başsavcısının başvurusuyla başlar. Soruşturma süreci adil ve şeffaf bir şekilde yürütülür ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun kararları Yargıtay tarafından denetlenir¹⁹⁵.

Adalet Bakanı, yargının idari yönlerini yönetmekle görevlidir ve bu kapsamda Teftiş Kurulu doğrudan ona bağlıdır. Teftiş Kurulu, Adalet Bakanı'na veya Hâkimler

¹⁸⁸ Özer, s.110.

¹⁸⁹ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/ekutuphane/avrupa%20birli%C4%9Fi%20%C3%BClkeleri%20hakim%20savc%C4%B1%20atamalar%C4%B1.pdf>, (Erişim: 20.04.2024).

¹⁹⁰ Yusuf Şevki Hakyemez, "Demokratik Hukuk Devleti Bağlamında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yeniden Yapılandırılması", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIII, S.1-2, 2009, s. 67.

¹⁹¹ Elif Yarsuvat, "İtalya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, s.141.

¹⁹² Yarsuvat, s.142.

¹⁹³ Yazıcı, s.765.

¹⁹⁴ Sibel İncoğlu, "Karşılaştıralı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıya Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 72, 2007, s.55-60.

¹⁹⁵ Celalettin Dönmez, "Avrupa Birliği Ülkelerinde Hâkimlerle İlgili Disiplin İşlemlerinin Yürütülmesinde Usul ve Yetki", Adalet Dergisi, s.2.

ve Savcılar Yüksek Kurulu'na rapor sunmakla görevlidir ve düzenli veya olay bazında denetlemeler yapar. Bu, adalet sisteminin etkinliğini ve dürüstlüğünü sağlamak için önemli bir mekanizmadır¹⁹⁶.

2.1.2.5. İspanya'da Hâkimlerin Alımı, Ataması :

Hukuk fakültesi mezunları, İspanya'da hâkimlik ve savcılık için ortak bir sınava katılırlar. Sınavın düzenlenmesi ve değerlendirilmesi Yargı Genel Kurulu tarafından gerçekleştirilir. Ancak bu görev, yine Yargı Genel Kurulu¹⁹⁷ tarafından yönetilen Milli Hâkimlik Okuluna da verilebilir. Sınavı başarıyla geçen adaylar, hâkimlik okulunda 6 ay boyunca eğitim alırlar. Bu eğitimdeki performanslarına göre adaylar, boş bulunan kadrolara Yargı Genel Kurulu tarafından atanırlar. Mahkemelerde boşalan kadroların en az dörtte biri, en az altı yıllık meslek tecrübesine sahip avukatlar için ayrılmıştır¹⁹⁸.

İspanya'da uzun askeri diktatörlük döneminden sonra geçilen demokratik süreçte, yargı bağımsızlığına özel önem verilmiş ve anayasal bir kurum olan Yargı Kurulu'na yargı bağımsızlığının sağlanması görevi verilmiştir. Bu kurum sadece hâkimlerle ilgili işlemler için yetkilidir. Savcılık mesleği ise Devlet Savcılık Teşkilatı altında sıkı bir idari hiyerarşik yapıya sahiptir ve savcılar için 12 kişiden oluşan bir Savcılık Kurulu kurulmuştur¹⁹⁹.

Yargı Kurulu, İspanya Anayasası'nın 122. maddesi ve 1985 tarihli Kurul Teşkilat Yasası ve 1986 tarihli Kurulun Organizasyonu ve İşleyişi Hakkında Yönetmelikle düzenlenmiştir²⁰⁰. Kurul toplamda 21 üyeden oluşur ve başkanı Yüksek Mahkeme (Yargıtay) Başkanıdır. Yargıtay Başkanı, doğrudan Kral tarafından atanır ve bu atama Adalet Bakanı tarafından onaylanır.

Kurulun 20 seçimle gelen üyesinden 12'si yargının her kademesinde görev alan hâkimler arasından atanır. Bu hâkimler, üç katı kadar aday belirlerler²⁰¹. Adayların

¹⁹⁶ Dönmez, s.2-3.

¹⁹⁷ Yusuf Şevki Hakyemez, “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu”, 2010, s.54.

¹⁹⁸ Celalettin Dönmez, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Hâkim ve Savcıların Atanmalarına İlişkin Düzenlemeler”, Adalet Dergisi, s.5-6.

¹⁹⁹ Celalettin Dönmez, “Uluslararası Belgelerde Yüksek Yargı Kurulları, Ülke Örnekleri ve Avrupa Birliği Belgelerinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu”, Adalet Dergisi, 2010, s.10.

²⁰⁰ Vesile Sonay Daragenlievik, “İspanyol Yüksek Yargı Kurulu”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, s.155.

²⁰¹ Hakyemez, 2010, s.54.

12'si Senato, diğer 12'si ise Temsilciler Meclisi tarafından belirlenir²⁰². Kurulun diğer 8 üyesi ise en az 15 yıllık tecrübeye sahip avukatlar ve hukukçular arasından Kral tarafından atanır²⁰³.

Kurul, geniş yetkilerle donatılmış olup, başlıca görevi hâkimlerin bağımsızlığını temin etmektir. Öncelikle, Kurul, diğer devlet organlarıyla olan uyumsuzluklarında kendi yetkilerini korumak amacıyla Anayasa Mahkemesi'nde dava açabilir²⁰⁴. Kurulun önde gelen sorumluluklarından biri yüksek mahkeme hâkimlerinin atanmasıdır. Bu kapsamda, Yargıtay Başkanı ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin atanmasında Kurulun doğrudan etkisi bulunurken, Yargıtay hâkimlerinin atanmasında teklif sunma yetkisi vardır ve Devlet Başsavcısının atanmasında görüşüne başvurulur²⁰⁵.

Kurulun idari işleyişi ile ilgili olarak genel sekreterin ve idari personelin atanması, kurulun organizasyonu ve işleyişi ile ilgili yönetmeliklerin hazırlanması, hâkimlerin seçimi, formasyonu, mesleki eğitimi, gözetimi ve denetimi gibi konularda yetkisi bulunmaktadır²⁰⁶. Bunun yanı sıra, Kurul, Yüksek Mahkeme içtihatlarının resmi olarak yayınlanmasında da rol oynar²⁰⁷.

Hâkimlerin tayin, terfi, ihraç ve emekliye ayrılması gibi özlük işlerinin yanı sıra, hâkimlerin disiplin suçlarının soruşturulması ve suçu sabit görülenler için disiplin tedbirlerinin uygulanması, mahkemelerin denetlenmesi ve şikâyetlerin değerlendirilmesi gibi görevler de Kurula aittir. Ayrıca, Senato'ya sunulmuş olan ve yargı örgütünü ve yargılama hukukunu ilgilendiren kanun tasarıları hakkında 30 gün içinde bir rapor hazırlayarak görüş bildirilmesi²⁰⁸ ve Parlamento'ya yıllık rapor sunulması gibi sorumluluklar da Kurulun görevleri arasındadır.

Kurul bünyesinde kurulan çeşitli organlar vasıtasıyla icra edilmektedir. Bu organlar arasında; Başkan, Başkan Yardımcısı, Genel Kurul, Daimî Komite, Disiplin

²⁰²Daragenlievik, s.155.

²⁰³Dönmez, Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakim ve Savcı..., s.10.

²⁰⁴Daragenlievik, s.155.

²⁰⁵Dönmez, Uluslararası Belgelerde..., s.10.

²⁰⁶ Daragenlievik, s.156.

²⁰⁷ Dönmez, Uluslararası Belgelerde..., s.11.

²⁰⁸ Birol Kırmaz, Avrupa Birliği Sürecinde Hâkimlerin Denetimi ve Yargı Bağımsızlığı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 199.

Komitesi, Tasnif Komitesi gibi belirlenmiş temel yapılar bulunmaktadır²⁰⁹. Ayrıca, ihtiyaç duyulduğunda oluşturulabilecek çeşitli komiteler ve komisyonlar da Kurulun organları arasında yer alır.

Kurulun Daimî Komitesi ve Disiplin Komitesi, Genel Kurul'un ara kararlarına veya kendi aldıkları kararlara karşı Genel Kurula itirazda bulunma yetkisine sahiptir. İtirazlar üzerine alınan kararlar veya Genel Kurul tarafından doğrudan karara bağlanan hususlar için, ilgili mevzuat hükümleri uyarınca Yüksek İdare Mahkemesinde dava açılabilir²¹⁰.

Kurulun iç organları aracılığıyla gerçekleştirilen işleyişin sağlanması, adaletin ve etkinliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

2.1.2.6. Mukayeseli Hukuka Dayalı Ara Değerlendirme

Türkiye’de hâkim ve savcıların ataması Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yapılmaktadır. Meslek öncesi eğitim sonunda yapılan yazılı ve sözlü sınav neticesinde başarılı olanların mesleğe kabullerine karar verilir. Görevleri ve görev yerleri ise Hâkimler ve Savcılar Kurulunca yapılacak ad çekme ile belirlenir.

Türkiye’de hâkim ve savcıların alımının nasıl olduğuna gelirsek atamada olduğu gibi HSK yapmamaktadır. Alımı noktasında ise hukuk mezunlarının ilk önce bir yazılı sınava girdiği başarılı olmaları durumunda mülakata tabi olmakla ilan edilen kontenjan kadar kişi mülakatta başarılı olmak üzere alımı yapılmaktadır.

Alımı öncesi girilen mülakatta ise karar veren 7 kişilik bir heyet vardır. Bunlar; *“Adalet Bakanının görevlendireceği bakan yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri, Hukuk İşleri ve Personel Genel Müdürleri ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreteri ve Türkiye Adalet Akademisi Danışma Kurulundan seçilen bir kişidir.”*

Alım komitesinde ki üyelerden biri de Akademinin kendi bünyesinden bir kişidir. Mülakat heyetine bakılırsa 7 üyeyi de yürütme organının başı olan Cumhurbaşkanı atamaktadır. Burada yargı mensuplarının alımında söz hakkı olan kişilerin yargı organı tarafından seçilmediği göze çarpmaktadır. Bariz bir şekilde yürütmenin yargıya

²⁰⁹ Dönmez, Uluslararası Belgelerde..., s.11.

²¹⁰ Dönmez, Uluslararası Belgelerde..., s.11.

müdahalesi söz konudur. Bu durumda Akademinin özerk olup olmadığı ilk akla gelen soru olmaktadır. Şöyle ki; Akademinin hâkim ve savcılarının eğitiminden sorumlu olduğu ve hâkim ve savcılarının alımında söz hakkı olduklarına bakıldığında yargı mensuplarının mesleğe yetişmesi aşamasına kadar rol almaktadır. Lakin ve komisyonun tüm üyelerinde olduğu gibi Akademi başkanını da partili bir Cumhurbaşkanı atadığından kurumun özerk olmadığı gözler önündedir. Bu her ne kadar mevzuatta özerk bir kurumdur diye yazılmış olsa da sadece kağıt üzerinde kalınan aksine yargının yürütme tarafından yönlendirildiği açıktır. Bu durum Akademinin yargı bağımsızlığı bağlamında ki rolünü ortaya koymakla birlikte özerk bir yapısı olması gerektiğinin göstergesidir.

Şöyle ki Avrupa Konseyi, hâkim ve savcılarının mesleğe kabul eden, meslek eğitimini yapan, özlük haklarını koruyan Yargı Kurullarının özellikleri olarak özerk olması, temsiliyette çoğulculuğun esas alınması, en yarısını hâkim ve savcılar oluşması gerektiğini söylüyor.

Aslında bakılırsa yargı kurulları için sayılan tüm bu şartların hepsi yerleşik demokrasilerde yok ama yargıya ilişkin bir problemde yok. Yukarı da anlatılan Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye’de yargı alanında çıkan sorunların olmadığı görülmektedir. Kaldı ki o ülkelerden olan İngiltere anayasal monarşi altında üniter bir devlet olmakla kral tarafından yönetilmektedir.

Bu ülkelerde problemlerin olmasının sebebi ise demokrasinin yerleşik olmasıdır. Demokrasiden kastedilen sadece şekli, biçimsel, saf demokrasi değil, sandık demokrasisi değildir. Kastedilen temel, hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmış, hukukun üstünlüğünün somut olarak da topluma yansımasıdır. Ayrıca böyle toplumlarda bu tür sorunların olmamasında ki diğer etken ise siyasal ve toplumsal kültürlerinin de güçlü olmasından gelmektedir. Yargı bağımsız ve tarafsız olması gerektiğine ilişkin varsa kurallar işletilir ve ya kural olmasa dahi yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlanır.

Türkiye Adalet Akademisi yargı da son düzlükte rol alan bir kurum olarak özerk olmaması endişe vericidir. Kaldı ki Türkiye’ de HSK’ da Adalet Bakanı ve Adalet Bakanı müsteşarının olmasına da tepkiler vardı. Çünkü bizim ülkemiz yarı demokratik yarı otoriter olan bir ülkedir. Zaten 2024 Demokrasi Endeksine bakıldığında da Hibrit

Rejim olarak gösterilmiştir. Hibrit rejimin tanımına bakıldığında ise ; “*genellikle siyasi muhalefet, bağımsız olmayan yargılar, güçsüz hukukun üstünlüğü ve az gelişmiş siyasi kültür alanlarındaki kusurlu demokrasilere göre daha belirgin hatalar uygulayan hükûmetlere sahiptir.*”²¹¹ denilmektedir.

Bu nedenle yerleşik demokrasilerden daha titiz ve hassas olmalıyız. Buna binaen Akademi dolaylı da olsa yargının aktif ve faydalı olarak işleyişinde ve yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamada önemi vardır. Bu nedenle kurumun özerkliği sağlanarak yargıya müdahalelerin önünü kesmek suretiyle çıkacak olan sorunlara mahal verilmemelidir.

2.2. Hâkimlerin Eğitimi:

2.2.1. İngiltere’de Hâkimlerin Eğitimi:

İngiltere’de ve Galler’de hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimi ile ilgilenen kurum The Judicial College (JD) Yargı Kolejidir.²¹²Bu kurumun başkanlığına bir yüksek mahkeme hâkimi olan Temyiz Mahkemesi Hâkimi,3 yıllığına atanmak suretiyle görevlendirilir. Kurulun üyeleri hâkimlerden oluşur. Kurul; Özel Mahkemeler Komitesi, Mahkemeler Komitesi, Galler Eğitim Komitesi ve Uluslararası Komite olmak üzere dört komite tarafından desteklenmektedir.²¹³

Kolej eğitim sürecini yürütürken “*Hâkimler hâkimlere öğretir.*” ilkesinden hareket ederek etmektedir. Bu eğitime katılım sağlayanlar açısından hukuk uygulaması konularında tecrübe kazanıp becerilerini geliştirmelerini amaçlar bu sayede eğitimler hem dolu dolu ve hızlı bir şekilde verilmektedir. Dava incelemelerine de yer verilen eğitimlerde grup çalışmaları da yapılmaktadır. 2021 yılından itibaren yönetim kadrolarındaki hâkimler için bazı eğitim programlarının zorunlu olduğu görülmektedir.

Meslek içi eğitimler hem yüz yüze hem de Covid 19 sebebiyle de uzaktan online şeklinde devam etmektedir. Salgın döneminde dijital öğrenmede yenilikler yapılmıştır.

²¹¹ <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/DI-final-version-report.pdf> , Erişim Tarihi: 08.08.2024

²¹² <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/training-support/judicial-college/> , Erişim Tarihi: 01.09.2024

²¹³ <https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/training-support/judicial-college/governance/> , Erişim Tarihi: 01.09.2024

Eylül 2021 itibariyle hâkimlerin meslek içi eğitiminde yeniden yüz yüze eğitim modeline geçilmiştir.²¹⁴ Bu durum tamamiyle online eğitimden vazgeçme anlamına gelmemekle birlikte yargının ve hakimlerin değişen ihtiyaçlarını tanıyan eğitimler vermeye devam etmektedir. JD, aynı zamanda kendi çevrimiçi öğrenme platformunu tasarlayarak mümkün olan en yüksek kalitede hâkimlik eğitimi vermeyi amaçlamaktadır.²¹⁵

2.2.2. Almanya’da Hâkimlerin Eğitimi:

Almanya’da meslek içi eğitime bakıldığında ise Alman Hâkim Akademisi (Deutsche Richterakademie) tarafından gerçekleştirilmektedir.²¹⁶ Eğitimler her derece ve tüm yargı kollarındaki hâkimlere ve savcılara eğitim vermektedir. Federal hükümet ve federal eyaletler arasında imzalanan idari anlaşma uyarınca, Alman Hâkim Akademisi, hâkimlere ve savcılara kendi alanlarında ileri eğitim vermekte ve politik, sosyal ve diğer konulardaki bilimsel gelişmeler hakkında bilgi ve deneyim kazandırmaktadır.

Alman Hâkim Akademisi’nin Trier ve Wustrau’da iki merkezi bulunmaktadır. 1973 yılında Trier’de ve 1993 yılında Wustrau’da hizmete girmiştir. Yaklaşık 150 oturdan oluşan Alman Hâkim Akademisi’nin yıllık hizmet içi eğitim programına her yıl yaklaşık 5.000 katılımcı dahil olmaktadır. Programa, Avrupa Yargı Eğitim Ağı (EJTN-European Judicial Training Network)’nın bir parçası olarak yurtdışından konuklar da katılabilmektedir. Ayrılan sayı ise Trier’de 10 ve Wustrau’da 5 yabancı katılımcı için ek yer ayrılmaktadır.

Akademisi tarafından gerçekleştirilen eğitim programı toplantılarında, Akademi Başkanlığı tarafından hazırlanan ve aynı zamanda katılımcı anketlerinin değerlendirilmesi yoluyla elde edilen sonuçları ihtiva eden yıllık raporlar üzerinden müzakere edilmektedir. Alman Hâkim Akademisi’nce düzenlenecek olan eğitim programının ana özelliklerinin bir takvim yılı önceden oluşturulduğu ve yıllık programın yüzde kaçının hangi alandaki oturuma ayrılacağının belirli olduğu anlaşılmaktadır.

²¹⁴ [Judicial College Strategy 2021-2025 \(judiciary.uk\)](https://judiciary.uk), s.11.

²¹⁵ [Judicial College Strategy 2021-2025 \(judiciary.uk\)](https://judiciary.uk), s.23.

²¹⁶ <https://www.deutsche-richterakademie.de>, Erişim Tarihi: 01.09.2024

Bununla birlikte, oturumların hâkim ve savcılara, hâkim ve savcı olmayan yüksek yargı hizmet birimlerine açık olduğu ve yurt dışından hâkim ve savcılarının misafir olarak katılabildiği, Trier eğitim merkezinde 40, Wustrau eğitim merkezinde 35 yer mevcut olmakla bazı oturumlarda 25 katılımcı yeri sağlanmaktadır. Oturum kayıtlarının federal ve eyalet hükümetlerinin yargı idareleri aracılığıyla gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Almanya’da da hâkimlere ve savcılara yönelik olarak yüz yüze eğitimin yanında, pandemi sebebiyle uzaktan eğitim verildiği de görülmektedir.

2.2.3. Fransa’da Hâkimlerin Eğitimi:

Fransa’da hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimi, Fransız Ulusal Yargı Okulu (Ecole Nationale de la Magistrature (ENM)) adı altında faaliyet gösteren kuruluş tarafından gerçekleştirilmektedir.²¹⁷ İdari ve mali konularda büyük ölçüde özerkliğe sahiptir. Okul, Fransa’da hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimleriyle ilgilenen tek kuruluş olup Adalet Bakanlığının denetimi altında çalışmaktadır.

Hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimlerinin yanı sıra; mesleğe kabul sınavlarının düzenlenmesi, meslek öncesi eğitimleri, Fransa ile iş birliği anlaşması bulunan yabancı ülke hâkim ve savcılarının eğitimleri de kuruluşun başlıca görevleri arasında yer almaktadır. Başlıca eğitim yöntemleri olarak; 2 ila 5 günden 1 yıla kadar ulaşabilen teorik ve uygulamalı dersler ile stajlar tercih edilmektedir. Eğitim programlarının oluşturulması ve eğitimlerin yürütülmesinden ENM’ nin Meslek İçi Eğitim Departmanı sorumludur. Hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimlerinin 2008 yılından itibaren zorunlu olduğu ve bu eğitimlerin ulusal veya bölgesel kapsamda ya da yüksek mahkemelerle ortak olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Eğitimler, Fransız Ulusal Yargı Okulu’na en fazla 6 yıl süreyle atanabilen hâkim ve savcılar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Hem teori hem de uygulama dersleri veren Okul, Avrupa projelerinin bir uzantısı olarak sınırlı sayıdaki hâkim ve savcılara uluslararası seminerlere katılma imkânı da tanımaktadır. Bununla birlikte, hâkim ve savcılar Okul ile işbirliği içinde olan kurumlar ile yabancı hukuk sistemleri üzerine kurulu programlara katılabilmektedir.

²¹⁷ <https://www.enm.justice.fr/> , Erişim Tarihi:01.09.2024

2.2.4. İtalya’ da Hâkimlerin Eğitimi:

İtalya’da hâkim ve savcıların meslek içi eğitimi önceden 1958’de kurulan Yüksek Yargı Kurulu tarafından genç yargı mensupları için Roma’da eğitimler düzenlenirdi. Ancak artık 2012 yılında kurulan Yüksek Yargı Okulu tarafından gerçekleştirilmektedir.²¹⁸ Okul’ da kendi içinde yetki paylaşımı yaparak. Yüksek Yargı Kurulu (CSM) ve Yargı Yüksek Okulu (SSM) olmak üzere 2’ye ayrılmıştır.

Yargı Yüksek Okulu hâkim ve savcılara yönelik eğitim düzenlenmesi, hizmet içi eğitimler düzenlenmesi, merkezi olmayan eğitim faaliyetleri düzenlenmesi, yabancı hâkim ve savcılara İtalya’da eğitim verilmesi gibi görevlere sahiptir.

Yüksek Yargı Kurulu (CSM) ise Yargı Yüksek Okulu’nun sürekli eğitimle ilgili uyması gereken rehber ilkeleri sağlaması, staj eğitiminin yürütülmesine ilişkin prosedürün belirlenmesi, Yargı Yüksek Okulu’ndaki hizmet içi eğitim sürecinin sonucuna karar verilmesi gibi görevlerle donatılmıştır.

Yazılı sınav ve mülakattan oluşan 2 başlangıç aşaması mevcuttur. Yargı Yüksek Okulu’nda eğitim ise ön eğitim ve staj dönemi olmak üzere 3 dönem halinde 12 ay sürmektedir. Yargı makamlarında veya Savcılık Ofisinde 18 ay staj eğitimi tamamlamak, olumlu sonuçlanması halinde 2,6 yıllığına görevlendirme ve sonrasında ilk görevlendirme yapılır.

2.2.5. İspanya’da Hâkimlerin Eğitimi:

İspanya’da hâkim ve savcılara yönelik meslek içi eğitimler İspanya Yargı Okulu ile hâkim ve savcı okulundan oluşan İspanya Hukuk Araştırmaları Merkezi tarafından yürütülmektedir. İspanya Yargı Okulu hem Barselona ve Madrid şehirlerinde bulunmakta olup hâkimlerin meslek öncesi eğitimleri ile uluslararası programları Barselona sorumluluğundayken, meslek içi eğitimlerin sürdürülmesi Madrid’e verilmiştir.²¹⁹

Okul’ un eğitim faaliyetleri hâkimler, hukukçular ve akademisyenlerden oluşan tam zamanlı eğitmen kadrosu ve bu kadroda yer almayan hâkim, avukat ve uzmanlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Eğitimler, merkezi eğitim (Devlet Planı), merkezi

²¹⁸ https://adaylik.adalet.gov.tr/Resimler/251120191805Giovanni_Pasqua_Ankara_2_TR.pdf , Erişim Tarihi: 01.09.2024

²¹⁹ <https://www.eajtn.com/member-states/spain/>, Erişim Tarihi: 01.09.2024

olmayan programlar ve çevrimiçi eğitimler şeklinde icra edilmektedir. Okul' un eğitimlerinin hedef kitlesini yalnızca İspanya'da değil, tüm Latin Amerika ülkelerinde görev yapan hâkimler oluşturmaktadır.²²⁰

İspanya Hukuk Araştırmaları Merkezi ise 1944'den beri Madrid' de faal olan meslek öncesi ve içi eğitim sunun merkez ülke çapında eğitimler sunan diğer bir kurumdur. Bu kurum 1944 yılında hâkim ve savcı okulu olarak ikiye bölünmüştür. 2003 yılında çıkarılan Kraliyet kararnamesiyle Adalet Bakanlığına bağlı olarak kendi tüzüğü uyarınca faaliyet gösteren bağımsız bir tüzel kişi statüsü kazanmıştır. Merkezin bu hukuki yapısı, mali ve idari işlerinde özerkliğini teminat altına almıştır.

Türkiye' de Türkiye Adalet Akademisi tarafından meslek öncesi ve meslek içi eğitimler verilmektedir. Zaten kurumun amacı hâkim ve savcı yetiştirmektir. Eğitimin süresi, nasıl olması gerektiği, yazılı sınavlar olsun bu detayların hepsi ilgili yönetmelikle düzenlenmiştir.

Burada değinilmesi gereken konu Akademi tarafından hâkim ve savcılara yönelik olarak verilen eğitimin içeriğinin evrensel hukuk boyutunda olup olmadığı noktasındadır.

Türkiye Adalet Akademisinin 2020' de yayımlamış olduğu Meslek Öncesi Eğitimin Analizi ve Yeni Bir Model Önerisi Raporu bize bu konuda cevap niteliğindedir. Şöyle ki raporun içeriği incelendiğinde karşılaştırmalı olarak ülkeleri ele almakla birlikte birkaç ölçüte göre sonda bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan değerlendirme de adayların maddî hukuk bilgisinin yetersiz olabileceğinden maddi hukuk derslerine önemli bir yer ayrılıp ayrılmaması noktasındadır. Evrensel hukuk boyutuyla ilgili bir durum bu yapılan analiz sonucunda yer almamaktadır.

Yalnızca bir konu vardır ki o da evrensel nitelikten ziyade ülkenin uluslararası boyutta bire birde maruz kaldığı ve sebebinin Türkiye'ye yerleşen yabancılar olduğu konular işlenmek üzere rapora yazılmıştır. İşlenecek konular ; ‘*Adli Yardımlaşma, Suçluların İadesi ve Hükümlü Nakli, Uluslararası Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi*

²²⁰ <https://www.eajtn.com/member-states/spain/>, Erişim Tarihi: 01.09.2024

ve Adalet Alanı İle İlgili Uluslararası Kuruluşlar'' derslerinin anlatılması planlanmıştır.²²¹

Görüldüğü üzere raporda evrensel hukuka ilişkin konular yer almamıştır. Daha çok milli hukuk temelli bir eğitim yöntemi izlenmektedir. Yargı bağımsızlığının sadece bölgesel düzeyde kalmaması aynı zamanda diğer ülkelerde ki yabancı yargı mensupları ile de dirsek temasında bulunmak ve o teması kaybetmemek için bir olaya bakıldığında farklı bir bakış açısı ile bakabilmek için evrensel hukuku temel alarak eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ

3.1. Türkiye Adalet Akademisi ve Yargı Bağımsızlığındaki Yeri:

Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye'de hukuk eğitimi ve yargı sistemiyle ilgili önemli bir kurumdur. Adalet Akademisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Kuruluş amacı, yargı mensuplarının eğitimini sağlamak, mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak ve adalet hizmetlerinin etkinliğini artırmaktır.

Yargı bağımsızlığı ise demokratik bir hukuk devletinin olmazsa olmazıdır. Yargı bağımsızlığı, yargı organlarının, diğer devlet organlarından ve dış etkilere etkilenmeden tarafsız bir şekilde hukuku uygulamasını ve yargı yetkisini yerine getirmesini sağlar. Ancak, Türkiye'de yargı bağımsızlığı konusu zaman zaman tartışmalara konu olmuştur.

Özellikle son yıllarda, Türkiye'de yargı bağımsızlığı konusunda ulusal ve uluslararası çeşitli eleştiriler ve endişeler dile getirilmiştir. Bu eleştiriler genellikle yargıdaki atama süreçleri, yargının siyasi etkilere maruz kalması, yargı mensuplarına yönelik baskılar gibi konuları içermektedir.

²²¹ <https://vizyon.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/meslek-oncesi-egitimin-analizi-ve-yeni-bir-model-onerisi> , Erişim Tarihi: 02.09.2024

Türkiye Adalet Akademisi, yargı mensuplarının eğitimi ve mesleki gelişimine katkıda bulunarak yargı bağımsızlığına destek olabilecek bir rol üstlenebilir. Ancak, yargı bağımsızlığının güvence altına alınması için daha geniş kapsamlı reformlar ve siyasi irade gerekmektedir. Bu reformlar, yargının siyasi etkilere karşı daha dirençli hale gelmesini, atama süreçlerinin daha şeffaf ve bağımsız olmasını sağlayarak yargı bağımsızlığının güçlendirilmesine yardımcı olabilir.

3.2. Türkiye Adalet Akademisinin Kurumunun Kuruluşu:

1985 yılında yürürlüğe giren Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un kabulü ile adli ve idari yargı hâkim ve savcı adaylarının nitelikli bir eğitimden geçirilerek yetiştirilmesi amacıyla Ankara'da Adalet Bakanlığına bağlı olarak Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi kurulmuştur. Bu merkez, adayların teorik bilgi ve uygulamalı becerilerini geliştirmek, mesleki yetkinliklerini artırmak ve adalet sistemi içerisinde etkin bir şekilde görev almalarını sağlamak üzere faaliyet göstermiştir.

Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde Türkiye'nin mevzuat ve uygulamalarında uyum sağlaması gerekliliği doğmuş ve bu kapsamda hukuk alanındaki eğitim ve diğer görevlerin yerine getirilmesi için bağımsız bir kurumun oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, 2003 yılında kabul edilen 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu ile bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip bir yapıya sahip olan Türkiye Adalet Akademisi kurulmuştur. Bu akademi, adalet sisteminin etkinliğini artırmak, yargı mensuplarının yetkinliklerini güçlendirmek ve uluslararası standartlara uygun bir hukuk eğitimi sunmak amacıyla faaliyet göstermiştir.

Türkiye Adalet Akademisi, Etlik-Dışkapı'daki eski yerleşkesinden 2005 yılında İncek-Ahlatlıbel'deki modern ve kapsamlı bir yerleşkeye taşınarak daha geniş olanaklarla faaliyetlerine devam etmiştir.

9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 703 Sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 4954 Sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu yürürlükten kaldırılarak Türkiye Adalet Akademisi'nin kapatılması kararlaştırılmıştır.

10 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 60. maddesi ile Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi kurularak Adalet Bakanlığı bünyesinde bu alandaki görev ve hizmetlerin devam ettirilmesi kararlaştırılmıştır.

02/05/2019 tarihli ve 30762 Sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan 34 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Türkiye Adalet Akademisi yeniden kurulmuş, bu kez kamu tüzel kişiliğine sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan, özel bütçeli bir yapı olarak Adalet Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerine devam etmiştir²²².

3.1.2. Türkiye Adalet Akademisinin Kuruluş Amaçları ve Hedefleri:

Türkiye Adalet Akademisi, hâkim ve savcılar ile adaylara/hukuk yardımcılarına hâkimlik ve savcılık mesleğinin gerekli bilgi ve becerilerini kazandırmayı, bağımsızlık, tarafsızlık ve adalet anlayışının önemine ilişkin farkındalığı artırmayı, mesleki bilgi, kabiliyet, tecrübe, yeterlilik ve liyakati en üst seviyeye çıkarmayı, zamanı verimli bir şekilde kullanabilme, hukuki problemlere doğru çözüm üretebilme, insan haklarına ve hukuka uygun, adil ve makul sürede yargılama yapabilme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim kurumudur. Bu amaçlar doğrultusunda eğitim vererek, adalet sisteminin etkinliğini ve kalitesini artırmayı hedefler²²³.

Türkiye Adalet Akademisinin kuruluş amacı ve hedefleri hâlihazırda akademinin yayınlamış olduğu Stratejik Planlarda yazmaktadır. Şu an mevcut olan 2 tane stratejik planı bulunmaktadır. Bunlardan biri ve en günceli olan 2024-2028 yıllarını kapsayan Stratejik Plan, Türkiye Adalet Akademisi'nin deneyimlerden elde ettiği bilgileri ve yeni ihtiyaçları dikkate alarak hazırlanmıştır. Bu plan, Akademi'nin beş yıllık geleceğini planlamak amacıyla oluşturulmuştur. Kamuoyuyla paylaşılan bu Stratejik Plan, Akademi için 6 amaç ve 26 hedef belirlemekte ve performans göstergeleriyle desteklenmektedir. Stratejik Plan aynı zamanda kurumun kuruluş amacını ve hedeflerini tek tek sıralamak koşuluyla ortaya koymuştur. Bununla birlikte, kurumun web sitesinde de vizyon ve misyonunu açıklayan başlıklar altında benzer konular yer

²²² <https://taa.gov.tr/sayfa/tarihce>. Erişim Tarihi: 20.03.2024.

²²³ http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/rsqk+Adalet_Akademisi.pdf, Erişim Tarihi:23.03.2024.

almaktadır. Bu belgeler, Türkiye Adalet Akademisi'nin gelecek planlaması ve hedeflerine yönelik yol haritasını oluşturmaktadır.

Akademinin internet sitesinde yer alan misyonu, vizyonu ve temel değerleri yazmaktadır. Şöyle ki: “ **Kurumun misyonu:** *Anayasa ve kanunlardan aldığı yetki çerçevesinde aşağıdaki prensiplere dayanmaktadır*²²⁴: *Hukuka ve insan haklarına bağlı olmak, tarafsızlık ilkesine sahip olmak, bağımsızlık ilkesine inanmak ve bu ilkeyi uygulamak, hür vicdanıyla karar vermek, meslek etiğine bağlı olmak ve bu ilkeleri uygulamak, toplumun adalet ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte hâkim ve savcılar yetiştirmek.*”

“**Kurumun vizyonu:** *Hukuk ve adalet alanında uygulayıcılara sağladığı eğitimle ilgili olarak şu prensiplere dayanmaktadır*²²⁵: *Ulusal ve uluslararası düzeyde model alınan bir kurum olmak, özgün yaklaşımlar geliştirerek öne çıkmak, saygın bir kurum kimliği oluşturmak, yenilikçi ve ileri görüşlü bir yaklaşım sergilemek.*”

“**Kurumun temel değerleri şunlardır**²²⁶: *Temel hak ve özgürlüklere saygı, bilimsel özerklik, etik değerlere bağlılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik, katılımcılık, güvenilirlik, çözüm odaklılık, ehliyet ve liyakat, evrensellik, etkinlik ve verimlilik.*”

Kurumun Amaçları ve Hedefleri:

Bu kısım ise yayımlanmış olan 2024-2028 Stratejik planda yer alarak sayılmak suretiyle kamuoyu ile paylaşılmıştır. Stratejik planda 6 amacı ve 26 hedef varlığını göstermekle her bir amaç için belirlenen hedeflerin eksikleri giderme kurumu varlığını sürdürülebilir kılmak adına yol haritası çizdiği görülmektedir. Lakin mevcut stratejik planlamadan sonra Akademi tarafından çıkarılmış olan 2024 yılı Performans Programı ile bu amaç ve hedeflere eklemeler yapılmıştır. Amaç sayısı 7'ye hedef sayısı 32'ye çıkarılmıştır. Kurumun sayılı olan amaçlarına ek olarak uygulama temelli eğitimin öngörülmesi, diğer eklenen durum ise kurumsal kapasite ile ilgili olmakla kurumun zayıf yanı olan fiziki durumun tespiti ile eksikliğin giderilmek istenmiştir.²²⁷

²²⁴ <https://taa.gov.tr/sayfa/misyonumuz>, Erişim Tarihi:23.03.2024.

²²⁵ <https://taa.gov.tr/sayfa/vizyonumuz>, Erişim Tarihi:23.03.2024.

²²⁶ http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/rsqk+Adalet_Akademisi.pdf, Erişim Tarihi:23.03.2024.

²²⁷ Türkiye Adalet Akademisi 2024 Performans Programı,02.01.2024, syf.17.

Amaçlardan ilki bağımsız ve tarafsız hâkim ve savcılar yetiştirmek gayesiyle bu durumu sağlayabilmek adına hedefler meslek öncesine ait olup; interaktif yöntemlerle destekli, uygulamaya yönelik meslek öncesi eğitim verme, adaylara/yardımcılara psikolojik destek ve motivasyon çalışmaları yapma, hukuk metodolojisi ve hukuki argümantasyon temelli eğitimler verme, yabancı dillerini geliştirmeye yöneltmekle uluslararası literatüre erişebilecek ve uluslararası düzeyde meslektaşlarıyla temas halinde olmayı hedeflemektedir.

İkinci amacı ise ihtisaslaşma temelli eğitim ile adil, etkin ve evrensel hukuk ilkelerine uygun yargılama yapabilme becerilerini geliştirme ve diğer hukuk profesyonellerinin kendi alanlarıyla ilgili bilgi, birikimi artırmaktır. Bu amacı gerçekleştirme noktasında da 6 hedef belirlenmiştir. Hâkim ve savcıların mesleki bilgi, birikim ve kapasitelerinin yükseltilmesi için gerekli konularda eğitimler düzenleme, eğitim sürecinde yeni eğitim metotlarının uygulanması, uzaktan eğitim ve diğer metotlarla uygulama eğitimi verilmesi, üst politika belgelerinde belirlenen alanlarda eğitim programları düzenleme, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan hukuk profesyonellerine ihtiyaca yönelik eğitim faaliyetleri düzenleme, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği ve ilgili meslek kuruluşları ile iş birliği yapılarak eğitim programları düzenlemektir.

Üçüncü amaca bakıldığında ise Akademiye atanana veya görevlendirilen eğitimcilerin yetkinliklerini iletirmek üzere uygulamaya dayalı eğitim vermektir. Bu amaca hizmet eden hedeflere bakıldığında eğitimcilerin niteliğinin ve verimliliğinin artması, görevlendirilen eğitmenlerin yetkin kişilerden oluşması, eğitim verenler arasında emekli hâkim ve savcılar ile alanında uzman kişilerin olması ile eğitim kalitesinin artırılması ve bu hedef doğrultusunda eğitimcilerin uygulama adliyesi başta olmak üzere pratiğe dayalı eğitim vermeleridir.

Dördüncü amacı ise Akademinin; ulusal ve uluslararası düzeyde model alınan, yenilikçi bir kurum olması için araştırma ve geliştirme faaliyetleri sürdürmek olup bu yolda 5 hedef belirlenmiştir. Şöyle ki, eğitimde sürecinde müfredata ve interaktif eğitim anlayışı ile uzaktan eğitim yöntemlerini de içeren eğitici ve aday modülleri hazırlama, uygulanan eğitimin analiz edilip uzaktan eğitim teknolojilerinin de kullanılması ile yeni yöntem ve metotları geliştirme, yargıya duyulan güveni artırmak

için ulusal ve uluslararası projeler yürütülecek ve diğer kurumlara da yürütülen projeler bağlamında destek verme, kurumun faaliyetleri için ölçme ve değerlendirme araçları geliştirme, süreli ve süresiz yayınlar çıkarılacak olup kütüphane hizmetleri geliştirmektir.

Beşinci amacına bakıldığında hâkim ve savcılar ile adayların insan hakları konusundaki farkındalıklarını artırmaktır. Bunu sağlamaya yönelik olan hedefler ise adayların, AİHS hükümleri ile AİHM ve Anayasa Mahkemesi uygulamaları konusunda farkındalıklarının artırılması ile kararları doğrultusunda ihtiyaç duyulan konularda eğitim programları düzenleme, insan hakları konusunda Avrupa Konseyi HELP platformu kullanılarak eğitimlere devam etmektir.

Altıncı amacı ise hukuk eğitimi için ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktır. Hedeflerine gelinecek olursa yarar sağlayacağı öngörülen ülkeler iş birliği yapılarak o ülkelerin yargı mensuplarına yönelik programlar düzenleme, eğitim kapasitesinin artması için yabancı ülkelerin yargı okulları ile iş birliği yapma, günümüzde olan uluslararası yargı eğitim ağlarına katılma ve yenilerinin kurulması için çalışmalar yapma, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmak suretiyle hukuk ve adalette ortak bir anlayış geliştirme, yargı mensuplarına için gerekli görülen konularda uzmanlaşmaya dayalı eğitim programlarını gerçekleştirmek için kurumlarla iş birliği yapmaktır.

Yedinci amacına gelinirse Akademinin kurumsal kapasitesini güçlendirmektir. Bunun için Akademinin fiziki kapasitesinin artırılması sağlama, personelin motivasyonu ve verimliliği artırma, stratejik ve mali yönetim yapısını sağlamlaştırma ve hem kurum içi hem de kurum dışı farkındalığı artırmak için kurumsal iletişim faaliyetleri gerçekleştirmektir.

Stratejik Planda Akademinin yeni eğitim modelinin ilgili üç temel amacı olduğu Başkan tarafından ele alınmakla sayılmıştır. Bunlar ise; Tamamlayıcı Hukuk Eğitimi, Sürdürülebilir Hukuk Eğitimi ve Kişisel Mesleki Gelişim Eğitimi'dir. Ve yeni modeli açıklayan Başkan, planda şu şekilde açıklama yapmıştır: “*Yeni modelde; eğitim müfredatında sadeleşmeye ve eğitimcilerde profesyonelleşmeye gidilerek,*

interaktif eğitim modülleri, zengin içerikli ve pratik faydaları olan eğitim materyalleri ile çevrimiçi ve çevrimdışı görüntülü eğitim verilmesi hedeflenmektedir.”²²⁸

3.1.3. Türkiye Adalet Akademisinin Birimleri ve Teşkilat Şeması:

Akademi bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip olup özel bütçeli olmakla Bakanlıkla ilgili ve merkezi Ankara’da bulunan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan bir kamu tüzel kişisidir. (TAATÇUEHY md.6/1)

- **Başkanlık:** *“Başkan ve daire başkanlıklarından oluşur. Daire başkanlıkları, merkezler ve müdürlükler şeklinde teşkilatlanır.”*(TAATÇUEHY md.7/1-2)
- **Başkan:** Akademinin en üst amiri olup en üst yöneticisi olarak atanır ve genel yönetimden sorumludur. Başkan, Cumhurbaşkanı kararı ile üç yıl için atanır. İlgili kadronun boşalması hâlinde Bakan tarafından görevlendirme yapılabilir.
- **Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:** *“Başkan, Akademiyi etkin bir biçimde yönetir ve temsil eder. Akademinin düzenli ve etkin çalışmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Akademinin misyonunu, hedeflerini, stratejilerini ve ilkelerini uygulamak için koordinasyon sağlar ve planlamalar yapar. İdari gözetim ve denetim faaliyetlerini gerçekleştirir. Danışma Kurulu toplantılarına katılarak, Akademiyi ve faaliyetlerini ilgili paydaşlara bilgilendirir. Akademinin yönetim ve işleyişiyle ilgili diğer görevleri yerine getirir. Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirir.”*(TAATÇUEHY md.8)

Daire Başkanlıkları ve Görevleri: Atması Bakan tarafından yerine getirilip görevine bakıldığında ise Başkan tarafından verilen işleri yapmanın yanı sıra iş paylaşımı gereği üzerine düşen görevleri yerine getirir getirirken de iş ve işlemlerin usulüne uygun şekilde yürütülmesi konusunda gereken düzeni sağlar. (TAATÇUEHY md.9)

- **Tetkik hâkiminin atanması ve görevleri:** HSK hükümleri uyarınca, meslekte kıdemi beş yılı doldurmuş olan ve bu sürede üstün başarı sergileyen

²²⁸<http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/2963/Turkiye+Adalet+Akademisi+2024-2028>, Erişim Tarihi:23.03.2024.

hâkim ve savcılar, muvafakatleri alınmak şartıyla Bakan tarafından atanabilir veya görevlendirilebilir.

Görevleri ise şunlardır: İş bölümüne göre sorumlu oldukları görevleri yapmakla birlikte Başkan ve daire başkanı tarafından verilen diğer işleri de yerine getirir aynı zamanda sorumlu olduğu birimlerin düzenli bir şekilde çalışmasını sağlarlar. Adaylara mesleki gelişim anlamında danışmanlık yapar ve birimindeki personelin yıllık ve mazeret izinleri ile disiplin işlemlerini yürütür.(TAATÇUEHY md.10)

Hizmet Birimleri ve Görevleri: Daire başkanlıkları, merkezler ve müdürlükler olmak üzere 3'e ayrılır.(TAATÇUEHY md.11)

- **Daire başkanlıkları:** Kendi arasında 4 ayrılmaktadır.

- Eğitim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı:** Görevleri arasında, Başkan tarafından verilen diğer işlerin yapılması, adayların meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerinin planlarının hazırlanması ve uygulanması ile birlikte eğitim araç ve kaynaklarının kullanılmasını sağlama, adaylarla ilgili idari iş ve işlemlerin yürütülmesi, noterler, avukatlar ve uygun görülen kişilere eğitim verilmesi, hukuk ve adalet alanında uzmanlık ve sertifika programlarının uygulanması yer almaktadır. (TAATÇUEHY md.12)
- Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı:** Görevlerine bakıldığında, her daire başkanlığı gibi Başkan tarafından verilecek diğer görevleri yapma, hem yurt içi hem de yurt dışındaki kurumlarla hukuk eğitimi alanında iş birliği yapma, uluslararası kurumlarla iş birliği yapmak, yabancı ülkelerin yargı mensupları eğitim kurumlarıyla programlar geliştirmek ve değişim programları düzenlemek, üniversiteler ve diğer kurumlarla ortak çalışmalar yapmak bulunmaktadır. (TAATÇUEHY md.13)
- İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı:** Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmenin yanı sıra personelin özlük haklarına ilişkin işleri yürütür. Personelin mesleki ve kişisel gelişimine yönelik eğitim planlarını hazırlar ve uygular. Akademinin yazışma, evrak kayıt, arşiv gibi işlerinden sorumludur. Akademi ihtiyaçları doğrultusunda satın alma ve ihale işlemlerini gerçekleştirir. Güvenlik, temizlik, teknik, alt yapı, bilgi işlem ve

bakım-onarım hizmetlerini düzenler. Yatılı ve sosyal tesislerin işleyişine ilişkin işleri yürütür. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yapılan başvuruları işler. Akademiyi ilgilendiren davalara ilişkin iş ve işlemleri yürütür. Akademiye ait taşınır ve taşınmazların kayıtlarını tutar. (TAATÇUEHY md.14)

d) Strateji Geliştirme Başkanlığı: Strateji Geliştirme Başkanlığı, Akademinin stratejik planlarını hazırlar ve hedeflerini belirler. Bütçe teklifini stratejik plana uygun olarak oluşturur. Akademinin performansı ve mali durumu hakkında raporlar hazırlar. Mali raporları ve kesin hesapları düzenler. Bütçe, iş planı, gelir-gider hesapları ve yıllık raporlarla ilgili işlemleri yürütür. Gelir tahsilatı, takibi ve nakit yönetimini sağlar. Harcamaların bütçe çerçevesinde yapılmasını denetler. Muhasebe kayıtları ve hesap planlarıyla ilgili işlemleri yürütür. İstatistiki bilgileri tutar ve yayımlar. Mali mevzuatın uygulanmasını sağlar. Verilen diğer görevleri yerine getirir. (TAATÇUEHY md.15)

- **Merkezler ve Müdürlükler:** 5 merkez ve 2 müdürlük olmak üzere teşkilatlanmıştır.

a) Araştırma ve Geliştirme Merkezi: Hâkimler, savcılar ve adayların yetkinliklerini artırmak üzere nitelikli eğitim sunar. Eğitim ihtiyaçlarını belirler, eğitim modüllerini hazırlar ve günceller. Uzman eğitimcilerden oluşan bir eğitim havuzu oluşturur ve eğitici eğitimi programları düzenler. Eğitim yöntemlerini geliştirir ve ölçme-değerlendirme araçlarını oluşturur. Mesleki ve kişisel gelişim projeleri hazırlar ve diğer kurumların projelerine destek verir. Adalet ve hukuk bilincini artırmaya yönelik iş birlikleri yapar. Akademinin kapasitesini ve eğitim programlarını geliştirmek için çalışmalar yapar. Görüş taleplerine yanıt verir ve mevzuat çalışmalarını hazırlar. Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir. (TAATÇUEHY md.16)

b) Ölçme ve Değerlendirme Merkezi: Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir. Akademi tarafından düzenlenen eğitim programlarına yönelik ölçme, değerlendirme ve izleme faaliyetlerini yürütür. Aday eğitimlerinin sonunda gerçekleştirilen bitirme sınavlarına ilişkin tüm iş yönetir. Yıllık değerlendirme raporlarını hazırlar ve yayımlar, bu raporları ilgili birimlere ileterek gelecek planlama ve uygulama süreçlerinde değerlendirilmelerini sağlar. (TAATÇUEHY md.17)

- c) **Kişisel Gelişim Eğitimi Merkezi:** Hâkim ve savcılar ile adayların yargı etiği ilkelerine uygun davranışlar geliştirmelerine odaklı eğitim programlarını planlar ve uygular. Ayrıca, mesleki ve kişisel gelişim alanlarında bilgi ve yetkinliklerini artırmaya yönelik eğitim programlarını düzenler. Lisansüstü eğitim yapmalarını teşvik etmek amacıyla iş birliği yapar ve yabancı dil alanında bilgi ve yetkinliklerini geliştirmelerini destekleyici kurslar düzenler. Bunun yanı sıra, uygun görülen alanlarda sosyal ve kültürel etkinlikler düzenler ve Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir. (TAATÇUEHY md.18)
- d) **İnsan Hakları Merkezi:** Hâkim ve savcılar ile adayların insan hakları konusundaki farkındalıklarını artırmak ve eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenler. Bu etkinlikler arasında seminerler, kongreler, sempozyumlar gibi çeşitli platformlar yer alır. Ayrıca, insan hakları konusunda simülasyonlar, sertifika programları, kurgusal duruşmalar gibi eğitim etkinlikleri de düzenlenir. İnsan Hakları Merkezi Kütüphanesine ilişkin işleri yürütür. Başkan tarafından verilen diğer görevleri de yerine getirir. (TAATÇUEHY md.19)
- e) **Uzaktan Eğitim Merkezi:** Hâkim ve savcılar ile adayların hizmetine sunulacak uzaktan eğitim materyallerini geliştirme ve güncelleme sorumluluğunu üstlenir. Bununla birlikte, dijital eğitim platformlarını geliştirerek çevrimiçi ve çevrimdışı uzaktan eğitim organizasyonları düzenler. Mobil uygulamaların geliştirilmesi ve işletilmesiyle ilgilenir, böylece hâkim ve savcılar ile adaylar eğitim materyallerine kolayca erişebilirler. Başkan tarafından verilen diğer görevleri de yerine getirir. (TAATÇUEHY md.20)
- f) **Kurumsal İletişim Müdürlüğü:** Akademi için kurumsal kimlik oluşturma, kurum kültürünün pekiştirilmesi, kurumsal iletişim stratejisinin belirlenmesi gibi önemli görevleri üstlenir. Ayrıca, basın ve halkla ilişkiler hizmetlerini yönetir, kurumsal farkındalığı artırmak için çalışmalar yapar. Başkanın özel kalem hizmetlerini de yürütür ve Başkan tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir. (TAATÇUEHY md.21)
- g) **Yayın ve Kütüphane Müdürlüğü:** Akademi için çeşitli yayınların hazırlanması, tercüme edilmesi ve yayımlanması gibi önemli görevleri üstlenir. Ayrıca, sosyal ve kültürel dergilerin hazırlanması ve yayımlanması da bu müdürlüğün

sorumlulukları arasındadır. Akademinin tanıtımını ve faaliyetlerini içeren bültenler, broşürler ve katalogların hazırlanması ve yayımlanması da bu müdürlüğün görevleri arasındadır. Müdürlük aynı zamanda Akademi için kütüphane ve bilgi bankası kurulumunu ve yönetimini de üstlenir. Başkan tarafından verilen diğer görevleri de yerine getirir. (TAATÇUEHY md.22)

- **Danışma Kurulu ve Görevleri:** “*Danışma Kurulu, Bakanın görevlendirdiği bakan yardımcısının başkanlığında toplanır ve aşağıdaki üyelerden oluşur:*
 - a) *Bakan tarafından belirlenen üst düzey kamu yöneticilerinden üç kişi,*
 - b) *Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinde görev yapan hâkimler arasından seçilen birer kişi,*
 - c) *Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından birinci sınıfa ayrılmış adli ve idari yargı ilk derece mahkemelerinde görev yapan hâkimler ile Cumhuriyet savcıları arasından birer kişi,*
 - d) *Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelerin hukuk fakültelerinde ve eğitim bilimleri alanında görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilen birer kişi.*
 - e) *Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç kişiyi, Danıştay Başkanlık Kurulu Danıştay üyeleri arasından iki kişiyi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu kendi üyeleri arasından bir kişiyi üç yıl için Danışma Kurulu üyesi olarak belirleyebilir.*
 - f) *Danışma Kurulu üyeleri üç yıl için seçilir ve süreleri dolmadan ayrılan üyenin yerine yeni seçilen üye, ayrılan üyenin kalan süresini tamamlar.”*
(TAATÇUEHY md.23)

Danışma Kurulu, Bakanlık için stratejik öneme sahip kararların alınmasında ve politikaların belirlenmesinde danışmanlık yapmak üzere oluşturulan bir organ olarak önemlidir.

Görevleri şunlardır: Başkanlığa eğitim planları, yıllık faaliyetler, eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgili strateji ve hedefler, karşılaşılan sorunların çözümü ve diğer konular hakkında önerilerde bulunur. Bununla birlikte, Kurul ayrıca mevzuatla verilen diğer görevleri de yerine getirir. (TAATÇUEHY md.24)

Danışma Kurulu'nun toplantı usul ve esasları şu şekildedir: Yılda en az iki kez Başkanın çağrısı üzerine toplanır. Toplantı gündemi, yer ve zaman üyelere en az bir hafta önceden bildirilir. Toplantı gündemi, Danışma Kurulu Başkanı tarafından belirlenir ve gerekirse başka konular da eklenir. Toplantılarda Başkan, Akademinin faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapar veya bir başka yetkili kişi görevlendirilir. Danışma Kurulu Başkanı, toplantılara uzmanları ve kurum temsilcilerini davet edebilir. Toplantılar tutanağa geçirilir ve Danışma Kurulu üyelerince imzalanır. (TAATÇUEHY md.25)

• **Öğretim Elemanları ve Eğitim Kurulları:**

a) Öğretim elemanı olarak görevlendirme: Atanan veya görevlendirilen tetkik hâkimleri arasından meslekte fiilen sekiz yılını tamamlamış üstün başarılı, tercihen eğitim ve ders anlatma tecrübesi olan, lisansüstü eğitim almış, yabancı dil bilen, mesleki ve bilimsel eseri bulunanlar öğretim elemanı olarak görevlendirilebilir. Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri ile araştırma görevlileri Başkanın talebi, üniversite yönetim kurulunun uygun görmesi ve rektörün onayı ile muvafakatleri alınmak suretiyle Akademide öğretim elemanı olarak görevlendirilebilir. Bu kişiler hakkında CBK, Yükseköğretim Kanunu ve bu Yönetmelik hükümleri uygulanır. Bu şekilde atanan veya görevlendirilenlere ihtiyaç duyulması halinde eğitici eğitimi programı düzenlenebilir. Öğretim elemanları, hazırlanan eğitim modüllerine uygun eğitim verirler. Eğitimler sırasında mevzuat, güncel içtihatlar ve kaynaklar kullanılır. Bu amaçla hazırlanan materyallerden faydalanılır. (TAATÇUEHY md.26)

b) Öğretim elemanlarının görevleri: Hâkim ve savcılara, adaylara eğitim vermek ve adaylara danışmanlık yapmak. Noterler ve avukatlar gibi uygun görülen kişilere eğitim hizmetleri sunmak. Hukuk ve adalet alanına yönelik uzmanlık ve sertifika programları ile kursları düzenlemek ve bu kurslarda eğitim vermek. Hukuk ve adalet alanında düzenlenecek seminerler, konferanslar gibi etkinliklere katkıda bulunmak. Başkan tarafından verilen diğer görevler doğrultusunda eğitim ve öğretim hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlamak. (TAATÇUEHY md.27)

c) Ders vermek üzere görevlendirilenler: “Başkanın talebi üzerine yetkili makam, kurul veya organlarınca uygun görülen yeteri kadar Yargıtay ve Danıştay üyesi, hâkim ve savcılar, avukatlar, noterler ile alanında uzman kişiler Akademide ders

vermekle görevlendirilebilir. Hâkim ve savcılar, avukatlar, noterler ve alanında uzman kişilerin görevlendirilmeleri için meslekte fiilen beş yılını tamamlamış olmaları şartı aranır. Akademide görev yapanlar yetkin oldukları alanlarda ders vermek üzere Başkan tarafından görevlendirilebilir. Birinci fıkra uyarınca ders vermek üzere görevlendirilenlere ihtiyaç duyulması halinde eğitici eğitimi programı düzenlenebilir. Birinci fıkra uyarınca görevlendirilenler, Akademi tarafından hazırlanan eğitim modüllerine uygun eğitim verirler. Eğitimler sırasında mevzuat, güncel içtihatlar ve kaynaklar kullanılır. Bu amaçla hazırlanan materyallerden faydalanılır.” (TAATÇUEHY md.28)

- **Eğitim kurulları:** “Akademide icra edilen eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi, öğretim elemanları ve ders vermek üzere atanmış kişiler arasında etkin iletişim ve koordinasyonun sağlanması, eğitim hizmetlerinin belirlenmiş standartlara uygun, etkin ve verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla Ceza Hukuku Eğitim Kurulu, Özel Hukuk Eğitim Kurulu ve İdare Hukuku Eğitim Kurulu kurulur.” (TAATÇUEHY md.29)

Eğitim kurulları, Akademide görev yapan hâkimler ve öğretim elemanları ile ders vermek üzere görevlendirilenler arasından Başkan tarafından seçileceklerden oluşur. **Bu kurulların görevleri şunlardır:** “Uygulanan eğitimi değerlendirmek ve müfredatı gözden geçirerek tavsiyelerde bulunmak. Mevzuat ve uygulamalar ışığında eğitim modüllerinin geliştirilmesine katkı sağlamak. Eğitim programlarının, Akademi tarafından geliştirilen eğitim modül ve materyallerine uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamak.” (TAATÇUEHY md.30)

“Eğitim kurulları, Başkanın daveti üzerine eğitim dönemlerinin öncesinde ve sonrasında veya Başkan tarafından gerekli görülmesi halinde toplanır. Toplantılara alanında uzman kişiler ile kamu veya özel kurum ve kuruluş temsilcileri de davet edilebilir. Toplantı sonrasında eğitim değerlendirme raporu hazırlanır.” (TAATÇUEHY md.31)

3.1.4. Türkiye Adalet Akademisinin 703 Sayılı KHK İle Kaldırılması

Türkiye'de hükümet sistemi tartışmaları ve arayışları, 1982 Anayasası'nın kabulünden önce başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Özellikle yeni anayasa arayışlarının yoğunlaştığı dönemlerde, yeni anayasanın hangi hükümet sistemi modelini benimsemesi gerektiği konusundaki tartışmalar hep ana gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. Bu tartışmalar, Türkiye'nin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısıyla uyumlu, demokratik ve istikrarlı bir hükümet sistemi modelinin belirlenmesi amacını taşımaktadır.²²⁹

2007'deki referandum, Türkiye'de cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesini sağlayan bir değişikliğe yol açtı. Bu değişiklik, cumhurbaşkanının artık Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından değil, doğrudan halk tarafından seçilmesini öngördü. Bu önemli değişiklik, Türkiye'nin siyasi yapılanması ve demokratik süreçlerinde önemli bir dönüm noktasıydı.

2017'deki Anayasa değişikliği referandumu da bu süreci hızlandırdı ve derinleştirdi. Bu referandumda, Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi benimsenmesi ve cumhurbaşkanının yetkilerinin genişletilmesi kabul edildi. Bu, Türkiye'nin siyasi sistemini köklü bir şekilde değiştiren bir adımdı ve tartışmalara yol açtı.

2007 ve 2017 referandumları, Türkiye'nin siyasi ve demokratik yapılanması üzerinde büyük etkileri olan kritik dönemeçlerdir. Bu değişikliklerin sonuçları ve etkileri, Türkiye'deki siyasi sistem ve demokratik süreçler üzerindeki akademik ve politik tartışmaların merkezinde yer almaktadır.²³⁰

15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sonrasında, Türkiye'de devletin bekasını sağlamak adına hükümet değişikliği konusu yeniden gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, Anayasa değişikliği öngören bir kanun teklifi hazırlanmış ve yeni bir hükümet sistemine geçişi sağlayacak düzenlemeler içeren Anayasa değişiklik teklifi Meclis'ten geçirilerek halk oylamasına sunulmuş ve onaylanmıştır.

²²⁹ Fazıl Hüsnü Erdem, "Nasıl Bir Parlamenter Sistem", Ocak, 2023, Ankara s.5.

²³⁰ <https://www.yenisafak.com/secim-referandum-2017>, Erişim Tarihi:17.03.2024.

16 Nisan 2017 tarihinde yapılan halkoylamasında kabul edilen anayasa değişikliği ile Türkiye'de " Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" olarak adlandırılan yeni bir hükümet sistemine geçiş sağlanmıştır. Bu değişiklik, 9 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Yürütme organının yapısı, temel bir değişiklik geçirmiş ve bu değişikliklere paralel olarak yürütme organının işleyişinde de ayarlamalar yapılmıştır. Bu kapsamda, Anayasa'nın 8. maddesi yürütme yetkisi ve görevinin, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak "Cumhurbaşkanı" tarafından kullanılacağını ve yerine getirileceğini belirtirken, 104. madde ise yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanına ait olduğunu ifade etmiştir. Bu değişikliklerle birlikte, yürütme organı artık yalnızca Cumhurbaşkanından oluşmaktadır; Başbakanlık makamı ve Bakanlar Kurulu kaldırılmıştır. Başka bir deyişle, yürütme organı tek başlı hale gelmiştir.²³¹

Yürütme organının yapısındaki değişiklikler, yürütmenin düzenleyici işlemlerinde de önemli değişikliklere neden olmuştur. 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği tarihten 2017'ye kadar geçen süreçte, yürütmenin özel kural koyma yetkisi Anayasa tarafından düzenlenmiştir. Bu dönem süresince, Bakanlar Kurulu, TBMM'nin çıkarmış olduğu Yetki Kanunu'na dayanarak kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarabilirdi. Bu KHK'ler, hiyerarşik olarak kanunlarla eşit düzeyde bulunur ve KHK'ler aracılığıyla kanunlar değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilmekteydi. Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu da olağanüstü hâl ve sıkıyönetim dönemlerinde, bir yetki kanunu olmaksızın bu tür düzenlemeleri yapabiliyordu.

Ancak, getirilen yeni hükümet sistemiyle birlikte Bakanlar Kurulu kaldırılmış ve yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı'nın elinde toplanmıştır. Dolayısıyla, artık Bakanlar Kurulu'nun olağan veya olağanüstü dönemlerde çıkardığı KHK'lerden bahsetmek mümkün değildir. Bunun yerine, yeni sistemde yürütmeye "Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri" (CBK) ile kural koyma imkânı tanınmıştır.

2017'deki değişiklikler doğrultusunda kabul edilen mevcut Anayasa'nın 18 maddesinde kapsamlı değişiklikler yapıldığı ve birçok maddenin tamamen kaldırıldığı görülmektedir. Ancak, hükümet sistemi değişikliğinin sadece Anayasa hükümlerini

²³¹ Cemre Akyılmaz, 2017 Anayasa Değişikliğine Göre Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, Y. 2019, s.192.

değiştirmekle tamamlanmayacağı bilinmektedir. Çünkü hem kanunlar hem de idari düzenleyici işlemler seviyesinde birçok mevzuat hükmünün değiştirilmesi veya uyum sağlanması gerekmektedir.

Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlamak amacıyla, bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelere değişiklik yapılmasını sağlayan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yayınlanmıştır. Bu kararname ile Anayasa'da yapılan değişikliklerin gerektirdiği kanuni düzenlemelerin yapılması sağlanmış ve hükümet sistemi değişikliğine uyum sağlanmıştır.

703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi gereğince, 4954 Sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu yürürlükten kaldırılarak Türkiye Adalet Akademisi kapatılmıştır. Bu kararın ardından, Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu değişikliklerle birlikte, Türkiye'nin adalet sistemiyle ilgili eğitim kurumları ve yapılması yeniden düzenlenmiştir. Bu durum, Türkiye Adalet Akademisi'nin kapatılması ve yerine Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır²³².

10 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 60. maddesi uyarınca Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi kurulmuş ve 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 12. maddesine göre, Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi organları oluşturuluncaya kadar Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından Akademi tarafından yapılması gereken görev ve hizmetler yürütülmüştür.

Bu geçici maddelere göre, Akademi kadrosunda bulunan hâkim ve savcılar Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından, diğer personel ise Adalet Bakanlığı tarafından, görevlerinin sona erdiği tarihten itibaren 15 gün içinde durumlarına uygun kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve atanmıştır. Geçici olarak görevlendirilen hâkim ve savcılar ile diğer personel, kadrolarının bulunduğu yerlerde göreve başlamışlardır.

Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi organları oluşturuluncaya kadar, Akademi tarafından yapılması gereken görev ve hizmetler Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi

²³²<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3.pdf>,Erişim

Tarihi:17.03.2024

Başkanlığı tarafından yürütülecektir. Bu geçiş sürecinde, Adalet Bakanlığı'nın Eğitim Dairesi Başkanlığı, Akademi'nin yerine geçerek gereken işlevleri üstlenecek ve Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi'nin organları tam olarak kurulana kadar bu görevleri yürütecektir. Bu düzenleme, mevcut eğitim ve hizmet süreçlerinin aksamadan devam etmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır²³³.

Anayasa ve kanunlardan aldığı yetki çerçevesinde, adli ve idari yargı hâkim ve savcı adaylarının yetiştirilmesini sağlamak amacıyla var olan düzenleme, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan bir kararname ile değiştirilmiştir. 2017 değişiklikleriyle önemli bir şekilde güçlendirilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, bu konuda düzenlemeler içermek üzere yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye Adalet Akademisi hakkında 34 No' lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınlanmıştır.

02 Mayıs 2019 tarihli ve 30762 Sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan 34 No' lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kamu tüzel kişiliğine sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan, özel bütçeli bir kurum olarak Adalet Bakanlığı'na bağlı ve merkezi Ankara'da bulunan Türkiye Adalet Akademisi yeniden kurulmuştur. Bu düzenleme ile adalet alanında eğitim ve yetiştirme faaliyetlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır.

Söz konusu kararname ile Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi kapatılırken, Türkiye Adalet Akademisine 182 kadro ihdas edilmiştir. Bu çerçevede, kamu tüzel kişiliğine sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan Akademi kurulmuştur. Akademi, Başkanlık ve Danışma Kurulundan oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. Merkezi Ankara'da bulunan Akademi, uzmanlık esasına göre eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama birimleri oluşturabilecektir. Akademi, Adalet Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösterecek ve hâkim ve savcılara yönelik eğitim programları düzenleyecektir. Ayrıca, Akademi'nin gelirleri arasında bağışlar ve vasiyetler de bulunacaktır. Bu düzenlemelerin amacı, adalet sisteminin eğitim ve yetiştirme alanında daha etkin bir şekilde işlev görmesini sağlamaktır.

34 No' lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile mülga edilen 4954 Sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu arasında birçok farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık,

²³³<https://www.hukukihaber.net/turkiye-adalet-akademisi-khk-ile-kapatildi>,Erişim Tarihi:17.03.2024.

birinin kanun, diğerrinin ise cumhurbaşkanlığı kararnamesi niteliğı taşımasıyla zaten açıkça görölmektedir.

Kararnamenin Yürürlük başlıklı 18. maddesi, kararname yayım tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, 2019 tarihinden itibaren bugüne kadar hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimlerini düzenlemek konusunda bu kararname uygulanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararname hakkında verdiği iptal kararı hem hukuk camiası açısından hem de cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin anayasal çerçevesi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Anayasa Mahkemesi, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisine sahiptir ve verdiği bu iptal kararı dikkat çekicidir. Bu karar, hukuki süreçlerde ve yargı kararlarının oluşumunda önemli bir referans noktası olabilir.

Anayasa Mahkemesi, 28 Aralık 2023 tarihinde E.2019/72 numaralı dosyada, 34 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin tümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Ancak, bu iptal kararının Resmî Gazete 'de yayımlanma tarihi olan 28 Şubat 2024 tarihinden bir yıl sonra, yani 28 Şubat 2025 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğı hüküm altına alınmıştır.

Türkiye Adalet Akademisi Kurumu ile ilgili mevcut düzenlemede, ilgili 34 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi iptal kararında belirtilen yürürlüğe giriş tarihine kadar bu kararname yürürlükte kalacaktır. Bu süreçte, kararname hükümleri geçerli olacak ve uygulanmaya devam edilecektir.

3.1.5. Türkiye Adalet Akademisinin 34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle Yeniden Kurulması:

Türkiye Adalet Akademisi, 4924 sayılı kanunla 2003 yılında kurularak adalet sisteminin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla faaliyet göstermiştir. Zaman içerisinde değişen toplumsal ve hukuki koşulların gerektirdiğı adaptasyon ihtiyacı doğrultusunda, 15/02/2014 tarihinde kabul edilen ve 27/02/2014 tarihinde Resmî Gazete' de yayınlanan "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Türkiye Adalet Akademisi Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler,

mevcut sorunlara ve değişen toplum yapısına uyum sağlama amacı gütmüş ve 2018 yılına kadar uygulanmıştır.

Ancak, 9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 703 Sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi ile 4954 Sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu yürürlükten kaldırılarak, Türkiye Adalet Akademisi'nin faaliyetleri sonlandırılmıştır²³⁴.

Bu gelişmeyi takiben, 10 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 60. maddesi ile Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi kurulmuştur. Ayrıca, 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 12. maddesi uyarınca, Hâkim ve Savcı Eğitim Merkezi organları oluşturuluncaya kadar Türkiye Adalet Akademisi tarafından yapılması gereken görev ve hizmetlerin Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Bu, Türkiye Adalet Akademisi'nin kapanması sonrasında geçici bir çözüm olarak karşımıza çıkmıştır.

Türkiye Adalet Akademisi'nin yeniden kurulması için mevzuatta yapılan değişiklik, Türkiye'nin yargı erkinin teminatını sağlayacak hâkim ve savcıları yetiştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu önemli kurumun tekrar hayata geçirilmesi için, 2/5/2019 tarihinde yürürlüğe giren 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile adım atılmıştır.

Bu noktada göze çarpan husus daha on ayı geçmeden aynı konuda başka bir mevzuat değişikliğinin varlığı ve Türkiye Adalet Akademisi'nin daha önce bir kanunla kurulmuş olmasına rağmen, sonradan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden kurulması şeklinde bir dönüşümü yansıtmasıdır. Bu değişiklik, Türkiye'de mevzuatın ve kurumsal yapıların zaman zaman hızlı değişime uğradığını ve bu değişimlerin farklı düzenlemelerle yönlendirilebileceğini göstermektedir.

Türkiye Adalet Akademisi'nin tekrar kurulmasıyla birlikte, yargı erkinin nitelikli mensuplarının yetiştirilmesi ve eğitimi alanındaki önemli bir boşluğun doldurulması

²³⁴ <https://taa.gov.tr/sayfa/tarihce>, Erişim Tarihi:23.03.2024.

hedeflenmektedir. Bu kurumun yeniden hayata geçirilmesiyle, adalet sisteminin etkinliği ve güvenilirliği açısından önemli bir adım atılmıştır.

Her ne kadar bu amaçlar doğrultusunda toplumun hukuk temelini sağlayacak olan meslek mensupları için kurulmuş bir kurum olsa da daha ilk basamaktan hukuka uygun olmayan bir düzenleme ile hayata geçirilen kurum taban tabana zıtlık oluşturmaktadır. Zıtlığın kendi içerisinde ki çelişki zaten temeli zayıf bir inşa olup halkın bu zemin üzerindeki beklentilerinin karşılanması olanaksızdır.

Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin süreci, 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un kabul edilmesiyle önemli bir dönemeç yaşamıştır. Bu değişiklik, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan halkoylamasıyla onaylanmıştır ve böylece 2017 yılındaki değişikliğinden önce düzenlenen "tüzük" adlı düzenleyici işlemin varlığına son verilmele Anayasa'da artık yürütme organının düzenleyici işlemleri olarak sadece Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmeliğe yer almaktadır.

Sadece 1982 Anayasası'nın 107. maddesinde yer alan cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Anayasa'nın farklı maddelerinde daha geniş bir kapsamda ve farklı bir nitelikle düzenlenmiştir. Daha nceki Anayasa hükümlerine göre, cumhurbaşkanlığı kararnameleri sadece Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, çalışma esasları ve personel atama işlemlerini düzenlemekteydi. Ancak, 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu ile getirilen yeni tip Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Anayasa'nın 104. maddesinin 17. fıkrasında belirtilen temel ilke ve koşullara dayanmaktadır.

Bu hüküm, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin içeriğini yürütme yetkisine ait konularla sınırlar. Böylelikle, Anayasa'nın verdiği Cumhurbaşkanlığı kararnamesi yetkisi belirli bir çerçevede kullanılabilir ve yasama organının yetkisine müdahale etme riskini azaltır.

Anayasa'nın 104. maddesinin 17. Fıkrasına göre;

“ Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.

Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.

Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.” denilmekle birlikte sınırları anayasal düzlemde çizilmiştir.

Ama yine de cumhurbaşkanlığı kararnamesi düzenlemelerinin hayata geçirilmesi ile yaşanacak olan sorunları önlemek adına bu sınırların yine de açıklanmaya muhtaç, bu kararnamelerin hukuki çerçevelerinin daha keskin sınırlarla belirlenmesi artık ihtiyaçtır.

Bu ihtiyaç Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin çıkarılabileceği konulardaki keyfiyetin her alanda joker kartı gibi kullanılarak düzenleme yapılmaması gerektiğinin altını çizerek vurgulanması ve belirli, aşılabilir sınırların olması gerektiğini göstermelidir.

34 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Türkiye Adalet Akademisi'nin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bu kararnameye göre:

- Türkiye Adalet Akademisi, kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip olacaktır.
- Akademi, Başkanlık, Akademi Başkanı ve Danışma Kurulundan oluşacak
- Akademi'nin merkezi Ankara'da olacak ve uzmanlık esasına göre eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama birimleri oluşturabilecek. (34 Sayılı CBK md.3)
- Akademi, Başkan ve daire başkanlıklarından oluşacak ve Adalet Bakanlığına bağlı olarak çalışacak.

Bu gelişmeler bütününde hâkim ve savcılar ile ilgili yapılan değişikliğin kanunla olması ve yeni getirilen müessesenin görev ve yetkilerinin keza yine kanun ile belirlenmiş olması bize bu Akademi'nin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmasının Anayasa'ya aykırılığını bir kez daha gözler koyar. CBK ile kurulması gerekçesi ile hukuki temelden yoksun olmakla kuvvetler ayrılığı ilkesinde ki denge mekanizmasının yani yasama –yürütme ilişkileri bağlamında ciddi hukuki sorunlar yaratmaktadır.

3.1.6.Türkiye Adalet Akademisinin Yeniden Kurulması ile Önceki ve Şimdiki Yapısı:

Türkiye Adalet Akademisi, 2003 yılında kanunla kurulmuş sonrasında kurumun tarihsel süreci sürekli bir biçimde değişmiş olmakla birlikte 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılarak daha sonra 2/5/2019 tarihinde yürürlüğe giren 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile tekrar kurulmuş olduğuna daha önceden değinmiştik.

İlgili kanunun kaldırılması sonrasında, çeşitli konuların 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde yer almadığı ve bu konuların düzenlenmesi için çeşitli yönetmeliklerin çıkarılması gerektiği görülmüştür. Bu doğrultuda, 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 15. Maddesi, düzenlenen hususlara ilişkin usul ve esasların Akademi tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle belirleneceğini öngörmüştür. Bu durum, belirli konuların detaylı düzenlenmesinin yönetmelikler aracılığıyla yapılmasını sağlamış olmakla bu yetki Akademiye bırakılmıştır. Ancak, mülga edilen kanunda Akademi ile ilgili tüm hususların kanun çıkarılarak yasama organı tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu durum, kanunla düzenlenen konuların daha katı ve kalıcı bir hukuki zemine dayandığını göstermektedir.

34 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde ele alınmayan hususlar için 6 farklı yönetmelik çıkarılmış olmakla bu hususlar düzenlenmiştir **Bunlar ise şöyledir:**

1. Türkiye Adalet Akademisi Disiplin Yönetmeliği
2. Türkiye Adalet Akademisi Meslek Öncesi Eğitimin Uygulama Esasları ile Yazılı ve Sözlü Sınavlara Dair Yönetmelik
3. Türkiye Adalet Akademisi Meslek İçi ve Hizmet İçi Eğitim Hakkında Yönetmelik

4. Türkiye Adalet Akademisi Yayın Yönetmeliği
5. Türkiye Adalet Akademisinin Teşkilatı ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
6. Türkiye Adalet Akademisi Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği

Önceki hali ile sonraki hali arasında, mülga edilen Kanun ve yeni Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ile bu kararnamede düzenlenmeyen diğer temel hususların düzenlendiği yönetmelikler arasında değişiklikler mevcuttur.

Mülga olan 4924 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte, Türkiye Adalet Akademisi'nin yeniden düzenlenen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve yönetmeliklere bakıldığında, kurumun teşkilat yapısından meslek içi eğitime, kurullardan, bütçeye kadar farklılıkların olduğu görülmektedir. Yeni düzenlemelerin kurumun işleyişine etkisi oldukça derinlemesine olmuş, bu da Adalet Akademisi'nin işleyişinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Kısa vade içerisinde yargı bağımsızlığı ve hukuk devleti sağlayıcıların alımında ve eğitiminde kilit bir öneme sahip olan Akademi için son derece hızlı, plansız ve tam anlamıyla oturtulmamış yeni bir düzen oluşturulmuştur. Bu düzeni oluşturma noktasında mülga edilen kanundan farklı olarak yetkilendirilen kişi ve bölümlerle ele alındığında, kamu hizmetinin kalitesini olumsuz yönde etkilemesi içten bile değildir. Bu durumun sonuçlarına bakıldığında hukuk devletinin istikrarını zedelemek, vatandaşlar ve kamu görevlileri için uyumu zorlaştırmak kaçınılmaz olacaktır. O yüzden sürekli değiştirilen düzenin hukuk düzleminde herhangi bir yararı olmadığı gibi toplumsal hayata birçok zararı meydana getirebilir.

3.1.6.1. Türkiye Adalet Akademisi'nde 4954 Sayılı Kanun'un 2014'teki Değişiklikleri:

Türkiye Adalet Akademisi, 4924 sayılı kanun ile 2003 yılında kurulmuştur. Ancak, 15/02/2014 tarihinde kabul edilen ve 27/02/2014 tarihinde Resmî Gazete 'de yayınlanan "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile bu kanunda değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler, 2018 yılına kadar uygulanmıştır. Çünkü 9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren Kanun Hükmünde Kararname ile ilgili kanun mülga edilmek suretiyle Akademi kapatılmıştır.

Getirilen değişikliklerden ilki arasında Akademinin organlarından ve Başkanlığı oluşturanlardan biri olan Genel Sekreterlik kaldırılmış ve kanunda geçtiği her maddeden de çıkarılmıştır. Yerine ise hizmet birimleri başlığı altında daire başkanlıkları getirilmiştir.

Genel Kurul üyeleri arasında sayılanlar arasına Teftiş Kurulu Başkanı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürü, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürüne yer verilmiştir. Ve yine Genel Kurulun görevi olan Akademide verilen hizmetler karşılığında alınacak ücretler için Yönetim Kurulunca hazırlanan tarifeyi onaylamada kaldırılmıştır.

Yönetim Kurulu hakkında da değişimler mevcuttur. Önce ki mevzuatta Başkan ve başkan yardımcıları adaylarını belirleme görevi var iken değişen hali ile artık Başkan, Bakan tarafından belirlenecektir. Yönetim Kurulunun görevleri arasına Akademice verilen hizmetler karşılığında alınacak ücretleri gösteren tarifeyi hazırlama, değitirme ve yürürlüğe koymak eklenmiştir.

Denetim Kurulu üye sayısı ise önceden Genel Kurulun kendi üyeleri arasından seçtiği üç üye iken buna ilaveten asıl iki yedek üye daha eklenmiştir.

Eğitim Merkezi mevzuattan kaldırılmıştır.

3.1.6.2.2/5/2019 tarihli 34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Buna İlişkin ıkan Yönetmeliklerin Mülga Olan 4954 Sayılı Kanun İle Arasındaki Değişiklikler:

Değişiklikten önceki durumda, Adalet Akademisi'nin yapısı, görevleri, iç işleyişi, personel kadroları, eğitim programları, akademik faaliyetleri ve diğer konular, ilgili her şey mülga edilen kanun ile belirlenmiştir. Ancak bu konuların hepsi Akademi'nin kapatılması ve yeniden kurulması süreci sonrasında çıkarılan 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde yer almamakla birlikte, bu konular yeni yönetmeliklerle düzenlenmiştir.

Kurumun önceki ve sonraki yapısının anlaşılması için mevzuatta yapılan değişikliklere bakmak önemlidir. Yürürlükten kaldırılan kanun ile yerine getirilen mevzuat değişiklikleri karşılaştırıldığında, değişen maddelerle ilgili hem Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne hem de ilgili yönetmeliklere ilişkin eski ve yeni halleri aşağıda ele alınmıştır.

Mülga 4954 sayılı kanun maddeleri ile 2019 da yürürlüğe giren CBK ve yönetmelik maddeleri arasındaki farklar:

1. Değişiklik: 34 sayılı CBK m.3/3: Akademide, uzmanlık esasına göre eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama birimleri oluşturulabilir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde, Türkiye Adalet Akademisi'nin teşkilat yapısının kurulması yetkisi tamamen kararnamede belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda Akademi Başkanlığına bırakılmakla birlikte yönetmelikle yapılması öngörülmüştür. Yargı ile alakalı bu konuların kanun ile düzenlemesi gerekirken bu karşın daha alt bir düzenleyici idari işlem olan yönetmelikle düzenlenmesi, hukuk devleti ilkesiyle çelişmekte ve hukuk temelinden yoksundur.

2. Değişiklik: 34 sayılı CBK m.5: “*Başkanlık, Akademi Başkanı ve daire başkanlarından oluşur. Daire başkanlıklarının sayısı dörtten fazla olamaz.*”

Yapılan değişikliklere göre, eski düzenlemede Başkanlık, Başkan ve üç başkan yardımcısından oluşurken, yeni düzenlemeyle başkan yardımcılıklarının yerine daire başkanlıkları gelmiştir.

Ayrıca, Başkanın atanması ve görev süresi konularında da değişiklikler yapılmıştır. Şöyle ki; Başkanın ataması eski mevzuata göre Bakan tarafından belirlenen kanunda yazan belirli kriterlere uygun kişiler arasından Bakanlar Kurulu tarafından dört yıl süreyle seçilip görevlendirilmesi veya ataması yapılırken artık yeni hali ile ilgili yönetmelikte 8. Maddesi uyarınca; Başkan, artık Cumhurbaşkanı kararı ile üç yıl için atanmaktadır.

3. Değişiklik: Hizmet Birimleri sayısı ve çeşitleri:

Hizmet Birimleri başlığı, ilgili yönetmeliğin (TAATÇUEH) 11. maddesinde ele alınmıştır. Önceki kanunda, Başkanlığın hizmet birimleri olarak 5 tane Başkanlık bulunurdu.

Yeni düzenlemeyle ise hizmet birimleri daire başkanlıkları ve bunlara ek olarak merkezler ve müdürlüklerden oluşmaktadır. Bu yeni düzenlemeyle toplamda 4 Daire Başkanlığı, 5 Merkez ve 2 Müdürlük olmak üzere bir değişiklik yapılmıştır. Bunlar; “*Daire başkanlıkları şunlardır: Eğitim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler*

Dairesi Başkanlığı, İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. Merkezler ve müdürlükler ise şunlardır: Araştırma ve Geliştirme Merkezi, Ölçme ve Değerlendirme Merkezi, Kişisel Gelişim Eğitimi Merkezi, İnsan Hakları Merkezi, Uzaktan Eğitim Merkezi, Kurumsal İletişim Müdürlüğü, Yayın ve Kütüphane Müdürlüğü’’ dır.

4. Değişiklik: Kurullar:

Yürürlükten kaldırılan kanunda Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve bu kurulların oluşumu, görevleri ve işleyişi detaylı bir şekilde düzenlenmişti. Adalet Akademisi'nin yönetim ve denetim mekanizmalarını belirleyerek kurumun etkin çalışmasını sağlamak için önemli bir çerçeve oluşturur. Bu düzenlemeler, Adalet Akademisi'nin amacına uygun olarak faaliyet göstermesini sağlamak amacıyla yapılmıştı.

Ancak, yeni getirilen düzenlemeye bakıldığında kararnamenin 7. maddesinde ve ilgili yönetmeliğin Beşinci Bölümü (23-25. maddeler arası) yeni getirilmiş olan Danışma Kurulu ve görevleri düzenlenmiştir. Kararnameye eklenen Danışma Kurulu dışında diğer kurullara değinilmemekte ve artık mevzuatta yoktur. Türkiye Adalet Akademisi'nin kurumsal yapısının ve yönetim mekanizmalarının yeniden yapılandırıldığını göstermekle birlikte, Akademinin danışma mekanizması ve işleyişi belirlenmiştir, kurul yapıları ve işlevleri farklılaştırılmıştır.

5. Değişiklik: 34 sayılı CBK 8. Maddesi Öğretim Elemanları:

Akademinin temel amacı, yargı sisteminin gereksinim duyduğu nitelikli hâkim ve savcılarını yetiştirmektir. Bu doğrultuda, öğretim elemanlarının niteliği ve yetkinliği eğitim sürecinde önemli bir konudur. Öğrencilerin etkili bir şekilde eğitilmesi ve mesleki becerilerinin geliştirilmesi için öğretim kadrosunun kalitesi büyük önem taşır. Bu nedenle, akademik programların hazırlanması ve uygulanması aşamasında nitelikli öğretim elemanlarının seçimi ve sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Öğretim elemanlarının bilgi birikimi, deneyimleri ve pedagojik yaklaşımları, öğrencilerin mesleki ve akademik başarılarını doğrudan etkiler. Bu bağlamda, öğretim kadrosunun kalitesini artırmak için sürekli geliştirme ve iyileştirme çabaları, adalet sisteminin nitelikli ve etkin bir şekilde işlemesine katkı sağlar.

Yeni mevzuata göre, 8. maddenin 1. fıkrasında, meslekte sekiz yılını tamamlamış hâkim ve savcılar öğretim elemanı olarak atanabilir veya görevlendirilebilir. Öte yandan, 8. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen ve eski düzenlemede 22. Maddenin (b) bendinde belirtilen ilgili kişilerin görevlendirilmeleri için meslekte fiilen on yılını tamamlamış olmaları şartı aranırken, bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile meslekte fiilen beş yılını tamamlamış olmaları şartı aranmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 8. maddesinin 2. fıkrasına göre, Yükseköğretim Kurumunda görev alanların Akademide görevlendirilmesi düzenlenmiştir. Ancak, mülga olan 4954 sayılı eski kanunda görevlendirilen kişiler hakkında bu Kanun ile Yükseköğretim Kanunu hükümleri uygulanırdı. Yeni mevzuatla birlikte ise Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 2547 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaktadır.

Ve bu konuda ilgili olan Yönetmelik (TAATÇUEH) 26, 27. ve 28. maddelerinde öğretim elemanı olarak görevlendirme, öğretim elemanlarının görevleri ve ders vermek üzere görevlendirilenlerin düzenlemeleri yer almaktadır. Ayrıca, bu yönetmelikle ortaya çıkan Eğitim Kurulları da Madde 29'da düzenlenmiştir.

Düzenleme ile gelen değişikliklerle, Devlet Memurları Kanunu'na tabi Bakanlık personelinin Akademide geçici olarak görevlendirilebileceği öngörülmüştür. Bu durum, memurların akademide çalışma imkânının açılmasını sağlamıştır. Özellikle, memurun atandığı kurumun Akademi olmamasına rağmen böylesi bir görevlendirmeyle karşı karşıya kalması dikkat çekicidir. Bu düzenleme, kamu personelinin çeşitli kurumlarda farklı görevler üstlenebilme esnekliğini ortaya çıkarmıştır.

6. Değişiklik: 34 sayılı CBK m.13. maddesi Gelir Kaynakları:

Bahsedilecek diğer bir farklılık, Akademinin gelir kaynaklarının nereden karşılanacağına ilişkindir. Bu gelir kaynakları genel itibariyle aynı olmasına karşın farklılık bulunmaktadır. Eski Kanun'da her yıl Bakanlık bütçesine konulacak ödenek gelir kaynakları arasında iken artık 34 sayılı CBK ile bu durum değişerek Genel bütçeden yapılacak hazine yardımları sayılmıştır.

Akademinin gelir kaynaklarının karşılanması konusunda farklı bir yaklaşım bulunmaktadır. Türkiye Adalet Akademisi Kanunu'na göre, Akademi Adalet

Bakanlığı'na bağlıdır ve gelir kaynakları arasında öncelikli olarak bakanlık bütçesinden konulacak ödenek bulunmaktadır. Ancak yeni mevzuatta, 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin ilgili maddesinde "*Genel bütçeden yapılacak hazine yardımları*" ifadesi kullanılarak farklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Ayrıca, bu yönetmeliğin m.6/1'de; "*Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bilimsel, idari ve mali özerkliği olan, özel bütçeli, Bakanlıkla ilgili ve merkezi Ankara'da bulunan Akademi bir kamu tüzel kişisi olarak kurulmuştur.*" ifadesiyle bütçenin bakanlık değil, genel bütçeden karşılanacağı açıkça belirtilmektedir. Bu durum, Akademinin mali bağımsızlığı vurgusunu yinelemektedir.

7. Değişiklik: Türkiye Adalet Akademisi Disiplin Yönetmeliği:

Burada bahsedilecek diğer bir husus, eskiden kanunla düzenlenen bir konunun artık çıkarılan 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin verdiği yetki ile ayrı bir yönetmelik olarak çıkarılmasıdır. Bu durum, mevzuatta bir değişiklik olduğunu ve yetki dağılımının farklılaştığını göstermektedir. Bu tür ayrıntılı düzenlemeler, belirli konuların daha özelleştirilmiş bir şekilde ele alınmasını ve uygulanmasını sağlayarak, daha etkin bir yönetim yapısının oluşturulmasına katkıda bulunabilir lakin bu özelleşme durumu yönetmelik ile değil kanunla yapılması gerekmekte idi.

Bu şekilde, Akademi içinde disiplin ve düzenin sağlanmasıyla ilgili ayrıntılı düzenlemelerin ayrı bir yönetmelikle yapılması, kurumsal yönetim ve işleyişin etkinliğini artırmak amaçlanmıştır. Lakin bu husus yargıya ilişkin olması kaydıyla CBK'lerle bile düzenlenmemesi gerekirken kaldı ki yönetmelikle düzenlenmesi ilgili cumhurbaşkanlığı kararnamesinin anayasal çerçeveye uyulmaksızın yapıldığının göstergesidir.

8. Değişiklik: 34 sayılı CBK m.19:

Bu kısımda ele alınacak bir diğer ve son değişiklik hususu, ilgili hükümlerin kim tarafından yürütüleceği noktasındadır. Mülga edilen Kanun hükümleri Adalet Bakanlığı tarafından yönetilmekteydi. Ancak yeni düzenleme çerçevesinde, Türkiye Adalet Akademisi hem çıkarılan 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hem de bu kararname ile ilgili olarak çıkarılan yönetmelikler ile düzenlendiğinden, her iki düzenleme için hükümlerin kim tarafından yürütüleceğine bakılması gerekir. Bu durumda, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve ilgili yönetmeliklerde belirtilen kurum

veya kişiler tarafından ilgili hükümlerin uygulanması ve yürütülmesi sağlanır. Bu, Adalet Akademisi'nin yönetim ve işleyişindeki değişiklikleri ve sorumlulukların dağılımını yansıtmaktadır.

Mülga olan kanunda hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütürdü. Lakin şu an yürürlükte olan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür. İlaveten 34 sayılı Kararname ile ilgili çıkarılan Yönetmeliklerin hükümlerinin yürütülmesi ise hepsinin en son maddelerinde de ele alındığı gibi Akademi Başkanı tarafından.

Tüm bu değişiklikler değerlendirildiğinde, eski mevzuat ile yeni mevzuat düzenlemesi arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Yeni mevzuatın adeta sil baştan yapılandırıldığı ve Akademi ile ilgili mevzuatın sıklıkla değişmesinin hukuki istikrarı ve belirliliği olumsuz etkilediği açıktır. Bu durum, etkili, verimli ve kaliteli bir kamu hizmeti sunulması noktasında noksanlıkların ortaya çıkabileceği sonucunu doğurabilir. Bu nedenle, mevzuatın sürekli değişmesi yerine daha istikrarlı ve tutarlı bir düzenlemenin sağlanması önemlidir. Bu sayede, Akademi faaliyetleri daha sağlam bir hukuki zeminde yürütülebilir ve kamu hizmeti daha etkin bir şekilde sunulabilir.

28/02/2024 tarihinde, 2/5/2019 tarihli 34 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı bulunmuş ve iptal edilmiştir. Bu kararın iptal hükmüne göre, kararın Resmî Gazete' de yayımlanmasından itibaren bir yıl sonra, yani 28/02/2025 tarihinde yürürlüğe girecektir. Dolayısıyla, ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 28/02/2025 tarihine kadar uygulanmaya devam edecektir. Bu süre zarfında, mevcut düzenlemelerin yerine yeni bir düzenlemenin yapılması gerekecektir. Bu süreçte, Adalet Akademisi'nin işleyişinde ve mevzuatında olası değişiklikler dikkatle takip edilmelidir. Yasama boşluğu oluşmaması bakımından hukuka aykırılığına hükmedilmiş olan düzenlenmenin yine uygulanacak olması hukukun teminatı açısından muallakta bırakılan bir süreç olmakla birlikte 1 yıl sonra yürürlükten kaldırıldığında yerine efektif bir şekilde uygulanabilecek istikrarlı ve etkili bir yeni düzenlemenin olup olmaması noktası hususu da gözden kaçırılmamalıdır.

3.1.7.34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi İle İlgili Anayasa Mahkemesi Tarafından Verilen İptal Kararının²³⁵ Değerlendirilmesi:

Anayasa Mahkemesi'nin 34 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin tümünün Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline ilişkin verdiği karar, cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuki çerçevesinin sınırları dışına çıkılamayacağını ve Anayasa Mahkemesi'nin Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasaya uygunluğunu şekil ve esas yönlerden denetlediğini, ayrıca bireysel başvuruları karara bağladığını ortaya koymaktadır.

- **Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Normlar Hiyerarşisindeki Yeri:**

Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin anayasa ve kanun gibi düzenlemeler arasındaki sıralamasıdır. Bu düzenlemeler arasında bir fark bulunduğunda nasıl hareket edilmesi gerektiği önemlidir. Bu konu Anayasa'nın 104. Maddesi'nin 17. Fıkrasında ele alınmıştır. Maddeye göre, "Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir" denilmektedir.

Kanun ile Cumhurbaşkanlığı kararnamesi arasındaki çelişkilerde kanun hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması ilkesini vurgulayan düzenleme ile, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin normatif hiyerarşide kanunlardan alt düzeyde olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu düzenleme ayrıca, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenen bir konuda daha sonra çıkarılan bir kanunun varlığında Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümsüz hale geleceğini öngörmektedir²³⁶.

- **Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Denetimi:**

Mevcut sistemde, yürütme organını tek makam olan Cumhurbaşkanı oluşturduğundan, kendisine doğrudan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi verilmesiyle ilintili olarak Anayasa tarafından denetlenmesi gerektiği şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin şekli

²³⁵ AYM E: 2019/72, K: 2023/229, 28.12.2023, RG: 28.2.2024, 32474

²³⁶ Akyılmaz, s.199.

anlamda yürütme işlemi olmasına rağmen, denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından gerçekleştirileceği anlamına gelir. Anayasa'nın 148. maddesi, Anayasa Mahkemesi'nin görevleri arasında Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini hem şekil hem de esas bakımından denetleme yetkisini ele almaktadır.

Anayasa Mahkemesi'ne sunulmuş olan 34 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, bu ifadeler doğrultusunda ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı gerekçeleriyle analiz edilecektir.

- **Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı:**

Anayasa Mahkemesi'ne başvurular, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile 137 milletvekilidir. Bu iptal davasının konusu ise; 2/5/2019 tarihli ve (34) sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin tümünün, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 9., 11., 104., 123., 138., 139. ve 140. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına dairdir.

- **Anayasa Mahkemesinin İptal Kararının Esas Yönünden İncelemesi:**

Anayasa Mahkemesi, gerekli tarafların katılımıyla 26/6/2019 tarihinde ilk toplantıda esastan incelemeye başlanmış ve öncelikle ilgili kararnameyi incelemeden önce Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasal Çerçevesi ve Yargısal Denetimi sınırları belirlenmiştir. Yapılan tespitler şu biçimde ifade edilmiştir:

- **Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Ne Zaman Düzenlendiği ve Tanımı Hakkında:**

2017 tarihli Anayasasında Değişikliği ile yeni bir hükümet sistemi benimsenmiş ve buna bağlı olarak Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme yetkisi ve görevi tek başına Cumhurbaşkanına verilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin belirgin özelliği ise Cumhurbaşkanına belirli konularda ilk elden düzenleme yapma yetkisinin verilmiş olmasıdır. Cumhurbaşkanı, Anayasa'da belirtilen yetki sınırları içinde, herhangi bir kanuna

dayanmaksızın veya yasama organının onayı olmadan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri aracılığıyla düzenleme yapabilir²³⁷.

- **Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Konu Bakımından Yetki Yönüyle Sınırları:**

Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin çıkarılabileceği konular genel ve özel olarak belirlenmiş ve bu konular detaylı bir şekilde sıralanmıştır. Kararda, Cumhurbaşkanına tanınan yetkinin Anayasa'ya eklenen maddelerle konu bakımından sınırlı olduğu vurgulanmış ve bu yetkinin sınırsız olmadığı belirtilmiştir. Bu sınırlamalar, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ilk dört cümlesinde detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu sınırların belirlenmesi büyük önem taşımaktadır çünkü verilen yetki kapsamı dışında Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin çıkarılması, hukuk devleti ilkelerine zarar verebilir ve Anayasa'ya aykırılık teşkil edebilir. Bu hususlar, hukukun üstünlüğü ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Kararda, bu önemli ilk dört cümle verilmek suretiyle açıklanmıştır.

Anılan fıkra Cumhurbaşkanının yürütme yetkisi kapsamında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, yürütme yetkisine dair konular haricinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenleme yapılması mümkün değildir.

Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm gereğince, söz konusu alanlarda Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile düzenleme yapılamaz.

Fıkranın üçüncü cümlesinde belirtildiği gibi, Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda CBK çıkarılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede, Anayasa'da kanunlarla düzenlenmesi gerektiği belirtilen alanlarda Cumhurbaşkanı'nın Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

Fıkra dördüncü cümlede ise, kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin çıkarılamayacağı belirtilmiştir. Söz konusu

²³⁷ AYM E: 2019/72, K: 2023/229, 28.12.2023, RG: 28.2.2024, 32474.

hükme göre, Cumhurbaşkanının yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri çıkarabilmesi için, kararnameyle düzenlenecek konunun kanunlarda açıkça düzenlenmemiş olması gerekmektedir.

- **Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Yargısal Denetiminin Nasıl Yapılması Gerektiği:**

Bu kararnamelerin yargısal denetimi yapılırken ilk aşamada konu bakımından yetki yönüyle inceleneceği belirtilmiştir. Bu değerlendirme, ilgili Anayasa maddesi çerçevesinde yapılacaktır. Yargısal denetimin ilk aşamasında, konu bakımından yetki yönünden herhangi bir uyumsuzluk bulunmaması durumunda, ikinci aşamada ise Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin içerik yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılması gerektiği açıklanmıştır. Yani, yargısal denetimin iki aşamalı olduğu ve ilk aşamada, kararname hakkında Anayasa'ya aykırılık tespit edilmemesi durumunda ikinci aşamada içerik yönünden denetleneceği belirtilmiştir. **Bu husus, kararda şu şekilde ifade edilmiştir:**

CBK'lerin yukarıda belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygun olarak çıkarılması gerekmektedir. Aksi takdirde, içeriği Anayasa'ya aykırılık oluşturmaya bile bu düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluğundan bahsedilemez. Bu nedenle, CBK'lerin yargısal denetiminde öncelikle Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygunluğunun incelenmesi gerekmektedir. Eğer anılan fıkra yönünden herhangi bir aykırılık tespit edilmezse, bu durumda CBK'lerin içerik yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmalıdır.

Anayasa Mahkemesi'nin yargısal denetimde değindiği bir diğer nokta, iptal isteminin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin tümünü kapsamı durumunda yapılacak olan denetimin, kararnamedeki hükümlerin bütünsel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ve bu değerlendirme sonucunda tümünün Anayasa'ya uygun olduğu kanaatine varılması halinde, kararnamede yer alan iptali istenen kuralların denetimine ilişkin olarak verilen uygunluk kararının bağlayıcılığı olmadığına dikkat çekilmiştir.²³⁸

Bu açıklamalar ışığında, iptal başvurusunda hem Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin tamamının hem de dava dilekçesinde belirtilen ilgili maddelerin iptali

²³⁸ AYM E: 2019/72, K: 2023/229, 28.12.2023, RG: 28.2.2024, 32474.

talep edildiğinden, Anayasa Mahkemesi yargısal denetim sürecinde öncelikle Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin tümünü inceleyecektir.

- **İptal Talebinin Gerekçesi:**

Başvuru dilekçesinde özetle; 34 sayılı CBK'nin esas amacının hâkim savcı ve adaylarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimleri ile ilgili olduğu ve Akademide öğretim elemanı, tetkik hâkimi ya da başka bir sıfatla görevlendirilmesinin kanunla düzenlenmesi gerektiği, hâkim ve savcı adaylarının eğitimi ile hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimlerinin yürütme yetkisine ilişkin bir husus olmadığı; bu konuların yargının niteliğine ilişkin olduğu ve dolayısıyla bu hususlarda CBK ile düzenleme yapılamayacağı, davaya konu olan 34 sayılı CBK ile Akademinin teşkilatlanması ve organlarının görev ve yetkilerine yer verilmeden bu hususların yönetmelikle düzenlenmesinin öngörüldüğü, böyle bir düzenleme ile kurumun yürütmenin her türlü müdahalesine açık hâle getirildiği, ayrıca düzenlemenin idarenin kanuniliği ilkesi ile kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür²³⁹.

- **Anayasa'ya Aykırılık Sorunu:**

Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesinde Anayasa'da özel olarak kanunla düzenlenmesi gereken konuların CBK ile düzenlenemeyeceği hükmüne yer verilmiştir. Bu bağlamda, Anayasa bir konunun kanunla düzenleneceğini öngördüğünde, bu konuda CBK çıkarılamaz. Ancak açıkça belirtilen konulara ilişkin Anayasa hükümlerinin izin verdiği durumlarda CBK'lerle düzenleme yapılabilir (AYM, E.2019/105, K.2020/30, 12/6/2020, § 19; E.2021/85, K.2022/60, 01/06/2022, § 17).

Davanın odak noktasını oluşturan 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 1. Maddesi, bu kararnameyle Türkiye Adalet Akademisinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin usul ve esasların düzenlendiğini belirtmektedir²⁴⁰.

²³⁹ <https://www.hukukihaber.net/aymnin-201972-esas-2023229-karar-sayili-karari-456278>, Erişim Tarihi:31.03.2024.

²⁴⁰ Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m.1.

- ✓ CBK' nin 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Akademinin kamu tüzel kişiliğine sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan, özel bütçeli, Adalet Bakanlığı (Bakanlık) ile ilgili ve merkezi Ankara'da bulunan bir kuruluş olduğu,
- ✓ CBK' nin 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince Akademinin görevlerinden birinin hâkim ve savcı ve adaylara yönelik eğitim planlarını hazırlamak, yayımlamak ve uygulamak olduğu,
- ✓ CBK' nin 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, Akademinin Başkanlık ve Danışma Kurulu oluşturulacağına dair hüküm bulunmaktadır. Ayrıca, 7. madde, Danışma Kurulunun yapısını düzenlenmekle buna göre, Danışma Kurulunun üyelerinin çoğunluğunun hâkim ve savcılar olduğu açıkça ortaya konulduğu
- ✓ CBK' nin 8. maddesinin birinci fıkrasında, hâkim ve savcılarının öğretim elemanı olarak ve yine Yargıtay ve Danıştay üyeleri ile hâkim ve savcılarının ders vermekle görevlendirilebileceği de düzenlenmiştir.
- ✓ CBK'nin 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilk cümlesinde, Akademinin; hâkim ve savcı adayları için Bakanlıkla, hâkim ve savcılar için HSK ile iş birliği yaparak eğitim ve öğretim planları hazırlayacağı öngörülmektedir. CBK'nin 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise, hâkim ve savcı adayları ile hâkim ve savcılara yönelik eğitim programları dışında, Akademi hizmetlerinin ücretli olduğu belirtilmiştir.
- ✓ CBK'nin 4. maddesinde, Akademiye hâkim savcı ve adaylarına meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerinin yanı sıra uygun görülen diğer kişilere yönelik eğitim programları hazırlamak, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikleri düzenlemek, kütüphane kurmak, yayınlar yapmak, eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgili strateji ve hedefleri belirlemek, yurt içinde ve yurt dışında bulunan kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak, hâkim savcı ve adaylarının lisansüstü ve yabancı dil eğitim desteklemek amacıyla kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak Akademinin görevleri arasında sayılmıştır.

Bu doğrultuda ulaşılan sonuç ise şudur: 34 sayılı CBK' nin, Anayasa'nın açıkça kanunla düzenlenmesini gerektirdiği hâkim savcı ve adaylarının meslek öncesi ve içi eğitimlerini düzenlemek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca varılmasında temel alınan hüküm, Anayasa'nın 140. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen, hâkimlerin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa edecekleri

hükmüdür. Üçüncü fıkrasında ise, "*Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.*" şeklinde ifade edilmiştir.

Gereğeli iptal kararında, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan Akademi'nin amaçları, görevleri ve hedefleri doğrultusunda Akademinin yalnızca kanunla kurulması gerekip gerekmediğinin belirlenmesinde, yukarıda belirtilen maddelerin ve açıklamaların yanı sıra dikkate alınması gereken diğer konulara da yer verilmiştir. **Bu ilgili Anayasa maddeleri ve daha önceki Anayasa Mahkemesi kararlarına dayalı açıklamalar şunlardır:**

- 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan Akademi, hâkim ve savcılarının meslek içi eğitimlerini düzenlemek konusunda yetkili ve görevli kılınmıştır. Anayasa'nın 140. maddesinde hâkim ve savcılarının "meslek içi eğitimleri" nin kanunla düzenleneceği hükme bağlandığından, bu konunun kanunla düzenlenmesi gerektiği açıktır.
- Anayasa'nın 140. maddesi, hâkim ve savcılarının niteliklerinin de mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceğini öngörmektedir. Bu madde, "hâkim ve savcılarının nitelikleri" ifadesinin, hâkim ve savcılarının adaylığa kabul sürecini ve adaylık dönemini de kapsadığını kabul etmek gerektiğini belirtmektedir. (AYM, E.1995/19, K.1995/64, 07/06/1995). Bu nedenle, hâkim ve savcılarının mesleğe giriş süreci, adaylık dönemi ve sonrasındaki tüm aşamalarının, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerine dayalı olarak kanunlarla düzenlenmesi gerekmektedir.
- Akademik pozisyonlarda geçici veya sürekli olarak atanabilecek veya görevlendirilebilecek adli ve idari yargı mensuplarının, resmi ve özel görev alma, atanma, haklar ve görevler, mesleki gelişim, görev ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi ve diğer özlük işlerinin de yasal düzenlemelerle belirlenmesi gerekmektedir²⁴¹.

²⁴¹ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi: 01.03.2024.

- **Anayasa Mahkemesi’nin Nihai Değerlendirmesi:**

Mahkemece ilk aşamada CBK'nin tümünün değerlendirilmesi tutumuna karşılık bütüne dair yapılan değerlendirme sonucu varılan sonuç; "Bu bağlamda dava konusu CBK, bütün olarak ele alındığında, temelde münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konuları içermektedir. Dolayısıyla, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı olduğu sonucuna varılmaktadır." Belirtilen gerekçeler doğrultusunda bu nedenle iptal edilmesi gerekmektedir. CBK’nın tamamı, Anayasa'ya aykırı olduğu kabul edilerek iptal edildiğinden, ilgili hükmün diğer fıkraları açısından ayrı bir inceleme gereksinimi duyulmamıştır. Ayrıca CBK'nin tamamının aykırı olması hasebiyle de iptali istenen diğer maddeler ayrıca incelenmemiştir.²⁴²

Yürütmenin Durdurulması talebi ise ilgili CBK’ nin iptal kararının yürürlüğe girmesinin ertelenmesi nedeniyle reddedilmesine karar verilmiştir.

- **İptal Kararının Yürürlüğe Girmesi:**

Anayasa Mahkemelerinin verdiği iptal kararları, genellikle Resmî Gazete ‘de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Ancak ilgili kanun maddesi bu durumun değişebileceğini hükme bağlamıştır. Söz konusu Anayasa hükmü, 153. madde üçüncü fıkrasında, "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya .. iptal kararlarının Resmî Gazete ‘de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazete ‘de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" şeklinde ifade edilir.

Anayasa Mahkemesi 34 numaralı CBK’ nın tamamının iptal edilmesi sonucunda ortaya çıkacak hukuki boşluğun kamu yararını ihlal edici nitelikte olduğu değerlendirilerek, bu hukuki boşluğun doldurulabilmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gerekli düzenlemeleri yapması için Anayasa'nın 153/3 gereği kararın Resmî Gazete ‘de yayımlanmasını takip eden bir yıl sonra yürürlüğe girmek

²⁴² <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi: 01.03.2024.

üzere uygun görülmüştür²⁴³. Bu iptal kararı, mahkeme tarafından oybirliğiyle 28/12/2023 tarihinde alınmış olup, Resmî Gazete 'de yayımlandığı tarih 28/02/2024'tür. İptal kararının yürürlüğe gireceği tarih ise 28/02/2025'tir.

Karara Dair Not:

İptal kararı ve ilgili CBK hakkında belirtilmesi gereken birkaç önemli husus bulunmaktadır. Bu hususlardan biri yasama yetkisinin devredilemezliğidir. Anayasa'nın 7. maddesinde, "*Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kullanılır ve bu yetki devredilemez.*" hükmü yer almaktadır. Bu bağlamda, Anayasa'da kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda yürütme organına genel ve sınırları belirsiz bir düzenleme yetkisinin tanınması mümkün değildir.

Türk kamu hukukunda hiçbir devlet organı, anayasadan veya kanundan aldığı yetkileri, söz konusu normlarda açıkça izin verilmedikçe başka bir erke veya devlet organına devredemez. Dolayısıyla, "yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesi" sadece yasama yetkisi açısından değil; aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı erki dâhil olmak üzere tüm devlet organları ve devlet yetkileri bakımından geçerlidir²⁴⁴.

Yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesi, kanun adı altında veya adını taşımasa da kanunla eşdeğer ya da kanun gücüne sahip hukuki işlemlerin TBMM dışında başka bir organa veya makama devredilemeyeceğini ifade eder²⁴⁵.

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, Anayasa tarafından doğrudan yetkilendirilen bir düzenleme aracı olarak nitelendirilir. Bu nedenle, asli olarak yasama işlemi niteliği taşırlar ve Anayasa tarafından açıkça yetkilendirildikleri için yürütme organının asli düzenleyici işlemidirler. Ancak, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesinin istisnasını oluşturmazlar. Anayasa'da kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda genel ifadelerle yürütme organına düzenleme yapma yetkisi verilmesi, yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesine aykırılık teşkil

²⁴³ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi: 01.03.2024.

²⁴⁴ Bayram Doğan, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 28derg, Sayı:3, 2020, s.974.

²⁴⁵Doğan, s.974.

eder. Anayasa koyucusunun belirli konularda kanunla düzenleme yapılmasını açıkça öngördüğü durumlarda, yasama organının temel kuralları belirledikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakması, yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamaz. (Anayasa Mahkemesi Kararı, E.2017/143 K.2018/40, 2/5/2018) ²⁴⁶. Bu durum göz önüne alındığında, Anayasa'nın 140. maddesiyle belirlenen kurallar ışığında, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yasama yetkisiyle donatılamayacağı açıktır.

İlgili 34 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 16. maddesinde değişiklikler öngörülmektedir. Maddenin (4) numaralı fıkrasında ise, Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na ekli (II) sayılı cetvelin "B) Özel Bütçeli Diğer İdareler" bölümüne "Türkiye Adalet Akademisi" başlıklı bir satırın eklenmesi öngörülmektedir.

Görüldüğü üzere talep edilen kuralın iptaliyle kanunda değişiklik yapılmıştır. Yani bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kanuna ek yapılarak kanun değiştirilmiştir. Anayasanın 104. Maddesi, münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamayacağını belirtmektedir. Ancak açıktır ki 5018 sayılı yasada değişiklik yapılmıştır. Bu nedenle burada açık bir fonksiyon gaspı söz konusudur. TBMM'ye ait olan kanun çıkarma yetkisi, Cumhurbaşkanı tarafından tek başına kullanılmıştır. Bu durum zaten yokluk yaptırımını gerektiren bir durumdur²⁴⁷.

İptal talep edilen düzenlemenin, Anayasa'nın egemen ilkelerinden olan kuvvetler ayrılığı bağlamında ele alınması da gerekmektedir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olarak, yargı organının kuruluşu ve işleyişi diğer organların müdahalesine kapalı olmalıdır. Yargı organının işleyişi, Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Anayasanın 138. maddesine göre, hâkimler bağımsız bir şekilde karar vereceklerdir ve aynı maddenin ikinci fıkrasında şu açık hüküm yer alır: "*Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde*

²⁴⁶ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi: 31.03.2024.

²⁴⁷ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi: 31.03.2024.

bulunamaz." Bu nedenle, yargı organı, yasama ve yürütmenin işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleyen bağımsız bir üçüncü kuvvet olarak işlev görür²⁴⁸.

Yargı organı, yasama ve yürütme organlarının hukuka uygun davranmasını denetlemekle görevlidir. Bu çerçevede, yürütme organının yargının yetki alanına giren ve hâkim ve savcılar yetiştirmeyi amaçlayan kurumun kurulmasıyla ilgili olarak, Anayasa maddeleri tarafından da düzenlenmişken Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenmesinin iptal edilmesi, yerinde bir kararın bir göstergesidir.

Bir hukuk devletinin oluşturulması ve Anayasa'nın üstünlüğünün sağlanması için, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın üstünlüğünü sağlama göreviyle birlikte diğer yargı organlarının da anayasal zeminde hukuki ihtilafları çözerek kanunların uygulanmasını temin etmeleri gerekmektedir²⁴⁹. Yargının bağımsızlığının korunması, hukuk devleti ilkesiyle uyumlu olarak yargının kendi hukuki yetki alanında kalmasını gerektirir. Yargı organlarının güçlü ve anayasal sınırlar içinde hareket etmesi, adaletin tesis edilmesi için önemlidir. Bu hedefe ulaşmak için, yargı ve idari organların, mevcut kanunları uygulamaları ve diğer alanlarda da anayasal sınırlar içinde hareket etmeleri esastır²⁵⁰.

Yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını olumsuz etkileyecek her türlü düzenlemeden kaçınılmalı ve hukuk devletinin temellerini sağlamlaştırmak için daha titiz bir şekilde çalışılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yargı bağımsızlığı kuşkusuz ki hukuk devletinin en önemli ve mühim gerekliliklerindendir. Bu sebeptendir ki yargı adil ve şeffaf olmalı, hukukun üstünlüğü dışındaki her türlü etkiden arınmış olmalıdır. Bunun sağlanması noktasında ise kuvvetler ayrılığı prensibi gereği üç erkten biri olan yargının tam manasıyla bağımsızlığa kavuşmuş olması gereklidir. Bunun sağlanması adına diğer erklerin

²⁴⁸ Bayram Doğan, Ali Fuat Geyik, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Yıl: 2020, s.38.

²⁴⁹ Adnan Küçük, Anayasa Mahkemesi Tarafından Verilen İptal Kararlarının Erken Açıklanmasına ve Yürürlüğün Ertelenmesine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 3, 2013, s.354.

²⁵⁰ Küçük, s.354.

yargı erkinin üzerine müdahalesine müsaade edilmemeli, baskı ve otoriteden uzak tutulmalıdır.

Lakin ülkemizde 2017 Türkiye Anayasa Değişikliği referandumu, Türkiye'de sistem arayışı ve tartışmalarının önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu referandumda kabul edilen anayasa değişikliği, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesini sağlayarak, parlamentoya bağlılığı azaltmış ve şu an yürürlükte olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin temelini oluşturmuştur. Bu sistemde, Cumhurbaşkanı hem devletin başı hem de hükümetin başı olarak görev yapmaktadır. Bu değişiklik, Türkiye'nin yönetim yapısında önemli bir değişiklik ve tartışma konusu olmuştur²⁵¹.

Kuşkusuz, doğrudan halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanının getirdiği avantajlar göz önüne alındığında, cumhurbaşkanlığı makamının demokratik meşruiyeti artacaktır. Bununla birlikte, mutlak güç Yürütme organının eline geçtiği için, cumhurbaşkanının siyasi etkisi sistem içinde artacak ve bu durum, kendisine verilen doğrudan kural koyma yetkisi ile anayasal yetkilerini sonuna kadar kullanmasını kaçınılmaz kılacaktır.²⁵² Ayrıca artık Cumhurbaşkanın *partili* olabileceği de gözden kaçmaması gereken diğer bir husustur. Bu durumda, yargı bağımsızlığı açısından en yüksek çatışma alanı, Yargının Yürütme organına karşı bağımsızlığı olacaktır.

Bu durum maalesef ki engellenememiştir. Şöyle ki; bu kurumun yargıda iki önemli görevi vardır. İlki yargının bağımsızlığını teminat altına alacak olan hâkim ve savcılar yetiştirmek ikincisi ise onların mesleğe alımında mülakatta söz hakkına sahip olmasıdır.

Yürütmenin yargıya müdahalesinin görüldüğü ve müdahaleye kapı aralayan düzenlemelerden biri hâkim ve savcı alımında görev alan bir heyetin, bunların içinde Akademiden de bir üye olmak üzere, 7 kişiden oluşan ve tüm üyelerinin partili bir Cumhurbaşkanı tarafından atanmasıdır. Tabiri caizse hukuk okuyan bürokratlardan oluşan bir komite demek pekte yanlış olmaz. Bununla birlikte Akademi başkanının da keza yine Cumhurbaşkanı kararı ile atandığı gözden kaçırılmaması gereken diğer bir

²⁵¹ Erdem, s.3.

²⁵² Erdem, s.7.

müdahaledir. Böylesi bir durum da mevzuatta her ne kadar özerk bir kurum olduğu yazsa da Akademinin özerkliğine gölge düşürülmüştür. Güçlü yetkilere sahip ve doğrudan halk tarafından seçilen partili bir Cumhurbaşkanının heyette ki bütün üyeleri ataması yargıyı yürütmenin keyfi yönetimine dönüştürebilir.

Bundandır ki yargıdaki bu tür müdahaleleri önlemek için, 7 kişilik mülakat heyetinin üyeleri artık mutlaka yargı mensupları tarafından seçilmelidir, Cumhurbaşkanı tarafından seçilmemelidir.

Türkiye'deki yargı alanındaki sorunların kökeni, yalnızca mevzuat eksikliklerine değil, aynı zamanda siyasi sistemin niteliği, işleyişi ve toplumsal-siyasi kültürdeki olumsuz özelliklere dayanmaktadır. Anayasal ve yasal düzenlemeler, siyasi iktidarların yargı üzerinde etkili olmasına imkân tanıyarak yargıya müdahale etme olasılığı sunmaktadır. Yargı reformunun sadece mevzuatı güçlendirmekle kalmayıp, siyasi kültürü ve toplumsal algıyı dönüştürmeye yönelik olması gerekmektedir. Siyasi atmosferin yumuşatılması ve normalleşmenin sağlanması, kısa vadede atılması gereken ilk adımdır. Ancak, orta ve uzun vadede hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına dayalı, çoğulcu ve özgürlükçü bir demokratik sistemin oluşturulması gerekmektedir. Keza yerleşik demokrasiler de bu durum mevcut olup yargı alanında bu tür güç ve otorite kullanılmamaktadır.

Yeni sistem, mevcut bir sistem üzerine inşa edildiği için, değiştirilmeyen anayasa hükümleri ile yeni hükümleri kaynaştırmak ve çatışmayan bir sistemik bütünlük oluşturmak zor olacaktır. Bu durum, Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla yapılacak olan mevzuat değişikliklerinde ilerleyen süreçte ciddi bir hukuki ve uygulama karmaşası yaratabilir. Bu nedenle Anayasa değişikliklerinin aşamalı olarak yürürlüğe girmesi gerekmekte ve Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal dönüşümü böylece tamamlanmalıdır.

Kurumun ikinci bir diğer görevi ise yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından Anayasa ve kanunlar tarafından verilen yetkiler çerçevesinde, hukuka ve insan haklarına bağlı, tarafsız, bağımsız, etik ilkeleri benimseyen ve toplumun adalet ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte hâkim ve savcılar yetiştirmektir. Bu sebeptir ki verdiği meslek öncesi ve meslek içi eğitimin Avrupa ülkeleri gibi evrensel hukuk kapsamında hukukun üstünlüğü esas alınmak suretiyle yapılması gereklidir. Ancak

bakıldığında daha tam manası ile bu eğitimi verememektedir. Daha çok ülke içinde muktadir hukukun eğitiminin verildiği görölmektedir. Bu durumun giderilmesi noktasında Kurumun uluslararası eğitim iş birliklerine, yurt dışı hukuki eğitimlerin kendi kurumunda verilmesi, yeni gelişen teknolojik çağa ve pandemi gibi evrensel salgınlara karşı dijital eğitimin gereklerini ve dünyada ki örnekleri takip ederek geliştirip kendi koşullarına uyarlayarak kurumu hukukun üstünlüğünü sağlama noktasında bir üst seviyeye taşınmalıdır.

Kurumun yıllık yayınladığı 2019'dan 2024' e kadar olan faaliyet raporları incelendiğinde zayıf yönlerinin hala aynı olduğu nu yönlerin fiziki kapasite ve teknik alt yapının henüz istenilen düzeyde olmaması ve Kurumun tanınırlığı ve halkla ilişkilerin istenilen düzeyde olmamasıdır. Beş yılda bu zayıf yönlerin giderilmediği görölmekte olup²⁵³ kurum için olumsuz bir intiba yaratmaktadır. Bir an önce bu durumların giderilmesi vatandaşların sorununu çözmek üzere yargı mensubu yetiştiren bir kurumun kendi sorunlarına çözüm bulamaması tezatlık yaratmaktadır.

Ayrıca Akademinin şimdiye kadar ki sürecine bakıldığında kurum için yapılan düzenlemelerin sık sık değiştirildiği ve bu durumun hukuk devletinde aranması gereken hukukun istikrarı noktasında eksikliklere yol açtığı görölmektedir. Sürekli değişen düzenlemeler, vatandaşlar için öngörülebilirliğini kaybetmekte ve kamu görevlileri tarafından uyulması imkânsız hale gelmektedir. Kamu yönetimindeki bu ani ve plansız değişiklikler, kamu hizmetinin kalitesini olumsuz etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda kamu kaynaklarının plansızca harcanmasına ve israf edilmesine yol açarak kanunların öngörülebilirliğini de ortadan kaldırmaktadır²⁵⁴.

Anayasa Mahkemesi'nin Akademi'nin kuruluşuna ilişkin olan 34 sayılı CBK hakkında vermiş olduğu iptal kararına bakıldığında iptal edilen düzenleme yerine gelecek olan mevzuat açısından efektif şekilde uygulanabilirliği olan yeni kanun düzenlemesi Anayasa Mahkemesi kararlılığının bağlayıcılığı, yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığının teminatı ve yarı otoriter yarı demokratik olan ülkemizde

²⁵³ <https://basin.adalet.gov.tr/bakani-tunc-turkiye-adalet-akademisi-egitim-degerlendirme-toplantisina-katildi> , Erişim Tarihi: 02.07.2024

²⁵⁴ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/229>, Erişim Tarihi:23.03.2024.

yapılacak olan düzenlemeler tabiri caizse ince eleyip sık dokunulması önem arz etmektedir.

Nasıl bir Kanun? Anayasa Mahkemesi'nin Anayasaya aykırı bulduğu noktaların dikkate alınıp alınmadığı, iptal olan CBK maddelerine doğrudan ya da dolaylı atıflar mı yapılacağı yoksa Akademi kurumu için yargı alanında köklü bir değişikliğe mi gidileceği, hukuka aykırı bulunan bir düzenlemenin yıllardır uygulandığı düşünüldüğünde ciddi hukuki sorunlar yaratan bu ve dahası durumlar için yeni düzenleme ile tüm bu soru işaretlerinin giderilerek çözüm olup olmayacağı sorunu karşımızda durmaktadır. Çünkü kurum ile ilgili mevcut mevzuatlara bakıldığında yargıdan çok yürütme kanadının daha aktif rol oynadığı düzenlemeler yapılmıştır.

Şu ana kadar bu konu hakkında Meclis'te herhangi bir çalışma var mı diye Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanakları incelendiğinde sadece 28. Dönem 2. Yasama yılı 66. Birleşimi olan 29 Şubat 2024 Perşembe günü olduğu görülmektedir. Tutanakta ilgili kurumun geçtiği ilgili yere bakıldığında zaman yeni düzenleme ile ilgili değil bir gün önce yayımlanan Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine milletvekilinin yaptığı konuşmaya ilişkindir. Bu açıdan bakıldığında yeni düzenleme için Meclis'e taşınmış halen bir çalışma bulunmamaktadır.

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığını güvence altına alacak önlemler geliştirilirken, yargının tamamen hesap verme sorumluluğundan kaçınması ve siyasi bir yapısal oluşum haline gelmemesi gereklidir. Bu hedeflere ulaşabilmek için, demokratik meşruiyet, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde yürütmenin müdahalesi olmayan bir Akademi gereklidir. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararı göz önüne alındığında, Türkiye Adalet Akademisi'nin tüm bu ilkelere uygun olması ve yargıyı ilgilendirmesi sebebiyle münhasıran kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu sayede, kurumun yargı bağımsızlığına ve tarafsızlığına uygun şekilde işlemesi sağlanabilir ve hukuk devletinin gereklilikleri yerine getirilebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR, MAKALELER VE BASILI BİLDİRİLER

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu

34 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

AKYILMAZ, Cemre, 2017 Anayasa Değişikliğine Göre Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, Y. 2019.

ALP, Mustafa, “Anayasa Hukuku Açısından Mahkeme Kararlarında Sözde (Görünürde) Gerekçe”, Prof. Dr. Mahmut Tefvik Birsell’e Armağan, İzmir; Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını

Anayasa Mahkemesi, 13 Mayıs 1964 Tarih ve E 1963/99, K1964/38 Sayılı Karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, S.2, s.117-118.

ARDAHAN, Vedat, Mahkemelerin İstiklali ve Hâkim Teminatı, Ankara, 1961.

ARDIÇOĞLU, M. Artuk, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 75 Sayı:3, 2017.

ARMAĞAN, Servet, Türk Esas Teşkilat Hukuku, 1979, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950.

AYM E: 2019/72, K: 2023/229, 28.12.2023, RG: 28.2.2024, 32474

Bangalor Yargı Etiği İlkeleri

BAYINDIR, Abdulaziz, İslam Muhakeme Hukuku - Osmanlı Devri Uygulaması. (1. Baskı). İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015.

BERKİN, Necmettin, “Hâkim ve Savcılar Hukukuna Getirilen Yenilikler”, İÜHF, C.38, S.1-4, İstanbul 1973.

BİNİCİ, Yüksel, Bugünkü Türkiye'sinde Yargı Bağımsızlığı Açısından Adli Hâkimin Durumu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları, 1990.

Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler, 1985

BOZLAK, Ayhan, İngiltere Yargı Sisteminde Mahkeme ve Savcılıkların Denetimi ile Hâkim ve Savcılar Hakkındaki Soruşturma işlemleri, Adalet Dergisi, 2010, S.36.

CENTEL, Nur, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Mahkemelerin Bağımsızlığı ile Tarafsızlığı ve Türk Hukuku, İstanbul, 1998.

CENTEL, Nur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1996.

ÇAKMAK, Seyfullah “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Yargı Kurulları” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:11, 2012.

ÇAVUŞOĞLU, Naz, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukuku'nda Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları - Ankara, 1994.

ÇELİK, Demirhan Burak, 16 Nisan Anayasa Değişikliği ve Yeni Hâkimler Ve Savcılar Kurulu Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 73, No. 4, 2018.

DAL, Kemal, Türk Temel Teşkilat Hukuku. Ankara, 1984.

DEMİRKOL, Ferman, Yargı Bağımsızlığı. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1991.

DİPLOKLOCK, Justice ve Karamustafaoğlu, Tuncer, “Devlet yönetiminde yargıya düşen görev”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 36.

DOĞAN, Bayram, Geyik, Ali Fuat, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Yıl: 2020

DOĞAN, Bayram, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 28, Sayı:3, 2020.

DÖNMEZ, Celalettin, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Hâkim ve Savcıların Atanmalarına İlişkin Düzenlemeler”, Adalet Dergisi,

DÖNMEZ, Celalettin, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Hâkimlerle İlgili Disiplin İşlemlerinin Yürütülmesinde Usul ve Yetki”, Adalet Dergisi

DÖNMEZ, Celalettin, “Uluslararası Belgelerde Yüksek Yargı Kurulları, Ülke Örnekleri ve Avrupa Birliği Belgelerinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu”, Adalet Dergisi, 2010

DURSUN, Suat, Hâkimlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığına İlişkin İlkeler ve Kurallar, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007.

EMÎNSEYDÎŞEHRÎ, MahmudEs'ad b., Hukuk İlmi Tarihi, Daru'l-Funûn Hukuk Fakültesi Müderrislerinden, Isparta Mebusu, İstanbul – Matbaa-i Amire, 1332.

ERDEM, Fazıl Hüsnü, “Nasıl Bir Parlamenter Sistem”, Ankara, Ocak, 2023.

ERDEM, Kasım, Solak, Mehmet; “Bazı Ülkelerde Yargı Konseylerinin Oluşumu ve Görevleri”, Yasama Dergisi, S:13, Eylül-Aralık, 2009.

ERDOĞAN, Mustafa, Anayasa ve Özgürlük, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2002.

ERDOĞAN, Mustafa, Anayasal Demokrasi, 2015. (12. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

EROĞLU, Fulya, “İngiltere ve Galler’de Hâkim Atama Sistemi”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, TCHD, CEHAMER, Galatasaray Üniversitesi HF Ceza Hukuku Kriminoloji ve İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Seçkin Yayınları, 2010.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2010.

FENDOĞLU, Hasan, Tahsin, Türk Anayasası ve Avrupa Birliği, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.

GEMALMAZ, Mehmet Selim, Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş. (5. Baskı). İstanbul: Legal Yayıncılık. 2005.

GENÇ, M. Zeki, Anayasalar Arasından Yargı Bağımsızlığının, Kuvvetler Ayrılığı ve İlişkileri, Eldim Ofset Yayınevi, İstanbul, 1993.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ‘Adil Yargılama’”, AÜSBF Dergisi, C.49, S.1-2.

GÖLCÜKLÜ, Şeref ve GÖZÜBÜYÜK, Feyyaz, . Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması. (3. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi. 2002.

GÖNENÇ, Levent, *Dünyada ve Türkiye’de Yüksek Yargı Kurulları*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Anayasa Çalışma Metinleri, 2011

GÖREN, Zafer, Anayasa Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2006.

GÖZLER, Kemal, “Askeri Yargı Organlarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Uygunluğu Sorunu”, İnsan Hakları Yıllığı, C. 21-22. Hukuku’nda Temel Hak ve Hürriyetler Üzerine, AÜ, İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1994.

GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, 2011, Bursa: Ekin Yayınevi.

GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 2008, 5. Baskı. Bursa: Yetkin Yayınevi.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref ve SEZGİN, Zekai, 1924 Anayasası Hakkında Meclis Görüşmeler, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1957.

GÜRİZ, Adnan, Adalet Kavramının Belirsizliği. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği Yayınları, 2008.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu”, 2010

HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, “Demokratik Hukuk Devleti Bağlamında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yeniden Yapılandırılması”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIII, S.1-2, 2009.

İktisadi Kalkınma Vakfı, *Avrupa Birliği ile Katılım Müzakereleri Rehberi*, İstanbul, İKV Yayınları. 2011.

İNCEOĞLU, Sibel, “Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 72, 2007,

İNCEOĞLU, Sibel, “Yeni Anayasada Bağımsız Bir Yargı İçin Neler Yapılmalı? Uluslararası Belgeler Işığında Öneriler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:95, 2011

İNCEOĞLU, Sibel, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma. (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları 2002.

İNCEOĞLU, Sibel, Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri, Beta Yayınevi, İstanbul, 2008.

İŞTEN, İnanç, Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:17, 2013.

KAPANİ, Münci, İcra Organı Karşısında Hâkimlerin İstiklali, AÜHF Yayınları, Ankara, 1956.

KESKİN, Serap, “Yargıç Bağımsızlığı”, İÜHF Yayınları, İstanbul.

KIRMAZ, Birol, Hâkimlerin Denetimi ve Yargı Bağımsızlığı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

KOLDERE AKIN Yasemin, TURGAN Selay Giray, Ülkelerin Ekonomik Göstergelerinin Avrupa Birliğine Üye Olmadaki Etkisinin İstatistiksel Tekniklerle Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2008 Cilt 10, Sayı

KUNTER, Nurullah - Yenisey, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Arıkan Yayınları, İstanbul, 1989.

KUNTER, Nurullah ve YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku Olarak Yargılama Süreci. Ankara: Ankara Yayınları, 2005.

KUNTER, Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku Olarak Yargılama Süreci. (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 1994.

KURU, Bâki, Arslan, Ramazan, Yılmaz, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

KURU, Bâki, Hâkim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı, AÜHF Yayınları, Ankara, 1966.

KURU, Baki, Hâkimlerin ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı, Ankara, 1966.

KÜÇÜK, Adnan, Anayasa Mahkemesi Tarafından Verilen İptal Kararlarının Erken Açıklanmasına ve Yürürlüğün Ertelenmesine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 3, 2013.

MEMİŞ, Pınar, “Fransız Yüksek Yargı Konseyi”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı.

MUMCUOĞLU, Maksut, Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye Gelişimi. Ankara Barosu Dergisi, 2, 1989.

MURATOĞLU, Tahir, Bazı Konuların Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle Düzenlenmesini Öngören Anayasa Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 47, Yıl: 2022.

NEUDORF, Lorne "JudicialIndependence: TheJudge as a Third PartytotheDispute",McGill Üniversitesi, YYLT, 2009.

OKTAY, Cemil, Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Yargı Açısından Anlamı ve Türkiye Örneği, 1984, Anayasa Yargısı Dergisi, 1.

ÖDEN, Merih, “Anayasa Yargısında Yargıcın Davaya veya İşe Bakamaması”, *AÜHF Dergisi*, C.43, S.1-4, 1993, s.65.

ÖZBUDUN, Ergun, Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

- ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.
- ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku. (14. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi, 2013.
- ÖZDEK, Yasemin, Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye, 2. Baskı, TODAİ İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- ÖZEN, Muharrem, Hâkimin Cezai Sorumluluğu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004.
- ÖZER, Atilla, Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
- ÖZPOLAT, Haşim, Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvuru Kararlarında Maddi Anlamda Kanun Kriteri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt: 9, Sayı:33, 2018.
- ÖZTÜRK, Bahri, “ Almanya’da Yargı Bağımsızlığı”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, TCHD, CEHAMER, Galatasaray Üniversitesi HF Ceza Hukuku Kriminoloji ve İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Seçkin Yayınları, 2010.
- ÖZTÜRK, Kazım, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1966.
- PAKSOY, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 17, Sayı:1,Erzincan, 2014.
- SEVER Ömer, Hâkim Bağımsızlığı ve Savcılık Teminatı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- SOYSAL, Mümtaz, Anayasaya Giriş, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969.
- TANÖR, Bülent ve YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, 1982 Anayasası'na Göre Türk Anayasa Hukuku, 2005. (7. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TANÖR, Bülent, Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu, BDS Yayınları, İstanbul, 1994.
- TOSUN, Öztekin 6. (1984). Türk Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- TURHAN, Mehmet, Anayasal Devlet, Ankara, 2005.
- TURHAN, Oğuz, “Türkiye’de ve Karşılaştırmalı Hukukta Yargı Üst Kurulları”, Siyaset, Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi, Analiz No:1, Kasım 2012.
- Türkiye Adalet Akademisi 2024 Performans Programı
- Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Türkiye Adalet Akademisi Kanunu

Türkiye Adalet Akademisi Mevzuatı, 34 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Yönetmelikler, 2020

Türkiye Adalet Akademisinin Teşkilatı ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmenlik

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

URAN MURPHY, Peri, Teorik Çerçeve de Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı. (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi, 2016. Neler Yapılmalı? Uluslararası Belgeler Işığında Öneriler” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.95, 2011.

ÜLGEN, Özen, ALTUNÇ, Sinan, “Fransız Anayasa Konseyi”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı.

ÜNAL, Şenol, “Demokrasi Hukuk Devleti ve Yargı Bağımsızlığı”, Yeni Türkiye Yargı Reformu Özel Sayısı.

ÜNAL, Şeref, Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı. Ankara: TBMM Kültür ve Yayın Kurulu Yayınları. 1994.

ÜNVER, Yener, Yargı Bağımsızlığı Açısından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, (Cilt 3) İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1991.

YANIK, Murat, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Standartlar Işığında HSYK'nın Oluşumu, Çalışma Şekli ve Kararlarının Denetimi”, Anayasa Yargısı Dergisi, S.27, 2010.

YARSUVAT, Elif, “İtalya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu”, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı

YAVUZ, Bülent, Kuruluş ve İşleyiş Açısından Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

YAZICI, Hilal, Bazı Ülke Örnekleri ve Uluslararası Belgelerde Yargı Kurulları, Hâkimlerin Atanma ve Disiplin İşlemlerine İlişkin Yetkileri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı:2, 2014.

YILDIRIM, Kâmil, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1990.

YILDIZ, Abdulkadir, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun Demokratik Meşruiyeti, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, 2014.

YILMAZ, Halit, Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları, TBB Yayınları, Ankara, 2009.

YURTCAN, Erdener, Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı, İstanbul, 2000.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/ekutuphane/avrupa%20birli%C4%9Fi%20%C3%BClkelerinde%20hakim%20savc%C4%B1%20atamalar%C4%B1.pdf>

http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2010/mart10/hsyk/hsyk.htm#_Toc257032918

http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kopenhag_kri.html

http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_01.html

<http://www.judicialombudsman.gov.uk/>

http://www.legalisplatform.net/hukuk_metinleri/Yarg%C4%B1da%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler.pdf

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4/notes/contents>

http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html

http://www.servat.unibe.ch/icl/it00000_.html#A104_

<http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/2963/Turkiye+Adalet+Akademisi+2024-2028>

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/rsqk+Adalet_Akademisi.pdf

[http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-JD\(2007\)001-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDL-JD(2007)001-e.pdf)

https://adaylik.adalet.gov.tr/Resimler/251120191805Giovanni_Pasqua_Ankara_2_TR.pdf

<https://basin.adalet.gov.tr/bakani-tunc-turkiye-adalet-akademisi-egitim-degerlendirme-toplantisina-katildi>

<https://hukuk.deu.edu.tr>

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>

<https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/DI-final-version-report.pdf>

<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/847b13--Savcilarin-Rolune-Dair-Ilkeler.pdf>

<https://taa.gov.tr/sayfa/misyonumuz>

<https://taa.gov.tr/sayfa/tarihce>

<https://taa.gov.tr/sayfa/vizyonumuz>

<https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>

<https://vizyon.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/meslek-oncesi-egitimin-analizi-ve-yeni-bir-model-onerisi>

<https://www.deutsche-richterakademie.de>

<https://www.eajtn.com/member-states/spain/>

<https://www.enm.justice.fr/>

<https://www.hukukihaber.net>

<https://www.hukukihaber.net/turkiye-adalet-akademisi-khk-ile-kapatildi>

<https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/training-support/judicial-college/>

<https://www.judiciary.uk/about-the-judiciary/training-support/judicial-college/governance/>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/02/20140227M1-1.htm>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3.pdf>

<https://www.yenisafak.com/secim-referandum-2017>